

A COMUNIONE E LIBERAZIONE MOZGALOM
FRATERNITÁSÁNAK LELKIGYAKORLATA

„A remény az, ami meglep
engem, mondja Isten”

RIMINI, 2024. ˆ PRILIS 12 14.

„A remény az, ami meglep engem, mondja Isten”

A COMUNIONE E LIBERAZIONE MOZGALOM

FRATERNITÁSÁNAK LELKIGYAKORLATA

RIMINI 2024

A borítón: Luca Della Robbia, *Mária látogatása Erzsébetnél*, részlet, mázas kerámia, 1445 körül,
San Giovanni Fuorcivitas-templom, Pistoia, Olaszország. © Foto Scala, Firenze.

„A CL Fraternitása lelki gyakorlatának alkalmából, melynek címe: »A remény az, ami meglep engem, mondja Isten«, a Szentatya szívélyes üdvözlését küldi. Azt kívánja, hogy az imával és elmélkedéssel töltött napok felébresszék a résztvevőkben a vágyat, hogy engedjék, hogy a fel-támadt Krisztus vezesse őket, hogy így semmiféle vereség, bukás vagy szenvedés ne állíthassa meg az élet teljessége felé haladást, mert szívük így megnyílik a bizalomra. A Szentatya a jókívánságok mellett arról is biztosítja a résztvevőket, hogy imáiban megemlékezik róluk és örömmel küldi apostoli áldását, minden vágyott jónak zálogát.”

Pietro Parolin bíboros, Őszentsége államtitkára, 2024. április 3.

Április 12., péntek este

Franz Schubert

op. 15, D 760 A vándor c. dalának témájára komponált Wanderer-Fantázia zongoramű

Zongorán játszik: Alfred Brendel, a Spirto Gentil-sorozat 34. darabja,

(Philips) Universal kiadó

■ BEVEZETŐ KÖSZÖNTÉS

Davide Properi

Kezdjük a Szentlélek hívásával, hogy kísérjen minket ezekben a napokban, sose hagyjon minket kiszolgáltatva önmagunknak. Minden erőnkkel és alázatunkkal kérjük a kegyelmet, hogy igent mondjunk a hívásra, melyet Ő mindannyiunkban megújít azzal, hogy egybegyűjt bennünket Fraternitásunk ezen gyűlésére.

Jöjj, Szentlélek Úristen

Felolvasom a Szentatya nekünk írt táviratát:

„A CL Fraternitása lelkigyakorlatának alkalmából, melynek címe: »A remény az, ami meglep engem, mondja Isten«, a Szentatya szívélyes üdvözlését küldi. Azt kívánja, hogy az imával és elmélkedéssel töltött napok felébresszék a résztvevőkben a vágyat, hogy engedjék, hogy a feltámadt Krisztus vezesse őket, hogy így semmiféle vereség, bukás vagy szenvedés ne állíthassa meg az élet teljessége felé haladást, mert szívük így megnyílik a bizalomra. A Szentatya a jókívánságok mellett arról is biztosítja a résztvevőket, hogy imáiban megemlékezik róluk és örömmel küldi apostoli áldását, minden vágyott jónak zálogát. Pietro Parolin bíboros, Őszentsége államtitkára.”

Ismét mélységes hálával tartozunk Ferenc pápának azért az atyai közelségért, amellyel utunkat kíséri. Fogadjuk meg szavát, engedjük, hogy a ránk váró napok minden pillanatában valóban megragadhasson bennünket a feltámadt Krisztus.

Mivel megszűntek a Covid miatt előírt korlátozások, amelyek miatt az elmúlt években nem tudtunk mind egybegyűlni, idén már úgy véltük,

hogy ismét élőben tartjuk meg a lelkigyakorlatot itt Reginiben. Persze tudatában voltunk annak, hogy ez a döntés közölünk sokaknak jelent nehézséget és áldozathozatalt, még ezekben a napokban is, különösképp a szállás és az előadóterem közötti ingázás miatt. Ezért már most felhívom a figyelmet arra, hogy ezeket az utazásokat tekintsétek lehetőségeknek a szilenciumra és a hallottak elmélyítésére. Mi egy határozott javaslattal akartunk elétek állni, ami a következő: évente egyszer éljünk meg együtt közösségi eseményt, fizikailag is együtt, amennyire csak lehet, hogy aztán az év többi részében erőteljesebben éledjen újra bennünk a társaságunkhoz való tartozás tudata. Igencsak meglepett minket a javaslatunkra adott válaszok, s azoknak a barátainknak a számtalan tanúságtétele, akik óriási áldozatokat hoztak annak érdekében, hogy itt lehessenek velünk. Igaz, hogy a sok-sok levél között, amelyet kaptunk, akad néhány, amelyben a nehézségekről panaszkodtatok: az öregedésről, az egészségügyi problémákról, a logisztikai és anyagi nehézségekről, s arról, hogy hétfőn eleve fáradtan fogjátok újakezdeni a munkát. Valaki még az entrópia és a környezetszennyezés növekedéséről is szót ejtett... Mindennek ellenére megérkeztünk, mert jobban bíztunk a társaságunk érveiben, mint a saját (akár érthető) ellenvetéseinkben. Ez számomra az első nagy jele egy olyan nép tudatának, amely egyre érettebbé válik, és nem kíván bezárkózni a saját mértékének falai közé. Sokan tettetek tanúságot a bennetek lévő háláról, amiért néhány év kihagyás után újra megadatik ez a lehetőség. Engedjétek meg, hogy felolvassak egyet ezek közül a levelek közül, ami azért érintett meg különösen, mert szépen leírja a változás egész folyamatát: „Néhány nappal ezelőtt megérkezett a lelkigyakorlatról szóló levél. Ahogy olvasom az azoknak a tagoknak szentelt részt, akiknek nincs lehetőségük fizikailag részt venni – én ezek közé tartozom, egyrészt az életkorom, másrészt különböző betegségeim miatt – az ötlük a szemembe, hogy azt kéri, magyarázzam el röviden, miért lehetetlen számomra a részvétel, és ha elfogadják az érveimet, fizessem be a lelkigyakorlat díját, ami ráadásul a háromszorosa annak, mint amit a Covid idején fizettünk. Az első reakcióm a düh volt. Hát kicsoda, milyen címen elemzi majd ki az én kérvényemet? Milyen szempontok alapján? És a személyiségi jogaimmal mi van? Összegezve, a reakcióm egy sor ellenérv szinte nevetséges felvonultatása volt. A második lépés: lázadás. »Nem megyek – mondtam magamban – legjobb esetben elolvasom majd a füzetkét.«

Ám ahogy lassan telt az idő, nem voltam nyugodt. Ahelyett, hogy tovább gondolkoztam volna, az az objektív dolog volt a szemem előtt, hogy kell, hogy legyen valami magyarázat. Azaz, hogy talán a legnagyobb ellenérv én voltam, az én szívemben volt. S akkor elöntött a hála érzése. Hát persze, hogy fontos a lelkigyakorlat, persze, hogy fontos áldozatot hozni, ott lenni, jelen lenni... s akkor visszatértem a lelkigyakorlattal kapcsolatos tudnivalókról szóló levél kezdő soraihoz, s abból kiindulva Prosperi különböző leveleihez, majd Prosperi, Santoro és Ferenc Pápa találkozásához, s még előbbre, a mozgalom számára tartott pápai audienciához, a tavalyi Lelkigyakorlathoz. A radikalitás, amit kér tőlem a mozgalom, nem egyfajta kötelezettség, hanem a tökéletes, teljes csatlakozás, hiszen ez az életem alapja, ez képes minden ellenvetést és kényelemszeretetet szülte akadályt legyőzni, és a szívemig hatolni. Ez az, amit kérnek tőlünk, és ez az, ami fontos az életünk számára. És teljes örömmel és derűvel kell adnunk. A düh és a lázadás után öröm és hála töltött el. Azzal együtt, hogy tényleg nem lehetséges számomra fizikailag ott lenni Riminiben, de felajánlom azt a keveset, ami vagyok, Isten dicsőségéért és a mozgalom egységéért.”

Így igaz: néha úgy tűnik, a rohanó életritmus, a már megszokott kényelem vagy az életkorunkból adódó korlátaink elfogadtatják velünk, hogy az egyetlen lehetőségünk megállapítani: elvesztettük a kezdeti lelkesedést, ami mindig a számítások elé helyezte az eszmény vonzóerejét, és elfeledtük azt a hozzáállást, emberi tartást, ami miatt megfontolás nélkül hosszú és fárasztó zarándoklatra indultunk, kockázatokat is vállalva, mert túlságosan fontosak és sürgetőek voltak a kérdéseink, kéréseink, amelyeket az Úr kezébe szerettünk volna helyezni. Mégis, látni, hogy ma itt vagyunk együtt, bizonyíték arra, hogy a lelkesedés, amely a Krisztussal való találkozásnak köszönhetően fakadt a szívünkben, nem temetődött el, sőt, bár problémáink, nehézségeink, örömeink és fájdalmaink súlyát hordozzuk, egyáltalán nem aludt ki az a láng. Olaszországban huszonegyszázötven részt veszünk fizikailag a lelkigyakorlaton. Más barátaink huszonegy országból nézik a közvetítést a közösségeikkel, s a következő hetekben hetven más nemzet éli majd át ezt az eseményt. A lelkigyakorlatot 6 nyelvre fordítják szinkrontolmácsolással. Ezen kívül körülbelül háromszázötven részt vesznek online az otthonukból, mert mozgásukban korlátozottak. Ez a mi mostani közösségi alkalmunk teljes képe. A vártnál nagyobb a résztvevők száma, még annál is többen

vagyunk, mint a járvány előtti években. Olyannyira, hogy a titkárságtól sokkal több munkát követelt, hogy lehetővé tegyük mindenki számára a részvételt egészen az utolsó percig. Köszönetet mondok ezért is!

Meg kell mondanom Nektek, hogy igazán meg vagyok hatódva. Az idei lelkigyakorlat témája a remény. Íme, ez pontosan a remény első jele: egy nép, amely megéli és vágyik arra, hogy megélje, megtapasztalja konkrét módon az egységet, azt az egységet, amelyre a Szentatya figyelmeztetett minket január 30-án küldött levelében.

Mint tudjátok, a 2025-ös szentév a remény témájának lesz szentelve. Éljük meg tehát ezeket a napokat úgy is, mint egy lépést afelé az esemény felé. Én mindig úgy értelmeztem Jézusnak a gazdag ifjúhoz intézett szavait, „Menj, add el, amid van, hagyj el mindent, és kövess engem”,¹ mint a reményre való felhívást. Ellentmondásos módon azt látjuk, hogy gyakran az a legnagyobb akadálya annak, hogy igazi reményt tapasztaljunk meg az életünkben, hogy abba vetjük a reményünket, amit birtokolunk, amink már megvan, a mi dolgainkba. Jeremiás mondja: „Átkozott az az ember, aki emberben bízik, aki halandóra támaszkodik, és szíve elfordul az Úrtól. Olyan lesz, mint a cserje a pusztában: Ha valami jó jön, semmit sem lát belőle.”² A lelkigyakorlat címe pontosan erre a nehézségre utal: Isten maga is meglepődik, mert ahogy telik az idő, ahogy előrébb jutunk, valóban egyre nehezebbnek tűnik, hogy remény legyen bennünk. Azért próbáljuk meg sokszor elkábítani szívünknek a végtelen utáni kiáltását azzal, hogy piti dolgokra való vágyakozással töltjük meg, hogy betöltsük az űrt, a remény hiányát, amit érzékelünk. Ez nemcsak azoknak a problémájára, akik nem hisznek, hanem mindannyiunkat érint, ránk is vonatkozik: bizonyos szempontból korunk betegségének legdrámaibb tünete.

A remény témája – ahogy sokan emlékszünk – nem új. A 2021-ben online megtartott lelkigyakorlat címe az volt: *Van remény?*³ Mi hát az oka annak, hogy ilyen kis idő elteltével újra elővesszük? Két oka van. Az első, hogy miután egész évben a hit témáján dolgoztunk, szeretnénk folytatni a teológiai erények elmélyítésének megkezdett útját, don Giussani tanítását követve. A második ok az, hogy ha lehetséges, még drámaibbá vált a kérdés. Mi nem érezzük magunkat „alvajáróknak”, akikről

¹ Vö. Mt 19,21; Mk 10,21.

² Jer 17,5-6.

³ J. Carrón, *C'è speranza? Il fascino della scoperta (Van remény? A felfedezés vonzóereje)*, Editrice Nuovo Mondo, Milano 2021.

a legutóbbi, társadalmi és gazdasági jelenségeket értékelő jelentés ír a jelenlegi helyzetet elemezve. Nem tartjuk magunkat jobbnak másoknál, de felismerjük, hogy egy olyan úton járunk, amely arra nevel minket, hogy ne essünk a valóságtól való menekülés ésszerűtlen magatartásába, amiről úgy tűnhetne, hogy a remény hiányának egyetlen ellenszere. Ezért azt a kérdést tesszük fel magunknak: lehetséges még remélni ebben a világban, amelyben élünk, a háborúk, erőszak, pusztítások idején, a rossz óceánján, amelyben úgy tűnik, hogy nehezen marad a felszínen a tutajunk? Ez az a kérdés, amellyel ezekben a napokban a lelkigyakorlat mélyére kell hatolnunk: lehet-e még ésszerűen remélni?

Mielőtt átadnám a szót Giovanni Paccosi püspök úrnak, aki elfogadta a Fraternitás diakóniájának a felkérését, hogy ennek a lelkigyakorlatnak az előadásait megtartsa, (s ezért most köszönetet mondunk neki), engedjétek meg, hogy röviden bemutassam őt azoknak, akik közületek még nem ismerik. Don Giovanni a toscanai San Miniato egyházmegye püspöke és a Fraternitás Központi Diakóniájának a tagja mint Dél-Amerika közösségeinek felelőse, ahol egyébként – Peruban, ha pontosak akarunk lenni –, jó pár évig missziós papként szolgált.

Mi az oka annak, hogy rá esett a választás? Don Giussani életének utolsó éveiben a mozgalom különböző felelőseire bízta a Fraternitás legjelentősebb közösségi alkalmának, a lelkigyakorlatnak az előadásait. Ez olyan módszer, amit szeretnénk most is követni, a történetünkkel való, hálával teli folytonosság jegyében. Don Giovanni és a többiek, akik majd követik őt, azért lesznek bevonva a Lelkigyakorlat előadásainak a tartásába, mert ezáltal nyilvánul meg az, hogy a mozgalom élén közösségi, communióból fakadó vezetés van.

Engedjétek meg, hogy még egyszer köszönetem fejezzem ki Mauro Lepori atyának, aki az elmúlt két év lelkigyakorlatainak előadásait tartotta, amelyek nagyon jelentősek voltak az utunknak egy kivételesen kényes időszakában. Köszönöm neki azt is, hogy most itt van velünk, nemsokára ő mutatja majd be a Szentmisét, a köztünk lévő barátság és közösség kivételes, továbbra is folytatódó történetének megerősítéseképpen.

Végül, mint további jele annak a közösségnek, amely az egész Egyházzal való egységben fejeződik ki, már most köszönetet mondok Farrell bíboros úrnak, aki idén is megtisztelti jelenlétével a Fraternitás Lelkigyakorlatát. Holnap velünk lesz, és ő fogja bemutatni a szentmisét.

Engedjétek meg, hogy egy utolsó szót szóljak még a Lelkigyakorlat címét kísérő ábrázoláshoz, amelyet Giovanni atya javasolt. A Mária látogatása Erzsébetnél c. kerámia részlete látható a képen, Luca Della Robbia alkotása.⁴ Szűz Máriát nagyon fiatal kislányként ábrázolja, akinek bájos, határozott, ugyanakkor békét árasztó arca egyből magára vonzza a tekintetünket. A Giussani atyánk sírját körülölelő négy üvegfalon ezt az imádságos sóhaját olvashatjuk: „Ó, Szűz Mária, te vagy a reményünk bizonyossága!”

Ennek a találkozóznak a kezdetén kérjük Tőle, a remény élő forrásától, hogy kísérjen el minket az utunkon ezekben a napokban.

Monsignor Giovanni Paccosi. Jó estét kívánok mindnyájatoknak! Köszönetet mondok a felkérésért, amelynek révén – bár nem kis nehézséget jelentett a felkészülés szempontjából – még hálásabb lettem ezért a történetért. Szeretnék néhány szót két különböző nyelven szólani. Az első dolgot firenzei dialektusban mondom: én egy „bischero qualunque” azaz „átlagos tökfej” vagyok, és egyedül ennek a történetnek köszönhetem – mint ahogy azt hiszem, sokan közületek is –, hogy a remény nem egy üres szó, hanem egy valós tény, amit nap mint nap megélek. A második dologgal spanyolul fordulok a világnak ezen és a másik féltekén élő minden kedves barátomhoz: *Quisiera saludar a mis amigos hispanohablantes porque, sin la belleza del carisma que nos ha alcanzado, no podríamos estar tan llenos de alegría y de esperanza. No podríamos estar así, con la mirada llena de gozo, en medio de un mundo que parece que se desmorona por todos los lados, pero con la alegría y la fuerza para construir un pedazo de mundo nuevo. En estos dos días tratamos de ir al origen de nuestra esperanza* [Szeretném üdvözölni spanyol ajkú barátaimat, mert a karizma szépsége nélkül, amely elért minket, nem lehetnénk ennyire öröm- és reményteljesek. Nem lehetnénk ilyenek, örömtől ragyogó tekintetűek egy olyan világban, amely mintha minden oldalról össze akarna dőlni. Nem lehetne derű és erő bennünk, amivel egy darabka új világot építünk. Ebben a két napban megpróbálunk majd újra visszanyúlni a reményünk forrásához].

⁴ Luca Della Robbia, *Mária látogatása Erzsébetnél*, részlet, mázas kerámia, 1445. körül, San Giovanni Fuorcivitas templom, Pistoia, Olaszország

Az önmegvalósítás megfékezhetetlen lendülete, a velünk született boldogságvágy

„A remény nem jön magától. Ahhoz, hogy reménykedni tudjunk, kislányom, nagyon boldognak kell lenni, egy nagy kegyelemben kell előbb részesedni”,⁵ mondta Péguy az *Il portico del mistero della seconda virtù*-ban, amelyből az idei lelkigyakorlat címét vettük. Ebben a lelkigyakorlatban a reményre akarunk figyelni, a don Giussani által ránk hagyományozott lépések szerint, mindenekelőtt a *(Lehet így élni?)* és a *(Tényleg lehet így élni?)* című könyvekben.⁶

A *Lehet így élni?*-ben don Giussani kijelenti: „A nagy reménység egy olyan jelent képvisel és biztosít, amelyben benne van már az a furcsa mag, amelyből kikelhet az eljövendő remény. »Kivirágzik egy meg nem haló nap reménye«.”⁷

A remény egy végtelen, örökkévaló távlatot ajándékoz a mi szegény életünknek. Erre utal a horgony jelképe, melyet a keresztény hagyomány mindig is a remény ábrázolására használt. A Zsidóknak írt levélből jön ez a kép, mely így szól: „Lelkünk biztos és szilárd horgonya ez [a remény], amely a függöny mögé ér, ahová elsőként lépett be értünk Jézus.”⁸ A zsidók számára a jeruzsálemi Templom volt a hely, ahol Isten az Ő népe között lakott. Vagyis a remény a lakhelybe, Isten örök, végtelen távlatába vezet be minket. A Zsidóknak írt levél szerzője azért nem a szikla képét használja, hanem a horgonyét, mert a remény nem szünteti meg a viharokat, de ad egy szilárd pontot. Hánykolódunk az élet hullámain, de nem sodornak minket el. Ferenc pápa mondta egy szentbeszédben a Szent Márta Házban 2013-ban: „»A remény egy horgony volt; a túlvilág

⁵ C. Péguy, *I misteri (A titkok)*, Jaca Book, Milano 1997, 167. o.

⁶ L. Giussani, *Lehet így élni? A keresztény lét szokatlan megközelítése*, BUR, Milano 2009; L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, BUR, Milano 2011.

⁷ L. Giussani, *Lehet így élni? A keresztény lét szokatlan megközelítése*, Szent István Társulat, Budapest 2008, II. kötet, 18.o.

⁸ Zsid 6,19-20.

partjához rögzített horgony. Életünk olyan, mint annak a horgonynak a kötélén menni a túlpárt felé«. Majd hozzátette: »De mi hova kötöttük az életünket?«.»⁹ Tegyük fel magunknak ezt a kérdést! Mi a mi reményünk alapja? Ahogy a horgony a viharos tengeren is szilárdan tartja a hajót, ugyanúgy – mondta Péguy – a kicsi remény húzza és tartja a hitet és a szeretetet. Kicsi, de ő vezeti a másik kettőt.

Szent Ágoston mondta, hogy az ember egy lépést sem tenne, ha nem lenne biztos a céljában. A remény a túlvilágban vetett horgonyt és a vég-cél, a teljesség felé húz minket, ahova egyedül sosem jutnánk el.

Felolvasom most Péguy címadó verssorait, a szöveggörnyezetükkel együtt: „De a remény, mondja Isten, ez az, ami engem / magamat is / elképeszt. / Ez elképesztő. / Hogy azok a szegény gyermekek látják, hogyan mennek ma a dolgok, és azt hiszik, hogy holnap reggel jobb lesz. / Hogy látják, hogyan mennek ma a dolgok, és hiszik, hogy holnap reggel jobb lesz. / Ez elképesztő és a mi kegyelmünk legnagyobb csodája. / És én magam is meglepődöm rajta. / És bizonyára az én kegyelmem valóban hihetetlen erejű. / És egy forrásból fakad és és kiapadhatatlan folyamként folyik. [...] / kegyelmeknek és kegyelmem erejének hatalmasnak kell lennie, hogy ez a kicsi remény, mely a bűn egy szellőjétől megremeg, minden szélben reszket, a legkisebb fuvallattól is fél, ennyire állandó legyen, ennyire hűséges maradjon és egyenes, tiszta; és legyőzhetetlen és halhatatlan és kiolthatatlan [...]. // A remény az, ami meglep engem, mondja Isten. / Nem fér a fejembe. / Ez a kicsi remény, ami annyira semminek látszik. / Ez a kislány-remény. / Halhatatlan.»¹⁰

Engedjük, hogy minket is megleljen (ha Isten is meglepődik!), mert tényleg szinte lehetetlennek tűnik, hogy tudunk anélkül beszélni a reményről, hogy az a keserűség törne elő belőlünk, ami akkor szokott, amikor azt mondjuk: „Hát, reméljük!”. Mindezt a mai háborúban álló világban, társadalmunkban, mely már nem tekint Krisztusra, és bűnünk tudatában.

De Péguy azt mondja, hogy a remény nem rajtunk múlik, hanem annak a „forrásnak és kimeríthetetlen folyamnak” erején, azon az életerőn, amely nem a miénk, hanem teljesen Istené, Isten kegyelmén, amely most Krisztusban ér el minket és amely most újra megtörténik. A horgony a

⁹ Ferenc pápa, *La speranza, questa sconosciuta. Meditazione mattutina in Santa Marta (A remény, ez az ismeretlen. Reggeli elmélkedés a Szent Márta-kápolnában)*, 2013. október 29.

¹⁰ C. Péguy, *I misteri (A titkok)*, idézett mű, 164-165. o.

túlvilágba van vetve, de ez a túlvilág eljött hozzánk, ránk nézett és meghívott bennünket ebbe a történetbe.

Pusztán már abban, hogy ma este bejöttünk ide az előadóterembe, ahogy Davide mondta, abban a nem magától értetődő tényben, hogy ilyen sokan eljöttünk (amiért áldozatokat kellett hozni), a zenében, a megható énekekben, az évek óta ismerős arcokban és azokban, akik újak a társaságunkban, megtörténik egy másik forrás („mint egy kimeríthetetlen folyam”), amely nem mi vagyunk, nem én vagyok. Ez a forrás megújítja a változás reményét, mint egy új élet fuvallata szárazságunk kiaszott csontjain. Emlékeztek Ezekiel 37. fejezetének szavaira? „Így szólt hozzám: »Emberfia, életre kelnek még ezek a csontok!« Így feleltem: »Uram, Istenem, te tudod.«”¹¹ Emiatt a remény miatt vagyunk itt: hogy Valaki Más, aki most megtörténik, új életet tudjon nekünk adni.

Isten meglepődik a reményünkön, mert az nem könnyű, ahogy mondtuk, nem magától értetődő. A fájdalom és a halál a nagy ellenvetések a reménnyel szemben (a szemelvény, amit olvastunk, közvetlenül azt a részt követi, ahol Peguy az ártatlan gyermekeiket elvesztő apák imájáról ír). A reményt mi nem tudjuk létrehozni. Azért hívják „isteni erénynek”, mert Istentől jön, Isten ajándéka, kegyelem. Megtörténik, és mi azért vagyunk itt, mert Krisztus megtörtént az életünkben. Itt látszik, hogy hogyan függ össze a remény és a hit, amelyről tavaly Lepori atya vezetett minket az elmélkedésben.

Ami meghódított minket, amikor Krisztus először jött az életünkbe, amikor az első találkozás megtörtént, és amikor most újra megtörténik, azért hódított és hódít, mert azonnali felismerésre talált és talál bennünk. Van szívünk és a szívünk felismeri Őt! Egy kegyelem talál válaszra bennünk, ahogy a *Katolikus Egyház Katekizmus*a mondja: „A boldogságok megfelelnek a természetes boldogságváagnak. Ez a vágy isteni eredetű: Isten oltotta az ember szívébe, hogy az embert magához vonzza, mert egyedül csak Ő képes megnyugtatni az emberi szívet.”¹² Szent Ágoston így beszél erről: „Bizonyára mindannyian vágyunk arra, hogy boldogan éljünk, és az emberek között nincs olyan, aki megtagadná egyetértését ezzel a kijelentéssel, még mielőtt az teljes terjedelmében feltárulna.”¹³ Igaz ez most számomra is, számodra is? „Ki az az ember, aki életet óhajt

¹¹ Ez 37,3 (vö. az egész fejezet).

¹² *A Katolikus Egyház Katekizmus*a, n. 1718.

¹³ Szent Ágoston, *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1, 3, 4: CSEL 90, 6 (PL 32, 1312).

és jó napokat kíván látni? Ki kíván sok évet, hogy élvezze a boldogságot?”¹⁴ 2003-ban ez volt a Meeting címe, melyhez Lepori atya adta az ihletet és amely Szent Benedek Regulájának prológusára utal, melyben Benedek úgy teszi fel ezt a kérdést, mint ami a szerzetesség melletti döntés gyökere.

Don Giussani segít bennünket, hogy ne lépünk azonnal túl a Katekizmus és a keresztény hagyomány kijelentésén, mintha magától értetődő bevezetés lenne, hogy aztán teológiai előadást tartsunk a reményről. Ez a lelkigyakorlat nem teológiai előadás lesz a reményről, amelynek kiindulópontja a Szentírásban és az egyházatyáknál fellelhető doktrína kifejtése, amit követ a teológiai reflexió. Ma, ebben a lelkigyakorlatban a reményről beszélve mi innen indulunk ki, a remény természetes, emberi dimenziójából. Pedagógiailag, don Giussani úgy beszél a reményről, mint egy olyasvalaminek a beteljesedéséről, ami már belülről sürgeti életünket, a vágy beteljesüléséről, ami emberi természetünkől adódóan alkot minket, ami a „szívünkbe oltott boldogságvágy”, hogy a Katekizmus szavaival éljünk.

A boldogságvágy bennünk van, természetünk hajtóereje, mely vágyja és várja a beteljesülést, még akkor is, ha nem tudja azt megadni önmagának. Vegyük tehát közelebbről szemügyre ezt az „ígérethalmazt”, amely fenntartja világbeli létünket itt és most.

Az ember szíve ígéret

Van egy 1961-es rövid szöveg, amelyet újra kiadtunk *A reményt hordozza* című kötetben,¹⁵ és amelynek címe: „A reményből az öröm teljességére”. Ez a pároldalas írás fog minket kísérni ezekben a napokban. Ebben don Giussani így vezeti be a remény témáját: „Az ember önmagát és végcélját a dolgok tényéből, a lét adott voltából ismeri meg. [Ez a kijelentés számunkra nagyon ismerősen hangzik most, hogy hónapok óta elmélke-

¹⁴ Vö.. Zsolt 33,13. RB Prológus, 15.

¹⁵ L. Giussani, «Dalla speranza alla pienezza della gioia (1961)», most Id., *Porta la speranza. Prime scritte (A reményt hordozza. Korai írások)*, Marietti 1820, Genova 1997, 155-162. o. Valamint L. Giussani, *Realtà e giovinezza. La sfida (Valóság és ifjúság. A kihívás)*, Rizzoli, Milano 2018, 139-146. o.

dünk *A vallásos érzeken*:¹⁶ a tapasztalatban fedezzük fel, kik vagyunk]. Emberi mivoltunk elsődleges vonása ez: az önmagunk megvalósítására való törekvés fékezhetetlen lendületével születünk meg.”¹⁷

A tapasztalatból mint objektív tényből fedezzük fel, hogy mindegyikünk „önmaga megvalósításának megfékezhetetlen lendületeként” született meg, látta meg a napvilágot. Ez emberi mivoltunk elsődleges tényezője: az embert ez a lendület határozza meg, minden cselekedetének ez a mozgatórugója. Aztán hozzáteszi: a szabadjára engedett ösztönösségtől kezdve, az önző módon és felszínes dolgokkal a saját kényelmünkre való törekvésen át a tudatunkban felmerülő legnemesebb indítatásainkig és a gondolkodás legmagasabb kihívásaiig „egy tevékeny erő hajt minket mozdulatról mozdulatra” (Ugo Foscolo), „mint egy sarkantyú ösztökél” (Leopardi) arra, hogy a belénk ültetett eredeti magot jelentésével és hatékonyságával teljes módon kibontakoztassuk. „Hogy megvalósítsuk önmagunkat.”¹⁸

Még a legkevésbé tudatos tetteinket is, amelyeket nem is neveznénk tetteknek, ugyanez a „sarkantyú” hajtja. Don Giussani korai írásaiban gyakran látjuk, hogy rendkívül és lenyűgözően összegző nyelvezetet használ. A „túlburjánzó módon szabadjára engedett ösztönösség” kifejezés magába foglalja a teljes skáláját azoknak a tudatos vagy gyakran nem is tudatos próbálkozásoknak, hogy ösztönösségünk megélésében próbáljuk megvalósítani önmagunkat.

Ha belegondolunk, az “önző módon és felszínes dolgokkal a saját kényelmünkre való törekvés” arra vonatkozik, hogy mindenáron a szórakozást keressük, hogy szükségünk van jól érezni magunkat, hogy görcsösen iparkodunk legjobb arcunkat mutatni, ami miatt például a közösségi médiában mániákusan közzétesszük az utazásainkról és étkezéseinkről készített fényképeket, mintha egy vágyott, de mindig illékony boldogság kifejeződései lennének.

Épp az elmúlt napokban olvastam néhány cikket egy könyv¹⁹ kapcsán (nem hiszem, hogy fontos lenne a címe). Ez a könyv annak megmagyarázására vállalkozik, hogy miért olyan könnyű engedni az online szerencsejátékok vonzásának, akár minden pénzünket elveszítve is, vagy

¹⁶ L. Giussani, *A vallásos érzék*, Vigilia Kiadó, Budapest 1999.

¹⁷ L. Giussani, *A reményt hordozza*, idézett mű, 155. o.

¹⁸ *Uo.*

¹⁹ M. Easter, *Mai abbastanza (Sohasem elég)*, Roi Edizioni, Milano 2024.

oly sok időt tölteni a közösségi médián. Magyarán a hiány önmagába záródó köréről, hiányhurokról beszél (angolul *scarsity loop*) és időben visszatér egy bizonyos Si Redd (William Silas Redd), amerikai vállalkozóhoz, aki előbb feltalálta a flippet és a pénzbedobós zenéjét, és aki aztán feltette a játékautomatákat az Internetre. Az egyik cikk azt írja, hogy Si Redd felismerte „az emberi elme egyik erős sajátosságát. A gyors egymásutánban megismételt tevékenységek, a hazardjátékoktól az évésig [...] a hiányhurokból következnek”.²⁰ Egy másik cikk azt írja, hogy „Ez az ördögi kör az igazi katalizátor, amely a hiány mentalitását váltja ki, amely apró, azonnali kielégülésekkel csábít el minket, mint például a közösségi médiában: minden egyes kapott értesítés – legyen az egy like, egy komment vagy egy közvetlen üzenet – olyan érzelmeket hoz magával, amelyek egy nyerőgép hengereinek pörgéséhez hasonló bizonytalansággal járnak. A hírfolyam végiggörgetésének egyszerű aktusa az érzelemkeresés folyamatos körforgásába ránt minket: boldogság, szomorúság, ingerültség, felháborodás, irigység vagy meglepetés. A végtelen görgetés kényszeres viselkedése gyors és gyakorlatilag végtelen ismétlődést vált ki, ami odaragaszt minket a képernyőhöz, várva az érzelmi ingerek következő hullámát. Ily módon a közösségi média a várakozás és a reakció öngerjesztő körét hozza létre, a felhasználókat a folyamatos várakozás és a társadalmi megerősítés iránti vágy állapotában tartja.”²¹

Azért hoztam elő ezt a jelenséget, mert szerintem segít minket annak megértésében, hogy minket is milyen könnyen foglyul ejtenek bizonyos hurkok, amelyek ugyan egy valódi vágyból indulnak ki, de aztán nem jutnak el sehová, hanem visszatérnek önmagukba és végül üresebbek leszünk, mint előtte. Ez nem csak az online szerencsejátékkal vagy a közösségi médiában történik meg. Egy kicsit magunkra ismerünk a fenti sorokban, ugye?

Don Giussani segít minket felismerni, hogy ezek az önmagukba visszatérő körök is, amelyekkel – mondjuk ki – mindannyiunknak számolnunk kell, magunkban és másokban is, leszűkített – és káros – módozatok, amelyekben azonban mégiscsak valahogy az emberségünket fejezzük

²⁰ A.D. Signorelli, «Mai Abbastanza, il libro che spiega come la tecnologia ci faccia desiderare sempre di più» (Sohasem elég. A könyv, ami megmagyarázza, hogyan indít be bennünk mindig újabb vágyakat a technológia), *repubblica.it*, 2024. április 2.

²¹ L. Tedesco, «Cos'è il loop della scarsità, che ci fa desiderare ciò che non ci serve» (Mi a hiányhurok, ami miatt arra vágyunk, amire nincs szükségünk), *wired.it*, 2024. március 22.

ki. Ezekben is ugyanaz az önmegvalósításunk iránti szomjúság mozgat minket, mint a magasabb gondolatokban, vagy a szívünk legnemesebb dolgaiban, mondja don Giussani. Ilyennek lettünk alkotva, mindig egy beteljesedés felé tartunk. Ez szerintem azért fontos, mert van az emberben egy kiindulópont, amit Isten alkotott azért, hogy eljussunk Hozzá. Ezt nem szabad letagadnunk. Holnap majd közelebről megvizsgáljuk.

Az 1961-es szövegben don Giussani kijelenti: „Van egy alapvető jelenség, mely kifejezi ezt az eredeti lendületet: a *sóvárgás*, a *vágy*. Ez minden tettünk alapja. Minden tettünket ez lobbantja lángra és hajítja be a valóság szövedékébe. A vágy ingyenes, elkerülhetetlen és [...] a *beteljesülés ígérete*. Az ígéret is egy tény, a vágy pedig azt mutatja, hogy az ígéret az emberi esemény eredeténél fellelhető tény.”²² A vágy lobbantja lángra minden tettünket. Milyen szép ez a kifejezés! Azt jelenti, hogy elkezd, megtölti fénnel és melegséggel, és beleveti a *valóság szövedékébe*, a beteljesedés keresésének kalandjára indítja. Majd hozzáteszi, hogy a vágy a „*beteljesülés ígérete*”, az ígéret pedig egy tény, sőt „az emberi esemény eredeténél fellelhető tény”. Önmagunkban találjuk, mi ígéret vagyunk. Idézzük fel, amit olvastunk az elmúlt hetekben *A vallásos érzék* ötödik fejezetében:

„»Nagy dolog arra gondolni, hogy semmi sem származik tőlünk. Talán ígéretet kaptunk valamire is? Ha nem, mire várunk?« Talán [Pavese] nem gondolt arra, hogy a várakozás természetünk szerkezete, lelkünk lényege. Nem számítás: ajándék. Az ígéret a kezdetben rejlik, létrejöttünk kezdetében. Aki az embert alkotta, »ígéretként« alkotta. Az ember szerkezete a várakozás, szerkezete a könyörgés. Az élet szerkezete az ígéret.”²³

A pár héttel ezelőtt Recanatiban²⁴ tartott konferencián Davide felidézte, milyen rokonszenvvel viseltetett don Giussani Leopardi iránt, épp azért, mert a költőnek is az egész lényét az a megszelídíthetetlen vágy határozta meg, hogy eljusson a teljes elégedettségre, és mert azt mutatta, hogy a dolgok elégtelen volta nem leállítja, hanem éppen hogy elmélyíti ezt a vágyakozást.

²² L. Giussani, *A reményt hordozza*, idézett mű, 155. o.

²³ L. Giussani, *A vallásos érzék*, idézett mű 74.o.

²⁴ Drága szépség. Leopardi és Giussani gondolatvilága, beszélgetés Davide Prosperivel, a CL Fraternitásának elnökével, a Centro Culturale Giacomo Leopardi szervezésében, Recanati, 2024. március 23. *clonline*.

A *(Tényleg) lehet így élni?* című könyvben, épp a reményről szóló részben, don Giussani néhány gyönyörű oldalon át beszél Leopardiról. Ennek a résznek a címe: „Épp ilyen fájdalom markolta szívem”,²⁵ és úgy vélem, fontos lenne otthon majd az egész részt elolvasni. Ezt mondja: „Szeretném felidézni egy ember esetét, amelyben világosan meglátjuk, hogy a remény egy emberi szó és ott van jelen, ahol van vágy, amit az ember beteljesedni remél. [...] Leopardi tapasztalatáról beszélek [...] tanúságtételének emberi tágassága miatt. [...] Leopardi élete megmutatja, hogy a keresztény remény [...] egy emberi szó.”²⁶ Nézzünk szembe a ténnyel, hogy egy végtelen vágy él bennünk.

Ez annak a Leopardinak a tapasztalata, aki így ír: „Az tény, hogy semmi földi dolog nem elégíti ki az embert, sem – mondhatnók – az egész Föld. Felmérjük a tér felbecsülhetetlen tágasságát, a világok csodálatos nagyságát és számát, és akkor rádöbbenünk, hogy minden csak apróság, és kevés saját lelkünkhöz képest; ha elképzeljük a világok végtelen számát, a végtelen mindenséget, akkor érezzük, hogy lelkünk, vágyunk még nagyobb, mint a mindenség. A dolgokat minduntalan elégtelenséggel és kicsinyességgel vádoljuk, s szenvedünk a hiánytól, az úrtól, s ezért az unalomtól. [Azt mondanánk, hogy ez az unalom a legrosszabb dolog a világon, de ehelyett...] Számomra mindez úgy tűnik, hogy legnagyobb jele az emberi természet nagy és nemes voltának.”²⁷ Leopardi számára az ember emiatt az ellentmondás miatt nemesebb a többi teremtménynél. Annak drámájával együtt, hogy nem talál soha semmit, ami megfelel vágya tágasságának, ami miatt „minden csak apróság, és kevés saját lelkünkhöz képest”. Ebben mutatkozik meg érzésünk magasztos volta, „létünk örök rejtélye”,²⁸ mert „egy mindennapos ellentmondás tragédiája is olyan, mint a föld, amelyből az ember felmagasztalása hajt ki: az ember felmagasztosul”.²⁹

Leopardi ott éri el ennek a nemességnek a legmagasabb pontját, amikor vágyának gyötrődését még akkor sem tudja elhallgattatni, amikor ideológiai szinten a semmit jelenti ki a végső láthatárnak.

²⁵ L. Giussani, *Épp ilyen fájdalom markolta szívem, Si può (veramente?!) vivere così? ((Tényleg) lehet így élni?)*, idézett mű, 323-340. o. (Ez egy Leopardi-verssor, az Ünnepeste c. vers utolsó sora, Rába György fordítása, www.magyarulbabelben.net - ford.megi.)

²⁶ *Ibidem*, 324. o.

²⁷ G. Leopardi, *Gondolat LXVIII, Versek és prózák*, vol. II, Mondadori, Milano 1980, 321. o.

²⁸ G. Leopardi, *Egy szépasszony képmására, melyet síremlékére véstek*, vv. 22-23., *Drága szépség...*, BUR, Milano 2010, 96. o. (Rába György fordítása, www.magyarulbabelben.net)

²⁹ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così? ((Tényleg) lehet így élni?)*, idézett mű, 330. o.

A Leopardi-utalásokat don Giussani szavaival zárom: „A valóság ad helyet az ellentmondásos tapasztalatnak, de ezzel együtt a valóság fel is magasztalja az ember lelkét, és ebben a felemelkedésben megszületik az egész életét uraló álmodó lélegzet. Az ellentmondásból születő *nem* válasz a fej válasza, de a szív gyötrődve vágyakozik, *nem nem*.³⁰

Az 1961-es szövegben don Giussani ezt a részt azzal zárja, hogy az, hogy felismerjük életünk ígélet voltát, mely a vágyakozásban fejeződik ki és bízunk is benne, „alkotja a saját létünkkel és az étellel való rokonszenv alapját, vagyis teszi lehetővé az önmagunkra figyelést, hozza létre azt az »én-tudatot«, ami a pusztá tudatosságánál több, erősebb: egy értékkel teli végcél szeretetteli felismerése.³¹

Az önmagunk iránti rokonszenvből születik a koldus imája

Éppen tegnap kaptam egy tanúságtételt, amelyből felolvasok néhány sort. Egy tanártól jött, aki elmeséli, hogy egy évfáradó vacsorán a diákokkal volt egy lány, ki mindig egy kicsit távollévőnek tűnt, miután meghallgatták Chopintól az *Esőcseppeket* és Giussani atya kommentárját, amelyet ez a tanár olvasott fel, azt mondta: „Mindig azt gondoltam, már kiskoromban is, hogy valami baj van bennem, valami nyugtalanság, valami fájdalom. Magamba zárkóztam, gyakran sírtam, és éjszaka nem tudtam aludni. Ehelyett ez után az alkalom után a nyugtalanság, amit éreztem, már nem fájt, nem ijesztett meg, mert volt valaki, aki ezt így írta le, így élte meg. Ez a csepp, ez a látszólagos kín, nem szerencsétlenség volt, hanem a boldogság utáni vágy. Azóta mindig békében alszom.” Aztán, mondja a tanár, „elmondta, hogy magára tetováltatta a cseppet, hogy mindig emlékezzen erre a pillanatra”.

Ez a méltósággal és a végcélja tudatosságában élő emberi alak, aki tisztában van a végtelen horizont felé törő vágyak gazdagságával, emlékeztet engem egy gyönyörű 17. századi szoborra, talán Juan Martínez Montañés sevillai szobrász alkotása, a jezsuita templom gyönyörű sekrestyéjében található, a perui Limában, ahol sok éven át éltem. Loyolai Szent Ignácot ábrázolja: aki ránéz, azt megdöbbeneti Ignác tekintete,

³⁰ *Ivi.*

³¹ L. Giussani, *Porta la speranza (A reményt hordozza)*, idézett mű, 155. o.

amely a messzi, mindennél távolabbi horizonton függ, de amely ugyanakkor nem egy álmodozó, hanem egy kalandvágó ember határozottságát fejezi ki. Amikor megláttam, ezt gondoltam: »Ez minden bizonnyal a végtelen horizontot fürkésző keresztyén ember képe.« Megdöbbenő ez a tekintet, amelyet a túlvilág utáni vágy gyújtott fel, ugyanakkor tele van konkrétsággal, szinte harcosságon. Ez a tekintet nem vonja ki őt a valóságból, ellenkezőleg, energiával és akarral tölti el, hogy mindent megtegyen azért, hogy elérje a túlvilágot. De ki tudna megmaradni ebben a tisztaságban és konkrétságban egy nagy kegyelem nélkül, anélkül, hogy felfedezné, mint Szent Ignác a Krisztussal való találkozáskor, hogy nagy dolgokra vágyakozó szívére van válasz?

Mi itt ma, e Lelkigyakorlat kezdetén hálásak vagyunk, mert Jézus eljött hozzánk, és feltámasztotta reménységünket, kihúzott minket a hurokból, a zárt körökből, amelyekben menedéket keresünk, és Szent Ignácéhoz hasonlóan együttérzéssel, „szerető felismeréssel” tekinthetünk az önmegvalósításra törekvő emberségünkre, egy nagyszerű végcélra, ahogy Giussani mondta, amelyre Isten hívott meg minket azzal, hogy életet és ezt a vágytól égő szívet adta nekünk.

Mégis olyan gyengék vagyunk. Nem tudom, olvastátok-e Giussani atyának a mondatait, amelyeket a kivetítón lehetett látni, a kommentárját ahhoz a Schubert-darabhoz, amit a terembe érve hallgattunk. Ezek épp rólunk szólnak, akik annyira gyengék vagyunk. A reménység a szegény ember reménysége, mondja. Mi nagyon jól tudjuk, hogy amint egy milliméterre eltávolodunk Krisztustól, amint egy milliméternyire eltávolodunk az Ő jelenlététől az Egyházban, a társaságunktól, amely Giussani atya karizmájából született, azonnal áldozatává válunk az aljas nihilizmusnak – erről holnap fogunk beszélni –, ami belénk hatol mint a légszennyezés, bepiszkítja a vágyaink fényességét, mint valami ballaszt, ami leszűkíti minket a „duzzadó ösztönösségre” vagy „kényelmes terjeszkedések sekélyességére”, és amely bevezeti azt a finom feltételezést, amely bizonytalanságként és kétségként jelentkezik, önmagunkkal és – ami még rosszabb – Krisztus emberi valóságával kapcsolatban. Úgy tűnik számunkra, hogy már nincs szükségünk rá, hogy már nem képes megfelelni elvárásainknak.

Még a hozzászólások között is, amelyeket kaptam, néhányan arról beszéltek, hogy Istenbe vetik a reményt, de olyan értelemben, amely magában hordozott egy kis szkepticizmust, mintha azt mondanák: „Már

olyan régóta vágyom erre, de mikor fog Isten válaszolni nekem”, mintha Isten mértéke a mi mértékünk lenne. Így aztán elhatárolódhatunk, mértékünkre lekicsinyített vágyunkról mondván ítéletet: akár – talán anélkül, hogy észrevennénk – el is távolodhatunk a konkrét, aktuális javaslatától, és így ettől a társaságunktól, a mozgalomtól vagy akár az egyházat vezető pápától is. Megesik, ugye! De ezzel elveszítjük a nagy kegyelmet, amit kaptunk, és ott maradunk egy csökkentett vágyakozással, anélkül, hogy lehetőségünk lenne újból megnyitni a látóhatárunkat. Nem azonosulunk többé azzal, aki vezet, és így – milliméterről milliméterre – elszakadunk Jézus konkrét, történelmi, objektív jelenlététől. A kegyelem ebből a forrásból árad, és most az Egyházban ér el bennünket, de önmagunknak, a mérhetetlen szükségleteink tudatosságának lecsökkentése megfoszt minket a ragaszkodás egyszerűségétől.

Latin-Amerika felelőseként a tapasztalatomban inkább azt látom, hogy azok, akik úgy élnek, hogy többet kockáztatnak azokért a helyzetekért, amelyekben találják magukat, azok, akik annyi korlátozás miatt szenvednek, tisztábban vágnak a teljességre, „ha” és „de” nélkül, nincs idejük vagy vágyuk arra, hogy elkezdjék megítélni a pápát vagy a mozgalmat, szeretik azt, egyszerűséggel és hálával. Nem naivitásból, hanem abból a mély tudatból, hogy szükségletüket nem tudják egyedül megoldani. Ragaszkodnak a nagy kegyelemhez, és mindennap koldulják azt, úgy követik, mintha ima lenne, sőt, imádkoznak is a követésével, mert szükségük van rá az élethez. És így tapasztalják meg a reményt, amely a lehetetlennek tűnő körülmények között is virágzik. A remény valójában minden nap imaként kezdődik.

Amikor egyszerűséggel felismerjük, hogy telve vagyunk határtalan vágyakozással, az ima úgy fakad fel bennünk, mint a legemberibb kifejezése annak, hogy várjuk a Másikat, aki beteljesíti az ígéretet. Az ima, amely megszabadult attól az elvárástól, hogy meghatározza, hogyan válaszoljon a Titokzatosság a mi kiáltásunkra; ez a koldus imája, a lélekben szegény emberé.

2008-ban, amikor az egyetemistáknak tartott előadásokból megjelent az *Uomini senza patria* (Hazátlan emberek) című könyv, nagyon megragadott egy oldal, amelyen Giussani atya egy képpel ábrázolja, hogy miből áll a lelki szegények imája; szeretném elolvasni, hogy elkísérjen minket ezen az éjszakán, és segítsen nekünk abban, hogy a megfelelő, az egyetlen igaz hozzáállással kezdjük ezeket a napokat: a kolduséval. Ezt

mondja: „A lélekben szegény – úgy kell őt elképzelni, mint aki nyitott szájjal és tágra nyílt szemmel nézi az eget és a földet, ámulva, döbbenet: tehát fiziológiailag nyilvánvaló készenlétben van – az, akinek semmije sincs. [...] A lélekben szegény az, akinek nincs semmije, csak egy dolog, amiért és amiből teremtve lett, nevezetesen a végtelen törekvés. Ez a nyitottság és a rendelkezésre állás: a határtalan várakozás. Ez nem határtalan várakozás, mert végtelen azoknak a dolgoknak a halmozása, amire az ember vár [a mobiltelefonunk és a projektjeink görgetése]; nem, nem vár semmit, hanem határtalan nyitottságot él meg – és nem vár semmit! –. [...] Olyan, mintha [ez a kép maradt meg a fejemben], azon a réten [a CLU együttlétén voltak a Dolomitokban] elképzelnénk egy lélekben szegény embert; el kellene képzelnünk, ahogy ott ül, szétvetett lábakkal, arccal felfelé, és nézi az eget, a földet, a hegyeket és mindent, ezzel a teljesen kitágult szívvel, anélkül, hogy a saját elképzelését bámulná: »Tessék, szeretnék egy tetőt a fejem fölé, szeretnék egy házat, szeretnék egy nőt, szeretnék gyerekeket, szeretnék pénzt«. Semmi, nincs semmi! Ez az ember eredetisége; és valóban az ember eredetisége a végtelen várása”³², anélkül, hogy képet alkotna róla. Ez a szegény ember mi vagyunk!

Ma este kiáltanunk kell, könyörögve ezért az abszolút egyszerűségért, hogy újra felfedezzük magunkat tiszta várakozásként, végtelen vágyból alkotottként, bizonyosan és boldogan, hogy a kegyelem által azon a küszöbön találjuk magunkat, amely lehetővé teszi számunkra a reményt; biztosan a reményben, amely nem csal meg, ilyen szegényen és koldusként állva Őelőtte. Ezért ma este és ezekben az órákban keressük a csendet; használjuk ki a nagyszerű lehetőséget, amely megadatott nekünk, hogy könyörögjünk Őhöz, aki annyira szereti emberségünket, hogy arra a vágyakozásra készítetett bennünket, hogy betöltsön bennünket kegyelmével.

³² L. Giussani, *Uomini senza patria (Hazátlan emberek) - (1982-1983)*, BUR, Milano, 2008, 298.o.

SZENTMISE

A szentmise olvasmányai: ApCSel 5,34–42, Zsolt 26 (27); Jn 6,1–15

MAURO-GIUSEPPE LEPORI ATYÁNAK,
A CISZTERCI REND GENERÁLISÁNAK SZENTBESZÉDE

„Jézus fölment egy hegyre, s ott leült a tanítványaival.”

Mi is mindannyian, ha itt vagyunk, az azért van, mert valami módon Jézus magához vonzott és magával vitt minket a hegyre, egy félreeső helyre, a rejtekbe, hogy leüljünk Vele, hogy hallgassuk Őt, élvezzük a jelenlétét, a barátságát, vegyük észre, mennyire örül annak, hogy velünk van, és számunkra is milyen örömteli Vele lenni. Jó megállni egy pillanatra, hogy Jézusra összpontosítsunk, azaz arra, hogy ő olyan természetesen van együtt velünk, mint amikor egy baráti csoport üldögél együtt. Jó elidőzni, hogy hallgassuk Őt, halljuk, ahogy beszél, hallgassuk Tőle az örök életet adó igéket, amelyek a teljességre való vágyakozást ébresztik fel bennünk újra, az olyan élet utáni vágyat, amit nem is tudunk csak magunknak megtartani, mert kiárad belőlünk, azaz olyan, mint Isten Élete. Nagyon jó kölcsönösen rácsodálkozni arra, hogy a másikat is annyira magához vonzotta Jézus, és érezni, milyen jó nekünk együtt lenni Krisztus szeretetének köszönhetően, mennyire igaz barátokká tesz és mennyire összeköt minket Krisztus szeretete. Mindannyian Krisztuséi vagyunk, és pontosan emiatt egymáshoz is tartozunk, bármilyen barátságnál és rokoni kapcsolatnál erősebb és maradandóbb kötelékkel. Bizony abban a kis csoportban voltak olyanok, akik már a Krisztussal való találkozás előtt is jóbarátok voltak, illetve voltak testvérpárok is közöttük, mint Péter és András, Jakab és János. Ez a barátság és ez a rokoni kapcsolat, mint minden, intenzívebbé vált a tanítványok számára azáltal, hogy Krisztus közelében voltak, újszerűvé vált, megszabadult az ösztönösségtől, a megszokástól, s attól, hogy az ember korlátai határozzák meg.

De mire készítette őket az a jóleső élmény, hogy csak ők voltak Jézussal, hogy Vele voltak? Mi értelme volt? Mire készítet minket, mi értelme van annak, hogy itt vagyunk Krisztus körül, hogy szemléljük Krisztust, hallgatjuk Krisztust, szeretjük Krisztust? Mi a következménye számunkra annak, hogy Jézus kivételes szeretettel szeret minket?

Ugyanazzal az egyszerűséggel értjük meg, mint amellyel készségesen követtük Őt, amikor eltávolodott a tömegtől, és egy félreeső helyre vezetett minket. Ugyanazzal az egyszerűséggel értjük meg, mint amellyel leültünk köré. Azáltal értjük meg, hogy hallgatjuk Őt, szemléljük Őt, szívünk egyszerűségével, azaz hálával állunk ahhoz az eseményhez, ami Ő, az Ő személye, az Ő szava. Úgy értjük meg, ha az Ő arcára szegezzük a tekintetünket.

„Jézus körülnézett, és látta, hogy nagy sereg ember tódul hozzá.”

Néztük Őt, boldogsággal töltött el minket a szépsége, a szívünknek a jóság és szépség utáni vágya megfelelésre talált az Ő arcát szemlélve. És íme, azt látjuk, hogy felemeli a tekintetét a fejünk fölé, a látóhatárt kémleli. Ösztönösen mi is megfordulunk, a mi kis csoportunk fölé nézünk, a tekintetünk túllép azon, hogy jól érezzük magunkat Vele és egymás közt. Vele együtt látjuk meg a tömeget.

S akkor az számunkra a kísértés, hogy úgy érezzük, megzavarnak minket, és ettől idegesek leszünk. Mi köze van annak a tömegnek ahhoz, hogy mi itt jól érezzük magunkat Krisztussal? Mi köze van annak a lármának a mi csendünkhöz, amelyben hallgatjuk Őt? Mi köze van mindannak az emberi nyomornak az Úr szemléléséből fakadó örömhöz?

Ám az Ő tekintete állhatatos, mert állhatatos benne az emberek iránti szájalom. Az a szájalom, amely minket is elérte, ami ránk nézett egykor, mint ahogy most a közeledő tömegre néz, az egész emberiségre.

Nem szűnik meg, nem vész el a Vele való együttlétünk, a Vele megtapasztalt szépség, hanem értelmet és irányt nyer, amit az Ő pillantása határoz meg. Semmi sem vész el abból a barátságból, kiválasztó szeretetből, amellyel viszonyul hozzánk, s amelyre meghívott minket, viszont ez a barátság és kiválasztó szeretet olyan végtelenül tágas, hogy mindent és mindenkit átölel. Ebben megadatik nekünk, hogy felfogjuk Isten szívét, tapasztalatot szerezzünk arról, hogy micsoda, milyen Isten szíve. Olyan szív, amelynek a legmélyebb valósága mindennek az átölelése. A bensőséges kapcsolat, amellyel Krisztus megajándékoz engem, annál igazabb, mélyebb és valóságosabb, minél inkább átölel mindent és mindenkit. Pontosan azért, mert Ő magához ölel és a szívére szorít engem, nem vonulok ki a világból, hanem a mélyére hatolok, a föld végső határáig. Krisztus szíve, Isten szíve, amelyet Krisztus tekintete kinyilatkoztat: az Irgalom, amely által, hogy magához szorít, minden emberhez köt minket, olyan

szenvedélyt ébresztve bennünk az emberiség iránt, amely nem ismer határt, nem az én korlátaim szerinti.

Ám a mi szívünk nem tud, nem képes magától megnyílni ilyen korlátlan mértékben. Szüksége van a Szentlélekre, akár Szűz Máriának. Szüksége van rá, hogy felajánlja önmagát Isten ajándékának, a Vigasztalónak, magának a Vigasztalásnak, a Léleknek, Akinek a működése révén a Fiú teste a mi testünkben vesz lakást, jelenléte a mi jelenlétünkben, embersége a mi emberségünkben valósul meg.

Hogy történhet meg ez? Úgy, ahogyan Szűz Mária, vagy az öt kenyérrel és két hallal rendelkező fiú esetében: ha felajánljuk azt a szinte semmit, amink van, amik vagyunk. Ez a reményünk. Mert akkor minden megsokszorozódik bennünk és körülöttünk, minden csillapítja az emberség éhségét, mert minden valójában Krisztusnak, a világ Megváltójának Testévé és Vérévé válik.

Április 13. szombat délelőtt

Wolfgang Amadeus Mozart

d-moll zongoraverseny (K 466), zongorán játszik: Clara Haskil

Zenekar: Orchestre des Concerts Lamoureux – vezényel: Igor Markevitch

A Spirto Gentil-sorozat 32. darabja, (Philips) Universal kiadó

Úrangyala

Reggeli dicséret

Davide Properi

Idén is eljött, hogy üdvözöljön minket és áldásban részesítsen minket Őexcellenciája Monsignor Nicolò Anselmi, Rimini püspöke. Köszönjük.

Nicolò Anselmi Püspök Úr

Köszönöm szépen a meghívást, köszönöm, hogy itt vagytok, bár, ha nem csalódom, eléggé itthon vagytok ti Riminiben. Szívből köszönöm Nektek mindazt a jót, amit az Egyházban, a közösségeitekben, a társadalmunkban tesztek. Ebben az évben, amelyet a Szentatya a jövő évi, „*A remény zarándokai*” szentévet előkészítő imádságnak kívánt szentelni, annak hatására, hogy ilyen szép számmal vagytok jelen, azt érzi a szívem, hogy az imádság, az Istennel való együttlét szükséglete minket hívőket érint, de azt hiszem, hogy a világ is nagyon vágyik a mélységre, arra, hogy újra felfedezze Isten, az Úr Jézus jelenlétét a kézzelfogható valóságban, a hétköznapiakban – ahogy a holnapi evangéliumban fogjuk hallani –, annak a Jézusnak a jelenlétét, Aki halat eszik, a vízen jár, megszabadít és világosságot fakaszt a sötétségben.

Igazán hálás köszönet nektek, érezzük, hogy egységben vagyunk! Az egyházmegyénk egy része is imádkozik veletek és értetek. Nagyon szép lelkigyakorlatot, húsvéti időt kívánok, és hatékony missziót a világban és a közösségeitekben. Még egyszer köszönöm.

Áldás

Properi

Köszönjük.

A vágytól a keresztény reményig

A most hallott énekek mind segítettek nekünk visszatérni oda, ahol tegnap este elbúcsúztunk egymástól. *Imposible*,³³ a fájdalommal teli kiáltás, mert bármire is vágyik az ember, azok közül semmi sem felel meg a szív vágyakozásának. Lehetetlennek tűnik, lehetetlennek tűnne, ha nem történné meg az, amit a ma reggeli első énekben hallottunk, *Az arcomban*: „Istenem, magamra nézek és felfedezem, hogy nincs arcom; magamba nézek és a végtelen sötétséget látom.” Érzékelem, hogy képtelen vagyok megvalósítani a saját életemet, annak a jónak az ígérését, amit nem ismerek, amit el sem tudok képzelni, és ez megérteti velem, hogy ha őszinte vagyok, akkor csak kérni, koldulni tudok, egy „végtelen várakozással”, ahogy a tegnap esti Bevezető végén láttuk. Ebben a körvonalazatlan várakozásban megtörténik (nem az én érdememből) egy tény, valami új, amire én ráébredek: „Csak amikor ráébredek, hogy Te létezel, visszhangként újra meghallom a saját hangomat és újjászületek, mint az idő az emlékből.”³⁴

Ekkor a hangom és a tekintetem már nem felesleges többé, mert van, aki válaszol a hang kiáltásának, a tekintet kutatásának. Őt felismerve énem újjászületik, már nem határozatlan vágyként, vagy – ahogy azt tegnap este láttuk – magam által festett képként vagy türelmetlen kérésként, hanem várakozásként – a szegény ember, a koldus várakozásaként – és reményként. Őbenne, aki a titokzatos, de valós beteljesülést megígéri nekem.

A remény elleni bűnök (jelek helyett álmok)

Vegyük fel újra elmélkedésünk fonalát és térjünk vissza don Giussani 1961-es szövegéhez. Előbb megmutatta, hogy a remény mint a beteljesedés ígérete alkotja emberségünk szövetét, még akkor is, amikor bele-

³³ Atahualpa Yupanqui, Vidala del imposible, *Mi tierra, te estás cambiando* c. albumból, 1973, © Odeon.

³⁴ A. Mascagni, Il mio volto (Az arcom), *Canti*, Società Coop. Ed. Nuovo Mondo, Milano 2014, 196.o.

esünk az ösztönösségbe vagy a kényelemszeretetbe (don Giussani azt mondja, hogy paradox módon még ez is azt bizonyítja, hogy vágy, vára-
kozás és ígéret vagyunk). A következő lépésben kiemeli, hogy léteznek a
„remény elleni bűnök”: „De úgy tűnik, hogy az emberi szellem nagysága
[kicsit ironikusan említi az »emberi szellem nagyságát«] éppen abban
áll, hogy felfogja a tehetetlenséget, melyre tapasztalata végső soron mu-
tat. Ezért aztán a remény erényét szüntelenül kikezdi a *szomorúság* (a
Szent Pál által említett világ *szomorúsága*) vagy a *csüggedtség* (az *aké-
dia*, amelyről Szent Tamás beszél). Ezek eredményeképpen az emberből
hiányzik a készségesség, a nyitottság arra az életigenlésre, amelybe ere-
detünktől kezdve a természet bevezet minket. Pontosan a készségesség-
nek ezen hiányából fakadnak a reménynek ellentmondó viselkedések, a
remény elleni bűnök”.³⁵

Azért nem vagyunk nyitottak arra, hogy megmaradjunk a vára-
kozásban, mert nem fogadjuk el, hogy teremtmények vagyunk, hogy a betelje-
sedés ígéreteként vagyunk megalkotva, ami azonban nem úgy fog bekö-
vetkezni, ahogy mi akarjuk, hanem ahogy Valaki Más megvalósítja, az a
Te, aki az önmagamnál valódibb énem. Olyannyira, hogy még a magány
is teli van társasággal (épp erről elméltünk az elmúlt időszakban a
Közösségi Iskolán). *A vallásos érzék* ezt mondja „A magány előtt létezik
a társaság, amely átöleli magányomat, s így a magány nem igazi magány,
hanem hívó kiáltás a rejtett társ után”.³⁶

De ezt mi nem ismerjük el. Az, hogy nem ismerjük el, hogy nem
várakozunk készségesen, ezt tényleg a bűn gyümölcse, de nem csak azé.
Egy viselkedésformáé is, ami az elmúlt évszázadok történetéből születik,
amelyben az ember egyre növekvő autonómiát követel, és emiatt egyre
kevésbé készséges arra, hogy felismerje ezt a titokzatos társaságot. Ezt a
hozzaállást mi is belélegezzük azzal, ahogy megéljük keresztény hitün-
ket, és emiatt könnyebben engedünk annak a szomorú kísértésnek, hogy
mi határozzuk meg, milyen legyen a válasz a vágyunkra és mikor jöjjön
el. Így aztán nem vagyunk készségesek a vára-
kozásra.

Annak kapcsán, hogy hogyan tűnt el a készségesség és hogyan alakult
ki a nyugati történelemben ez az elzárkózás attól, Aki valódibb énem,
mint önmagam, Aki a „Te aki-alkotsz-engem”,³⁷ javaslom, hogy olvassá-

³⁵ L. Giussani, *Porta la speranza (A reményt hordozza)*, idézett mű, 156. o.

³⁶ L. Giussani, *A vallásos érzék*, idézett mű, 78. o.

³⁷ *Ibidem*, 144. o.

tok át XVI. Benedek pápa *Spe salvi*³⁸ enciklikájának 16–23. pont közötti részét; a gyönyörű 101–121. pontok közötti részt Ferenc pápa *Laudato si*³⁹ enciklikájából; és a *A modern ember vallási tudata*⁴⁰ valamint a *Miért az Egyház?*,⁴¹ adott oldalait. Segítségükkel jobban megértjük, hogyan szilárdult meg ez az autonómiaelvárás annak során, ahogy a középkori gondolkodásmódból modern autonómiafelfogásig. A történelemnek ezt a folyamatát mindannyiunk személyes története visszatükrözi.

Érdekes alaposabban tanulmányozni azokat a viselkedésmódokat, amelyek ennek a készségességnek, nyitottságnak a hiányából fakadnak – figyelmeztet don Giussani az 1961-ből származó írásában.

„Az elsőnek és legkönnyebben előfordulónak eredete az *evagatio mentis*. Ez a legmegszokottabb értelemben vett szórakozottság, mely legtöbb embernél a mélabús középszerűségbe való visszavonulásként valósul meg, s hagyja, hogy behálózzák az ismert érzélgősségek vagy hogy elnyeljék őt környezetének sekélyes hangjai.”⁴²

Az *evagatio mentis* oda vezet, hogy elfogadjuk (bár előre tudjuk, hogy ez nem tölti be vágyunkat), hogy kis elégedettségekben élvezkedünk, melyeket szépen sorbaállítunk egymás után a hétvégéken vagy a szabadidőben, keresve valamit, ami eltereli a figyelmünket. Emiatt aztán a munkából, kapcsolatokból, az idő és a pénz használatából álló hétköznapokban könnyen lemondunk mindarról, ami az eszményre emlékeztetne minket: az imáról, baráti arcokról, a közösségi iskoláról, a szentmiséről (ki jár misére minden nap?).

Itt nyitok egy zárójelet. Azt ugye értitek, hogy a don Giussani által említett bűnök a remény ellen nem adott szabályok megszegését jelentik, hanem azt, hogy engedjük bedőlni az emberségünket. Ezek a bűnök leszűkítések, melyek elfojtják annak a kiáltásnak a nagyságát, amelyet így fejez ki Atahualpa Yupanqui, az énekes, akinek köszönhetően híres lett az *Imposible* című dal: „De akkor miért teremtettél nekem szemet? És miért van

³⁸ Vö. XVI. Benedek pápa, *Spe salvi* enciklikája, 2007, nn. 16-23.

³⁹ Vö. Ferenc pápa, *Laudato si'* Áldott légy kezdetű enciklikája, 2015, nn. 101-121.

⁴⁰ L. Giussani, *Il senso di Dio e l'uomo moderno. La «questione umana» e la novità del cristianesimo (Isten érzéke és a modern ember. Az „emberi kérdés” és a kereszténység újdonsága)*, BUR, Milano 2010, 79-137. o.

⁴¹ L. Giussani, *Miért az Egyház?*, Vigilia Kiadó, Budapest 2014, 47-95.o.

⁴² L. Giussani, *Porta la speranza (A reményt hordozza)*, idézett mű, . 156-157.o.

szemem, ha nem vagyok képes látni?”⁴³ Az elkerülhetetlen elégedetlenség minket újra mozgásba hozó *jel* lenne, ehelyett *evagatio mentis*-sé válik. Ahelyett, hogy az elégedetlenséget kiindulópontnak tekintenénk, amelyből megnyílhatunk valami más felé, könnyen bezárjuk magunkat álmaink *szappanbuborékjába*, ahol nem tudjuk belélegezni a végtelent.

Így botladozva haladunk, ennek oka a sok *ha, de, talán, ez tetszik* vagy *ez nem tetszik* gubanca, ami szívünket leszűkíti, egy szomorú ködfelhő hálójába bonyolítja. Don Giussani némelyik idevágó szövege elképesztő. Például, *Hazátlan emberek*: „A »de«, »ha«, »talán«, »viszont« amivel az igazság megsejtésére, megérzésére, megpillantására reagálunk mind hitványság, a bátorság hiánya, a csatlakozás hiánya. Olyan, mint amikor valaki kezet nyújt neked egy baráti kézszorításra, te pedig csak úgy odarakod a lötytyedt kezed, lecsüngő ujjakkal, a hüvelykujjadat meg sem emeled a kézszorításra. [...] Nos, az étellel szemben a sok »de«, »ha«, »talán«, »viszont« kétértelmű puhányság, még csak nem is szomorú [...], hanem visszataszító, »mocsaras«, iszapos; nem, inkább [mondja], nem iszapos, hanem inkább bizonyos vizek tipikus ragacsossága, nyálkás; igen, ez egy »nyálkás« kézfogás”⁴⁴

Undorító! Ragacos, nyálkás megélése a napoknak... Elképesztő leírása ez emberségünk lötytyedt leszűkítésének, amely felé tartunk észrevétlenül, napról napra. Önmagunk elhanyagolása – ami ráadásul gőgös, mert nem kér – megmutatja, hogy megadtuk magunkat a bűn erejének, a bűn erejének, vagyis az ördögnek. Az ördög úgy próbál meg minket elszakítani Krisztustól, hogy saját emberségünktől szakít el minket, belefoglal minket egy kételkedővé váló felületesség futóhomokjába, ahogy *A vallásos érzék*, mondja, „a »de, ha, pedig, talán« sortüzével [...], amely fedezi az ember visszavonulását a Misztériummal való szembesülés elől”⁴⁵

A Misztériummal, az eszménnyel való törődés előli visszavonulásról találtam a következő leírást egy január 6-i cikkben, mely a COOP kutatásokat végző intézetének egy összegzését idézte (az olaszok fogyasztási szokásairól és életmódjáról): a kutatás azt írja Olaszországról, hogy olyan, mintha lenyomták volna a szünet gombot. (Tegnap este Davide a Censis jelentését idézte, ami pedig egy „alvajáró” Olaszországról adott

⁴³ ¿Para que quiero mis ojos? / ¿Mi ojos para sirven? (A. Yupanqui, «Vidala del imposible», idézett mű).

⁴⁴ L. Giussani, *Uomini senza patria (Hazátlan emberek) (1982-1983)*, idézett mű, 123. o.

⁴⁵ L. Giussani, *A vallásos érzék*, idézett mű, 179. o..

helyzetképet. „Van az emberekben vágy a változásra, ám senki sem hisz benne. S a nagyobb tervek fizetnek érte. [...] A dolgok halasztgatása, illetve az azokról való lemondás révén az olaszok megelégszenek egy olyan étellel, ami apró dolgokból áll, inkább lemondanak dolgokról, mintsem hogy hozzátegyenek valami újat, s az ország jövője összerándul, annyira a jelen uralkodik az idősíkok közül.”⁴⁶ Igen, de egy múlt és jövő és remény nélküli jelen, a kicsi dolgok jelene, amelyben eldögönyézhethetünk.

A remény elleni második bűnként don Giussani a *sztoicizmusról* beszél, vagyis amikor az ember megpróbálja abbahagyni azt, hogy nagy dolgokra vágyakozzon: „végsősoron mindent a saját energiájához akar mérni, azt állítja, hogy akaraterejével meg tudja mérni a mindenség súlyát. [...] A tehetetlenségérzés elvesztése, a gögösség az, ami korlátozza az ember terét abban, ahogy makacsul megkísérli kijelenteni önmagát. Kedvünk támad Shakespeare-t idézni: »Több dolgok vannak földön és égen, Horatio, mintsem bölcselmetek álmodni képesek«”.⁴⁷ Amikor így viselkedünk, akkor vágyunk beteljesedését a saját magunk által alkotott képekkel azonosítjuk: akkor leszek majd boldog, ha lesz egy társam, ha elég pénz keresek, ha lesznek gyerekeim, jó gyerekeim, ha... ha... 1961-ben Giussani látta, hogy ez az alapjában nihilista eszmeiség a *társadalomnak egy kollektív terv szerinti megváltozásába vetett remény* álarcát ötötte magára. Ma észrevehetjük, hogy (leszámítva azokat az országokat, ahol ez az ideológiai illúzió továbbra is diktatórikus hatalmakat táplál, akik egész népek életét teszik szomorúvá és keserűvé) a mi társadalmunkban a hatalom utópisztikus illúziója, „a gögösség az, ami korlátozza az ember terét abban, ahogy makacsul megkísérli kijelenteni önmagát”, leszűkült az úgynevezett *egyéni jogok* kijelentésére. Tagadunk bármiféle objektív, adott tényt, csak az egyén választása számít. Ha él bennem egy kiáltás, ahogy azt az *Anyone* című dalban hallottuk: „Van itt valaki?”⁴⁸ az efféle kérdéseket abszurdnak tekintik. Mindez pedig zajlik egy minden szinten jelen lévő hullámmásban, a politikai köpönyegforgatástól

⁴⁶ I. Scalise, Egy ország, amelyben lenyomták a szünet gombot, és az embereknek kevés a reménye: az olaszok a kis különleges élvezetekbe menekülnek, *la Repubblica*, 2024. januás 6., 7. o.

⁴⁷ L. Giussani, *Porta la speranza (A reményt hordozza)*, idézett mű, 157-158. o.

⁴⁸ «...is there anyone? / I need someone, oh / Anyone, please send me anyone / Lord, is there anyone? / I need someone (...van itt valaki? / Szükségem van valakire / Valaki, kérlek, küldjetez nekem valakit, / Uram, van itt valaki? / Szükségem van valakire)» (Demi Lovato, *Anyone*, in *Dancing with the Devil... the Art of Starting Over*, 2021, © Island).

kezdve a nemi különbségek objektív voltának tagadásáig a *genderidológia* szerint – amiről Ferenc pápa több ízben kijelentette,⁴⁹ hogy az a javában zajló „ideológiai gyarmatosítás” legelőrébb járó előőrse. A Hittani Dikasztérium legutóbbi dokumentuma, a *Dignitas infinita* nagy segítség ahhoz, hogy megértsük ennek lényegét, olvassátok el! Azzal kezdődik, hogy különbséget tesz a minden emberben meglévő ontológiai méltóság és a többi állítólagos méltóság között, amelyek azonban valójában tagadásai annak a méltóságnak, amelyet teremtményi voltunkból adódóan hordozunk magunkban. A Szentatya már több alkalommal hasonlította ezt a szellemi gyarmatosítást ahhoz, amit Robert Hugh Benson ír le ismert könyvében, *A világ ura* című regényében⁵⁰, ami elmegy egészen az eutanáziáig és a szörnyű intoleranciáig azokkal szemben, akik mélyreható tekintettel nézik az emberséget és a valóságot.

De még a háborúknak is, amelyek jelenleg szorongással töltenek el bennünket, legmélyebb indítéka a beteljesülés várásának a saját projektekre való leszűkítése, amelynek objektív gyümölcse – nap mint nap látjuk – a romok, az emberi megsemmisülés, a kétségbeesés. Itt látjuk, hogy az emberi önérvényesítés, a saját vágyakra adott autonóm válasz álma valóban rémálommá válik.

Nagyon sok fiatal, akinek a szíve mindennek ellenére még mindig él, a vágyakozásnak arra a színlelt szabadságra való leszűkítésében, hogy mi dönthetjük el, mi teljesítheti be, álmom, nem pedig jel, bizonytalan önmagával, értékével és a világban betöltött helyével kapcsolatban, mivel soha nem nevelték arra, hogy szeresse a szívét annak végtelen iránti igényében. Nemrégiben meglátogattam egy a gyermekek és serdülők neurológiai, pszichiátriai és pszichológiai kutatásával és kezelésével

⁴⁹ Például Ferenc pápa nemrégiben felszólalt nemzetközi konferencián, melynek címe: *Férfi-nő Isten képmása - a hivatások antropológiája* felé (2024. március 1.). Beszédében Ferenc pápa többek között a következőket mondta: „nagyon fontos ez a találkozó a férfiről és nőről, mert manapság a legsúlyosabb veszély a különbségeket eltörölő genderideológia. Kértem, hogy végezzenek kutatásokat korunknak erről a káros ideológiájáról, mely eltörli a különbségeket, és mindent egyformává tesz. Ha eltöröljük a különbségeket, az emberiséget töröljük el! Ezzel szemben a férfi és a nő között termékeny »feszültség« van. Emlékszem, olvastam egy 1900-as évek elején íródott regényt, melyet a canterburyi érsek fia írt: *The Lord of the World*. [magyarul: *A világ ura*, Szent István Társulat, Budapest, 1912; Christianus, Budapest, 1995]. A regény prófétai hangon a lehetséges jövőről szól, bemutatja ezt a minden különbség eltörlésére irányuló törekvést. Érdemes elolvasnotok. Ha van rá időtök, olvassátok el, mert benne vannak a mai problémák. A szerzője valóban próféta volt». (forrás: Magyar Kurír, 2024.03.02. Fordította: Tózsér Endre SP)

⁵⁰ R.H. Benson, *A világ ura*, Christianus, Budapest, 1995.

foglalkozó, nemzetközi szinten is kiváló központot. Az egyik szobába belépve egy tucatnyi evészavarban szenvedő kislánnyal találtam magam szembe. Rettenetes volt látni fénytelen, szomorú tekintetüket, azóta is a szívemben hordom ezt a látványt! Aztán az orvosok elmondták nekem, hogy hatványozottan nő az evészavaroktól és más mentális zavaroktól szenvedő serdülők száma. Azokból a szemekből áradt a reménytelenség. Egy másik serdülőkori pszichiátrián történt látogatásom során volt egy kislány, aki nekem teljesen normálisnak tűnt, de eztán a doktornő elmondta a gyerek háttérét, ami csupa olyan helyzetből állt, ahol senkije nem volt, aki azt mondta volna neki: „Szeretlek téged, jó, hogy létezel”. Az ember azt gondolná: „Én döntöm el, hogy ki legyek”; de valójában reménytelen leszel és elveszíted az emberségedet, ha nincs kapcsolatod valaki mással, aki be tudja teljesíteni énedet. Azokat a fiatalokat nézve nyilvánvaló volt, hogy ugyan hogyan tudnának repülni, ha megnyesték a teljes beteljesülés reményének szárnyait? Miféle szabadság az, hogy arra vannak ítélve, hogy egyedül kell eldönteniük, kik ők, majd ráébredni, hogy ez nem elég? Ha az embernek nincs reménye, ha bele kell törődnie a semmibe, megadva magát a kétségbeesésnek, akkor egyre erőszakosabb lesz önmagával és másokkal. Úgy látom, hogy ha alacsonyra tesszük a vágy lévét, leszűkítjük a vágyat arra, amit mi döntünk el, azzal az emberségünket tesszük tönkre.

De ha őszinték vagyunk természetünk lendületéhez, a minket alkotó vágyhoz, akkor minden vágyott dolog jelként elvezet minket mindenek forrásához, Istenhez. Hadd idézzek egy Dante-szemelvényt; Dante aztán tényleg Istenhez vezető útként szereti a vágyat, és érzékeli, hogy magunkra hagyva, Isten segítsége nélkül elvesznénk! A Purgatórium egyik gyönyörű énekében így beszél a lélekről, vagyis mindegyikünkéről, jól ismert és csodálatos szavakkal: „Annak kezéből jó, aki szerette míg meg se volt még [a lélek Isten kezéből kerül ki, mintha egy pillangót engedne elszállni, Isten csodálattal és atyai szeretettel nézi, mintegy már azelőtt csodálja, mielőtt létezne, szeretetében kigondolja és megteremti], mint piciny leánya, ki sírva gyermekeskedik, s nevetve [sír és nevet, mint egy ártatlan kisgyermek], / a gyöngye lélek; összes tudománya, hogy (mint alkotta vidám Alkotója) [mivel az Alkotó, a végtelen, Isten teli van örömmel iránta], ami gyönyörre gyűjtja, azt kívánja [a lélek még tapasztalatlan, nem tud semmit, de mivel egy vidám Alkotó alkotta, azért annyit tud, hogy szívesen fordul a felé, amiben örömét leli, vagyis sze-

retne visszatérni ahhoz az örömhöz, ami egyedülként tudja betölteni az ő világba bedobott létének teljes terét]. Kacsint előbb némely kisebbke jóra; [a gyöngye lélek belép a világba és talál valamit, ami vonzza őt] s megcsalják, s utánuk futna végül, ha bölcs vezér vagy bölcs fők meg nem ója. [Megízlel egy kicsi jót és hagyná magát becsapni, utána szaladna az első őt vonzó dolognak, ha nem lenne valaki, aki vezeti és megfékezi őt, és szeretetét előre, messzebbre irányítja].⁵¹

Egy másik gyönyörű szövegében Dante azt mondja, hogy az ember a valóság előtt úgy áll, mint egy piramis előtt. Kezdi egy kicsi jóval, mint egy gyerek, aki meglátja a mogorót és azt akar enni, de egy idő után már nem elég, akkor meglát egy játékszert, de az sem elég, aztán meglát egy lovat, aztán egy lányt; aztán lát pénzt és aztán – mondja Dante nagy valóságérzékkel – még több pénzt akar, utána meg még annál is több pénzt. De mindezek a dolgok – kommentálja a költő – nem ellenségei emberi szerkezetünknek, mindezek a vágyak nem térítenek el bennünket Istentől, feltéve hogy észrevesszük, hogy nem elegendők, hanem egy útnak a szakaszai, amit követve eljutunk a felismerésre, hogy mi az az Egyetlen jó, ami elég nekünk. Dante számára a vágyakozás egy jó dolog, nem kell kitörölni, hiszen a végcélhoz vezető út egy lépése.

A *Tracce* márciusi számában megjelent egy interjú Erik Varden norvég püspökkel, gondolom, ti is elolvastátok. Ebben nagyon megragadott engem egy rész, felolvasom: „A vágy azt fejezi ki, hogy Isten alkotott minket. Hozzátartozik az emberi természethez. Egy visszhang, egy hívás lakik bennünk. Isten hasonlatosságára vagyunk teremtve, az Úr ezt fakasztja dalra bennünk. Életem mozgatórugója a vágy, mert afelé a teljesség felé irányítja, ami az Úrral való közösség, amit a másokkal való kapcsolatomban is megélek. Amikor bűnt követünk el, akkor a vágyunkat szabotáljuk [látjátok? A bűn nem szabályszegés, hanem önmagunk tönkretétele], ami így szilánkokra törik, sok kicsi tárgya lesz. de ha azt nézzük, hogy hova vezet bennünket az a mélységes vágy, akkor észrevesszük, hogy mennyire viszonylagos mindaz, ami nem képes betölteni. Ugyanakkor ezeket a kisebb dolgokat ekkor fedezzük fel igazi értékükben, mert annak a fényénél, ami beteljesíti az életet [Isten], a kisebb dolgok is felfedik jelentésüket.”⁵²

⁵¹ Dante Alighieri, *Isteni Színjáték, Purgatórium*, XVI. ének, 85–93 vers, <https://mek.oszk.hu> (Babits Mihály fordítása)

⁵² E. Varden, Kitágítani a vágyakozást, A. Leonardi interjúja, *Tracce*, n. 3/2024, 18. o.

A nagy kegyelem

Milyen jó! Mi találkoztunk ember voltunk értéke felismerésének tapasztalatával.

A mai világban, napjaink konkrét helyzetében fontosabb, mint valaha, hogy ahhoz, hogy reméljünk, előbb egy *nagy kegyelemben* kell részesülnünk. Ezért most átvesszük azokat a lépéseket, amelyeken keresztül Giussani segít nekünk megérteni, milyen hatással van a Jézussal való találkozás a minket alkotó vágy szerkezetére, beteljesítve azt anélkül, hogy kitörölné. A *(Tényleg) lehet így élni?*-ben a reményről szóló fejezet elején összefoglalásképpen *Az emberi arcot keresve* című könyv egy részletét használja, amely az 1996-os húsvéti plakáton is megjelent: „A remény a jövő bizonyossága, melynek alapja egy jelenlevő valóság. Krisztusnak az emlékezésből megismert jelenléte tesz minket bizonyossá a jövő felől. Ekkor válik lehetségessé egy folyamatos úton levés, egy határtalan törekvés, mert biztosak vagyunk abban, hogy Ő, ahogy birtokolja a történelmet, úgy meg is fog mutatkozni benne.”⁵³

1. Egy jelenlét

A fenti idézetet kommentálva a *(Tényleg) lehet így élni?*-ben, Giussani kijelenti: „*Első pont*. Létezik egy jelenlét, az ember életében van egy jelenlét: a személyek és dolgok jelenléte. Ezeknek a jelenléteknek van egy vonzereje, emiatt az emberi lélek azokkal a vágyakkal vág bele az útba, amelyek minden mozdulatának rugóját jelentik. Az ember nincs fából. Ennek a jelenlétnek a vonzása felébreszti az élet eszményeit: a szépséget, az igazságot, az alkotókészséget, a munkát (a kreativitás maga a munka). Az ember bekapaszkodik ezekbe az eszmékbe – az ember nagyon tud ragaszkodni ezekhez az ideálokhoz –, megbecsüli a vágyait, viszont emiatt nem látja meg, hogy ezek ideiglenesek: az ember nem látja, hogy ezek csak jelek útja során.”⁵⁴ Ezek a sorok mintegy összefoglalják a tegnap este óta mostanáig bejárt utunkat; de talán éppen emiatt most egy kicsit jobban meg is értjük őket.

⁵³ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così? ((Tényleg) lehet így élni?)*, idézett mű, 265. o. Id., *Alla ricerca del volto umano (Az emberi arcot keresve)*, BUR, Milano 2007, 92. o.

⁵⁴ *Ibidem*, 265-266. o.

Tegnap láttuk, hogy amikor a reményről beszélünk, akkor a kiindulópont a valóság, a jelenlét, a vágyak jó volta, de az a becsapás is, aminek könnyen áldozatául esünk. A vágyunkat felébresztő jelenlétek felébresztenek bennük egy vonzerőt és ez hoz minket mozgásba. Ám ez a jó mozgás szinte azonnal le is áll, mert belekapaszkodik a vágyakat felébresztő közvetlen jelenlétekbe ahelyett, hogy ajándékként és megszébbre mutató jelként élné meg őket. Így elveszítjük a várakozásra való készségességünket, emiatt a vágyainkból álmok és önmagukba visszatérő hiányhurkok lesznek, melyek magukba zárnak minket ahelyett, hogy egy útra indítanának.

2. Megtörténik az Eszmény

Giussani egyvel tovább lép abban, ahogy a reményt kommentálja: „*Második pont*. Megtörténik egy jelenlét [a sok jelenlét között], Isten Mária méhében emberré lett Igéjének a jelenléte. Annak a jelenlétéről van szó, Akiből minden és mindenki áll, aki a világot megalkotta. Ezért minden teremtet valóság az Ő jele, Benne találják meg igazságukat (különben hazugságok) és beteljesedésüket (különben hiábavalók). Az utunk során felmerülő valamennyi eszmény Őt, a nagybetűs Eszményt szolgálja; az ember vágyai csak akkor igazak és hatékonyak, ha az Őiránta való vágyakozás szolgálatában éli meg őket. A szeretetnek, az igazságkeresésnek, a termékenységnek, az alkotásnak a megtapasztalása mind lépések, melyekkel mélyebbre kerülünk Isten misztériumának megtapasztalásában: ez az emberi élet eszménye, azóta, hogy Ő eljött, hogy velünk maradjon dicsőségének napjáiig. Ennek a várakozásnak megélése minden remény reménye.”⁵⁵

Vagyis Krisztus jelenléte, amit az emlékezésből ismerünk meg – bizonyos tettek, bizonyos kapcsolatok, mint ma a reggeli dicséret, a szentség, a mise az eszközei ennek az emlékezésnek, amelynek segítségével azonnal felismerjük azt a Jelenléteket, amelyre valóban alkotva lett a szívünk –, újra a helyükre teszi a dolgokat: minden jó, minden szerethető, mert minden jel, lépés, amellyel elmélyítjük a Vele való kapcsolatot.

a. A vágyakozásból a várakozásba átlépés Krisztusban teljesedik be

Éppen Jézus az, aki eljövételével átalakítja vágyunkat, az utunk során felmerülő eszményeket emlékeztetővé, hogy várjunk Rá, abban a bi-

⁵⁵ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così? ((Tényleg) lehet így élni?)*, idézett mű, 266. o.

zonyosságban, hogy eljön az, Akit várunk. Ez egy átalakulás, eggyel beljebb lépünk ontológiánkba, visszanyerjük igazi ontológiánkat. Egy emlékezetes húsvéti homíliában XVI. Benedek arról beszélt, hogy „az »evolúció« történetében és úgy általában az életben minőségi ugrás történt [Jézus feltámadásával] egy új eljövendő élet felé, egy új világ felé, amely Krisztusból kiindulva már folyamatosan áthatja, átalakítja és magához vonzza ezt a világot.”⁵⁶

Ismét visszatérek az 1961-es szöveghez, amelyből tegnap kiindultunk. Giussani így beszél az emberségnek erről az *upgrade*-jéről, amely lehetővé teszi, hogy a vágyakozásból, az emberi reményből – mely csupa bizonytalanság, és amelyet könnyen összekeverünk rémálmokká váló álmokkal – átlépjünk a keresztény reménybe, amely nemcsak magába foglalja az emberi reményt, hanem annak számára meg is nyit egy váratlanul és végtelenül nagyobb, korlátlan távlatot is, amelyet bizonyossággal várhatunk. Ezt írja: „A kérdés kereteit teljesen átírja egy esemény, egy új tény. Isten személyesen belépett az ember drámai helyzetébe: Krisztuson keresztül lépett be. Krisztus mindenekelőtt felfedi az ember végcéljának nem is sejtett tágasságát [...]. Krisztus felfedi, hogy a lét értelme az Istennel való személyes és természetfeletti végcélban van [...]. Másodszorban pedig Krisztus saját magában felkínálja nekünk a kézzelfogható lehetőséget, hogy elérjük azt a váratlan és titokzatos végcélt. [...] Én leszek a te utaddá, Én vagyok a megoldás foglalója és egyben a hozzá vezető út is. *Gratia Dei*: az, hogy az ember megvalósul ajándék, még annál is ajándékbabb ajándék, mint magának az embernek a váratlan és előre nem látható eredete.”⁵⁷ Ilyennek lettünk teremtve: reménység, végtelenre nyitott várakozás, és Krisztus jelenléte, aki önmagát kínálja fel útként, lehetővé teszi, hogy eljussunk a minket alkotó vágyakozás beteljesedésére.

Térjünk vissza ahhoz, amit don Giussani Leopardi emberi és költői életútjának legmagasabb és legmélyebb pillanatának tart, és amiről így beszél a (*Tényleg*) *lehet így élni?*-ben: „Krisztus azért jött el, hogy ezt tisztázza: »Minden az én jelem. Minden rólam beszél.« Mindaz, ami az ember életében nagy, Róla szóló prófécia. [...] Amikor az ember erre ráérez – ahogy azt Leopardi megsejtette emberi útjának csúcán, az *Alla sua donna* (*Hölgyéhez*) himnuszban –, lelkét azonnal ennek a másik do-

⁵⁶ XVI. Benedek, *a húsvéti virrasztás homíliája*, 2006. április 15. (saját fordítás)

⁵⁷ L. Giussani, *Porta la speranza* (*A reményt hordozza*), idézett mű, 159. o.

lognak a várására hajlítja: még amikor olyasmi van előtte, amit meg tud ragadni, akkor is valami másra vár; megragadja azt, amit meg tud ragadni, de valami másra vár. A reményed nem abban van, amit meg tudsz ragadni, hanem valami másban. Valami másban... [...]. Ezért a Krisztus által keltett és táplált remény az az emberi remény, amelyből – kegyelmi ajándékképp – kivonjuk a dolgokból áradó illúziót; nem azért, mintha önmagukban rosszak volnának, hanem mert igazán azért jók, mert másra utalnak, máskülönben bálványá válnak. A keresztény remény az emberi vágy reménye, de tartalmában egy másféle világot hordoz.”⁵⁸

Tehát az, aki megéli a Krisztussal történt találkozást, nem „lép túl” az emberi reményen, ami továbbra is „a várakozás bátor alapállása, egy olyan jövőbeli jóra való várakozásé, mely a jelenből nézve fáradságos és nehéz”,⁵⁹ mondja Giussani az 1961-es szövegben. Aki megéli a Krisztussal történt találkozást, az felfedezi, hogy az eljövendő jönnek (ami megmarad Misztériumnak, hiszen semmiféleképpen nem tudjuk meghatározni) van egy jelenbeli arca, vagyis maga Krisztus.

A megszokott dolog Krisztus jeleként való felfedezése örökkévalóvá teszi azt, mindörökre. Amikor valaki szeretetből ad egy rózsát, az idővel elhervad és elpusztul, de a jelként hordozott jelentése – az ajándékozó szeretete – örökké megmarad, és még az elhervadt virágot is valamiképp részesíti abban az örök jelentésben, amelynek eszköze volt. A szerelmes számára ez a rózsza nem szűnik meg rózsza lenni, hanem összehasonlíthatatlanul nagyobb jelentőséget kap; talán a lány megtartja, megszártítja, és bekeretezi; nem tenné ezt bármelyik virággal, azért teszi, mert „az” a virág jellé vált, egy jelentésre utal.

Mi ebben élünk. Az emberiség vallásos történelmében ez az, amit a vallásos ember *szent* valóságnak nevez. Ha egy bizonyos barlangban vagy sziklán a Misztérium megmutatkozott (gondolatok a Szűzanya megjelenésére vagy az égő csipkebokorra), az a szikla szikla marad, de többé már nem lesz olyan, mint a többi szikla, mert örökre megmarad az a tény, hogy az Örökkévalónak, a Misztériumnak, a Végtelennek hordozója volt. Így mélységes és örök értéke lesz, *szent* lesz. Mi, papok ezt jól tudjuk, hiszen a templomban gyakran találunk szentképeket, kis szobrokat, amit otthagyt valaki, mert meg akart tőlük szabadulni, de nem

⁵⁸ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così? ((Tényleg) lehet így élni?)*, idézett mű, 337-338.o.

⁵⁹ L. Giussani, *Porta la speranza (A reményt hordozza)*, idézett mű, 156.o.

volt szíve kidobni a szemébe, mivel szent képről vagy tárgyról van szó. „Majd a pap...”, ami annyit tesz, hogy a pap eldöntheti, mivel megszentelt személy. Az, ami a valóság jelentését „hordozza”, kikerül a megszo- kott dolgok hétköznapiságából, örökre az örökkévalóból merít. Ez nem babonaság, hanem azt mutatja, hogy arra vagyunk teremtve, hogy minden dologról felismerjük, hogy Alkotójának jele.

Gondoljunk csak bele, milyen pillantással nézi a többi embert, a teremtett világot az, aki *mindenben és mindenkiben* meglátja, hogy a Misz- tériumból fakad és Tőle kapja jelentését, s emiatt *szent*. Megszűnik a *szent* és a *profán* kettéválasztása, hiszen mivel minden Krisztussal való kapcsolat, ezért valamiképp minden *szentté* válik. Az Örökkévaló per- spektívájában, aki Jézusban közli magát velünk, felfogjuk, hogy még azokat a dolgokat is, amelyeket mi a reménynek ellentmondóaknak ér- zékelünk, vagyis a bűn, a fájdalom és a halál, áthatja a tudatosság, hogy csak Őbenne találják meg jelentésüket, s ezt a jelentést mi még talán nem ismerjük. Akkor szinte azt mondhatnánk, hogy szentté válnak, abban az értelemben, hogy Istenre utalnak, Tőle kéri a jelentésüket és a megboc- sátást. Ebben az értelemben Benne legyőzetnek, ahogy most a húsvéti idő liturgiája ujjongva hirdeti. Mivel Jézus feltámadt, ezért ezért ez a véglegesség mindent magába ölel; még a halál is vereséget szenvedett, már most és mindörökre.

a. Az Ő hitben felismert jelenléte a jelen és a jövő színeváltozása

Jelenünkben itt van Ő, mint az a jelenlét, aki köré minden rendeződik egy új és szent értelemben, és ez bizonyossá tesz minket a holnapban. Ebben különbözik az, hogy hogyan néz a jövőre az, akiben él ez a vágy, de nem találkozott Krisztussal és az, aki részesedett a *nagy kegyelemben*. Don Giussani mondja: „A keresztény élet ellenben hogyan működik? Úgy élsz a jelenben, hogy odafigyelsz minden dologra a jelenben, figyelsz a tengerre is, ami ott van előtted, s látsz a látóhatáron egy kicsike pontot. De ez nem egy távolodó hajó, hanem egy közeledő hajó: ez a sorsod, ami közelít feléd, és nagy nap számodra az, amelyen észreveszed azt a picike pontot, amely a feléd közelítő végcélod. Mint Kolombusz Kristóf- nak, akinek nagy nap volt az, amelyen meglátott a látóhatár szélén egy picike földszárvot.”⁶⁰ Ezért nem bizonytalan az, ahogy a jövőt várod: bár

⁶⁰ L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 19. o.

még nem ismered a végcélt, de azt tudod, hogy biztos és jó, mert annak kezében van, Aki szeret téged.

3. Az Ő jelenléte megszászorozza próbálkozásainkat

Térjünk vissza a *(Tényleg) lehet így élni?* összefoglalójához, amely így folytatódik: „*Harmadik pont.* Ezért Neki kell meghatároznia mindazokat a próbálkozásokat, amelyekben az emberi remény – a remény a mozgatóerő! – a végső, legnagyobb tapasztalatot keresi, amely százszor lelkesítőbbé teszi a szokásos emberi tapasztalatokat, melyek ennek elővételezései. Ennek következményei a Krisztussal való meghittség, szeretetkapcsolat; a munka értékének megszilárdulása; a szeretet felmagasztalása; Isten népének létrehozása, vagyis a történelem főszereplőjévé válás.”⁶¹

Emiatt tudsz figyelni a jelenbeli dolgokra és emiatt állsz készségesen hozzá ahhoz, ami a Misztériumtól jön; bármilyen formában jelenjen is meg, valahol tudod, hogy az neked jó. Ő birtokolja a történelmet, és mi is birtokoljuk a jelen mint egy már nekünk adott tulajdont. A hangsúly itt a befejezett melléknévi igenéven van: adott. Krisztus azért teszi számomra lehetővé a jelen birtoklását, mert Ő benne van a jelenben, ezért amikor az Ő ajándékaként fogadom a jelen tartalmát, akkor lesz enyém a jelen igazán (minden szent lesz), és és biztos vagyok a holnapban, bármit hozzon is.

Jézus megígéri az apostoloknak, hogy amikor megkapják a Szentlelket, akkor Hozzá hasonlóan teljesen birtokolni fogják a jelen és az eljövendő valóságot, sőt, még Nála is nagyobb tetteket fognak véghezvinni. Szent János evangéliumának 14. fejezetében olvassuk: „Bizony, bizony, mondom nektek: Aki hisz bennem, ugyanazokat a tetteket viszi végbe, amelyeket én végbevittem, sőt még nagyobbakat is végbevisz [értitek? Még nagyobbakat is végbevisz!], mert az Atyához megyek, s amit a nevemben kértek, azt megteszem nektek, hogy az Atya megdicsőüljön a Fiúban, bármit kértek a nevemben, megteszem nektek.”⁶² Amikor biztosak vagyunk Benne, akkor főszereplőivé válunk egy mindent átható újdonságnak, de a reményünk mindig csak Benne van. A *Lehet így élni?*-ben don Giussani idézi Szent János evangéliumának 6. fejezetét, amikor a kafarnaumi zsinagógában Jézus azt mondja, hogy az ő testét kell enniük

⁶¹ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così? ((Tényleg) lehet így élni?)*, idézett mű, 266. o.

⁶² Jn 14,12-14.

és az ő vérét kell inniuk, és mindenki faképnél hagyja őt, mert bolondnak tartják. Akkor ezzel a kérdéssel fordul az övéihez, akik vele maradtak, bár ők sem értik, amit mondott: „Ti is el akartok menni?”; Péter mindannyiuk nevében válaszol: „De hova mennénk tőled?”⁶³ Giussani így kommentálja ezt a jelenetet: „Mire alapozták a Jézusba vetett reményüket Péter, János és András? Jézus számukra olyan jelenvaló valóság volt, akit megszólíthattak: [...] elfogadták, hogy ehhez az emberhez tartoznak, s erre alapozták a jövőbe vetett reménységüket”⁶⁴ Jézus jelenlétének ereje teszi őket bizonyossá a jövő felől.

Ennek kapcsán beszélnék a saját tapasztalatomról, hogy hogyan kerültem Peruba huszonhárom évvel ezelőtt és arról, amikor tavaly püspökké szenteltek. Mindkét esetben komoly választásról volt szó, és az is velük járt, hogy „fel kellett égetnem a hajókat” – hogy az ideillő képet használjam, hiszen ezt tette Hernán Cortés, amikor Amerikába érkezett, mindegy fogadalomként, hogy nem fordul vissza –, mert arról volt szó, hogy igent mondom-e életem teljes megváltozására. Nem a saját tervem volt, sőt, őszintén megmondom, hogy mielőtt ezt a felkérést megkaptam volna, eszembe se jutott elutazni. Nem azért fogadtam be és fogadtam el ezt a felkérést, mintha tudtam volna, hogy mi fog velem történni, hanem mert felismertem, hogy ez a lépés Krisztustól jövő ajándék, ezért fogadhattam rá, kockáztathattam. Tudod, Kire bízod rá magad és Kire bízod rá a jövődet, amit nem ismersz és el sem tudsz képzelni, de tudod, hogy azon keresztül Ő vezet a teljesség felé, a végcélod felé.

Akkoriban, amikor megkaptam a javaslatot, hogy utazzak el Peruba úgy láttam, egy teljes és jó életet élek: nem sokkal előtte neveztek ki plébánosnak Covercianoba (ami Firenzének egy híres negyede; amúgy meg amikor az érsek az mondta nekem: „Kinevezlek plébánosnak Covercianoba”, szinte elszégyelltem magam, mert az első, ami eszembe jutott, ez volt: „A plébánia ötszáz méterre van a stadiontól!”). Amikor erre visszanéztem Limából, láttam, mennyire más lett minőségileg a Krisztus-tudatosságom, és így a saját magam tudatossága! És Isten kegyelméből százszor jobban értem a karizmát, amelyhez már korábban is odataroztam (tizenhat évesen találkoztam a mozgalommal), de amelyből csak a jéghegy csúcsát láttam! Az életnek milyen intenzitását és újdonságát

⁶³ Vö. Jn 6.

⁶⁴ L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 20. o.

adta nekem Isten a mozgalom latin-amerikai történelmében! Odautazásom előtt szinte semmi közöm nem volt hozzá, legfeljebb a többiekkel együtt énekeltem a „Rossa sera, Belo Horizonte, i miei occhi mai t’han guardato...”-t.⁶⁵ Annyira szerettem és szeretem a városomat, hogy korábban mindig azt gondoltam, hogy képtelen lennék ott élni, ahonnan nem látom a firenzei dóm kupoláját. Azóta viszont a kaland az, amely szüntelenül mozgásban és vizsgálat alatt tartja a hitemet.

Ugyanez történt tavaly: új helyzetemben kihívásokkal találkoztam, de elégedett is voltam: plébános voltam Firenzében, kevéssel korábban hagytam abba az előző évek során rám ruházott különféle egyházmegegyei feladataimat (amelyek, őszintén megvallva, kicsit nyomasztottak). Ugyanis érsekem, Betori bíboros, azt akarta, hogy legyen szabad kapacitásom a 2022 augusztusában kapott új feladatomra, hogy én legyek Fraternitásunk latin-amerikai felelőse. Ez egy újabb hatalmas kihívás volt. Emlékszem, már meg volt beszélve, hogy mikor ülünk le egyeztetni Davidéval, mert lett Argentínában egy nagyon konkrét lehetősége egy egyházi szolgálatnak és én úgy véltem, hogy talán hasznos lenne, ha oda-költöznék. Ráadásul az érsekemmel folytatott legutolsó beszélgetésben ő azt mondta nekem: „Ha lehet, akkor maradj itt plébánosnak...”. Persze azt, hogy „ha lehet, maradj”, én úgy értettem, hogy „ha el akarsz menni, megleheted”.

De aztán egy szép nap, 2022 karácsonya előtti hétfőn a telefonom kijelzőjén egy római számról indított hívást láttam. Azt hittem, reklám, és kinyomtam a telefont. Ez még egyszer megisméltődött. A harmadik hívásra felvettem és kiderült, hogy az apostoli nuncius hívott! Mégpedig azért, mert kineveztek engem San Miniato püspökévé. Egy újabb hatalmas lépés, amit elfogadtam, bár ez a felelősség megriasztott, mivel objektíve nem vagyok elég jó és elég nagy hozzá. de hogyan mondhatam volna nemet? Bár csak egy átlagos akárki vagyok, győzött a bizalom. Ráadásul a nuncius megkérdezte: „Mit válaszolsz a pápának?”. Hát mondhattam volna nemet a pápának? Ismét rábízta magam Istenre. De ezúttal a „szintet lépés” nem egyszerűen maga a szentség volt, amely teljesen az Ő kegyelme, hanem kiterjed az azóta is minden nap megélt kihívásra, hogy legyek Krisztus tudatában, azonosuljak vele. Félreérthetetlenül erre kaptam meghívást. Egyébként a püspökké kinevezésemmel

⁶⁵ R. Ronza, *Rossa sera* (Vörös este), *Canti*, idézett mű, 266. o.

a Latin-Amerikával való kapcsolatomban nem szakadt meg – és ezt sem tudtam volna elképzelni. Ugyanis nekem magától értetődő volt, hogy püspökként ez nem folytatható. De amikor leültem beszélni erről Davidéval, ő megkérdezte tőlem: „Miért ne folytathatnád?”, én így válaszoltam: „Meg kell kérdeznem erről az apostoli nunciust, a püspökömet és Zuppi bíborost, az olasz püspöki kar elnökét.” Meglepetésemre mindhárman azt mondták, hogy folytassam a kapcsolatomban Latin-Amerikával. Akkor elfogadtam, mert tapasztalatból már tudtam, hogy a készségesség a százszoroshoz vezet. Mivel én személyesen nem gyakran tudok eljutni Latin-Amerikába, így kialakult egy közösségi vezetés, amelyben társaim Fernando Argentínában, Stefania Ecuadorban, Oliverio Mexikóban és még mások. Új módon kezdtük vezetni a mozgalom tapasztalatát, hála az ő megnövekedett felelősségüknek. Ez a közös vezetés megmutatkozott például márciusban a Brazíliában tartott fórumon valamennyi latin-amerikai felelőssel, amely csodálatosan szép volt. Ez a gyönyörű lépés nem egy előregyártott terv alapján született, hanem a kapott körülményeknek való engedelmességéből. Egyszóval, egy egész élet tapasztalata (egy nagy kegyelem) igazolja, hogy ha igent mondunk Jézusnak, a történelem urának, akkor az ígélet beteljesedik, és a végcél egyre közelebb kerül hozzánk, élénk siet.

4. „Csak Ő van”

Don Giussani így folytatja: „*Negyedik pont*. A hibáink megmaradnak, de mint fájdalom, nem mint ellenvetés [és a *Miguel Mañara*-ból ismert mondatot idézi]: »Mindez sosem létezett. Csak Ő van«. Valóban, a gondolkodásunk, a szívünk... teljes kapcsolat-képességünk, szinte észrevétlenül, Krisztusra összpontosul”. Ez nem csak egy olcsó kifogás. Az, hogy „csak Ő van”⁶⁶ azt jelenti, hogy a bűn sem ellenvetés. Giussani így folytatja: „»Csak Ő van.« Ezzel nem hogy nem zárom ki apámat és anyámat, hanem Krisztusban ők is felmagasztalódnak; apám és anyám belépnek Krisztusba, az Ő alakjába; akit a legjobban szeretek, az belép Krisztus alakjába, Krisztus alakjának szívébe, középpontjába”,⁶⁷ vagyis jellé, úttá válik. Krisztus mindent magába foglaló jelenlétének egyesítő erejében mindent visszakapunk.

⁶⁶ Vö. O.V. Milosz, *Miguel Mañara*, Jaca Book, Milano 2010, 49. o.

⁶⁷ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così? (Tényleg lehet így élni?)*, idézett mű, 266-267. o.

Don Giussani nem csinál titkot abból, hogy ez a megélt remény egy út, hogy eljussunk egy nehezen elérhető jó birtoklására. És ez a „Csak Ő van.” a *Miguel Mañara*-ból nem azt jelenti, hogy ítéletalkotás nélkül elsiklunk bűnünk felett, amely szembezáll Krisztussal (sőt, emlékeztek, hogy Miguel Mañara annyira bezárta magát a bűnvád mardosásába, vészületett gonoszságának tudatába, hogy nem bírta elfogadni a megbocsátást? Neki azért kell ezt a mondatot hallania, mert nem bír kitörni az elkövetett bűnei miatti gyötrődésből), hanem az ígéretet jelenti, hogy a fájdalom és a bűnbánat a hálához vezet minket, amely révén aztán felfedezzük, hogy Krisztus minden, és hogy Krisztus mindent magába foglaló jelenlétének egyesítő erejében mindent visszakapunk.

A bűn megmarad és fáj, de ez is kiáltássá válik Isten végtelen irgalmához.

Don Giussani emlékeztet bennünket arra, hogy ez azzal jár, hogy türelmesnek kell lennünk. Ahogy Jézus mondja Lukács evangéliumában: „Kitartásokkal megmentitek lelketekeket”⁶⁸. Giussani így írja le a türelmet: „A türelem tehát az a képességünk, hogy észszerű bátorsággal viseljünk mindent, semmit se tagadjunk le, semmit se felejtünk el és – vigyázat! – semmit se utasítsunk el.”⁶⁹ Ha megmaradunk a Krisztustól kapott úton, akkor a türelem jelenvalóvá teszi Őt nekünk a társaságban: „Maradjatok bennem.”⁷⁰ A türelem az, hogy megmaradunk Krisztus mellett, s ha hibáztunk, visszatérünk Hozzá, Tőle kérjük a megbocsátást, és az Ő nyomában járva folytatjuk utunkat. Ezért olyan fontos, hogy ne szakadjunk el az Ő minket megváltoztató Jelenlétének jeleitől: ettől a társaságtól, a szentségektől, a gyakori gyónástól, amelyben megkapjuk az Ő bocsánatát, a misétől és az Oltáriszentségtől, amelyben Önmagát adja nekünk.

„Maradjatok bennem.” Nem tűnik el a fáradság, a bűn, az árulás, de már nem képesek minket megfélemlíteni, padlóra küldeni, Krisztustól eltávolítani. Még mindig elbukunk, még mindig eltávolodunk, még mindig azzal áltatjuk magunkat, hogy az teljesíti be a szívünk vágyát, amit mi elképzélünk, kitalálunk. A bűn bűn marad, de azt szolgálja, hogy újra Őrá nézzünk, Őhöz kiáltunk, visszatérjünk Hozzá. A reménynek van egy titka, és ez az Atya titka, az Ő irgalmának, életadó megbocsátásának titka. Péguy ilyen gyönyörű szavakkal ír erről: „Az ember felteszi magá-

⁶⁸ Vö. Lk 21,19.

⁶⁹ L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 37.o.

⁷⁰ Jn 15,4.

nak a kérdést: Hogyan lehetséges az, / hogy a remény forrása örökösen folyik, / örökösen fakad, örökösen előtör. [...] / Itt biztos valami titok van. / Valami misztérium. [...] / »Jó emberek, mondja Isten, ehhez nem kell sok.« / Az ő misztériuma nem bonyolult. / És az ő titka nem nehéz. [...] / De igaz, hogy a rossz vizekből hozza létre tisztavízű forrásait. / Ezért nem fogy el soha. // De ő épp emiatt a Remény. [...] // Új vizet szennyes vízből. // Forrásokat régi vízből. / Friss lelkeket régi lelkekből. [...] // Hogy csinálja? Hogyan sikerül ez neki? / Gyerekek, ez már az én titkom. / Mert én vagyok az ő Atyja”.⁷¹

Don Giussani így kommentálja a fenti sorokat: „Egy tévedésünk után újra elkezdni remélni akkora gesztus, hogy Péguy, a költő így határozta meg: »a remény titkos misztériuma«, hiszen a rossz megbocsátása misztérium. »A remény titkos misztériuma, mely rossz vízből tiszta vizet és megfáradt lelkekből friss lelkeket hoz létre«: íme az újjászületés. A keresztség ennek az újjászületésnek a kezdete, s ez a kezdet elegendő száz évre is, ha valaki száz évet él, de 103 évre is, ha megél annyit, és 1299-szer működésbe lép, ha valaki 1299 bűnt követ el, és 10.003 alkalommal működésbe lép, ha 10.003 bűnt követ el.”⁷² Az Ő irgalma, a nagy kegyelem.

5. A remény háza

De ennek a reménynek, ennek a megtisztult víznek, a remény újjászületésének van egy helye, egy otthona, egy élő társasága, amelyben kivirul, ahogy Claudio Chieffo megénekli a *Canzone del melograno* (A gránátalma dala)-ban.⁷³

Don Giussani így írja ezt le: „Ötödik pont. Ennek az eseménynek a helye egy egyházi társaság; az egyházi olyan embereket jelent, akik Krisztus miatt állnak össze. A mi társaságunk csak barátság. A mi társaságunk csak barátság és azzal a jókívánsággal, hogy egyre inkább barátokká váljunk, gyerünk enni!”⁷⁴ Ezzel zárul a *(Tényleg) lehet így élni?* összefoglalója, de nekünk még van valami mondanivalónk, mielőtt elmennénk enni.

⁷¹ C. Péguy, *I misteri (A titkok)*, idézett mű, 254-255. o.

⁷² L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 40.o.

⁷³ C. Chieffo, *Canzone del melograno*, P. Scaglione, *La mia voce e le Tue parole*, Ares, Milano 2006, p. 268.

⁷⁴ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così? ((Tényleg) lehet így élni?)*, idézett mű, p. 267.

Az egyház ez a hely, az otthon, ahol szüntelenül újjáéled a remény; a hely, amit Jézus készít, hogy mindig újra talpra állítson minket a vég-cél felé vezető küzdelmes úton; a hely, ahol Isten tekintete néz ránk, aki szeret bennünket még mielőtt léteztünk volna. A hely, ahol Ő szeret minket minden gyöngeségünkkel együtt és ahol a szentségek kegyelme és a „tanúk felhőjének”⁷⁵ minket minden nap körülvevő társasága segít nekünk újra talpra állni. Az egyházban, a mi társaságunkban, mely az Ő kegyelme révén a mi szegény és bűnös emberségünkéből áll, ott van Isten Jelenléte, amely megvált minket a bűntől és a haláltól.

Ezért kell barátságunkra *szent* dologként tekintenünk, amelyet Krisztus arra akar felhasználni, hogy mindenkinek megmutassa arcát. Így tekint rá a Szentatya, aki január 30-án ezt írta nekünk: „Hálás vagyok az Úrnak azért az életerőért, amelyet a mozgalom folyamatosan tanúsít az evangelizáció és a szeretet munkájában a mai emberek felé.” És azt is mondta, hogy ennek az életerőnek szüksége van egységünkre, amelyet úgy nevezett, hogy „megőrzi a karizma termékenységét”.⁷⁶ Az egység egy ajándék, mert Valaki Más tett minket eggyé. Ő tette, hogy „egyek” legyünk. A *Miért az Egyház?*-ban,⁷⁷ don Giussani idéz három részletet Szent Páltól, hadd olvassam fel ezeket: „Hiszen az Isten fiai vagytok a Jézus Krisztusba vetett hitben. Mert mindannyian, akik megkeresztelkedtetek Krisztusban, Krisztust öltöttétek magatokra. Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert mindannyian eggyé lettetek Krisztus Jézusban. Ha azonban Krisztuséi vagytok, akkor Ábrahám utódai is, s az ígélet szerint örökösök.”⁷⁸ Don Giussani ezt nagyon sokszor hangsúlyozta: „mindannyian eggyé lettetek”, vagyis egy dologgá, egy személlyé, „Krisztus Jézusban”. „Itt már nincs görög vagy zsidó, körülmetélt vagy körülmetéletlen, barbár vagy szittya, szolga vagy szabad, hanem Krisztus minden mindenben.”⁷⁹ „Mi ugyanis mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a keresztséggel: akár zsidók, akár pogányok, akár rabszolgák, akár szabadok. Mindannyiunkat egy Lélek itatott át.”⁸⁰

⁷⁵ Vö. M-G. Lepori, *Szegezzük szemünket Krisztusra, a hit szerzőjére és beteljesítőjére*, a *Tracce* melléklete, n. 5/2023, 27-28. o.

⁷⁶ Ferenc pápa, Levél Davide Prosperinek, 2024, január 30. *Tracce*, n. 3/2024, 1. o.

⁷⁷ Vö. L. Giussani, *Miért az Egyház?*, idézett mű, 115.o.

⁷⁸ Gal 3,26-29.

⁷⁹ Kol 3,11.

⁸⁰ 1Kor 12,13.

Az egyház nagy egységén belül a mi egységünk az út, mint annak a folyónak a medre, mely elvisz minket a végcélhoz, a torkolathoz, Krisztushoz, ahhoz, Aki beteljesíti a várakozást és a reményt. Az új élet áradása, ami Isten kegyelméből don Giussani révén elért minket és szüntelenül életet ad nekünk, ez a konkrét hely, a *remény háza*. Az egyházban, a mozgalomban vannak házak, otthonok: a *Memores Domini* házai, a családjaink otthonai, a Fraternitás-csoportjaink is otthonok, a szentségi értelemben vett egyetlen egyház tükörképének lenni a hivatásuk: ahogy minden átváltoztatott ostya ugyanazt a Jézust hordozza, úgy mi azért vagyunk együtt, hogy felismerjük magunk között az Ő jelenlétét és hogy segítsük egymást követni azt a jelenlétet, megmaradni a forrásnál, ennek az ajándékba kapott, de ugyanakkor keresett és kért egységnek folyóágyában tartani a cél felé.

A *Miért az Egyház?*-ban don Giussani így beszél az egyetlen egyház és a konkrét közösség (amelyben találkozunk a hittel és megéljük azt) összefüggéséről: „Ezért az egyetlen módszer, hogy megtanuljuk, mi az Egyház egésze: nem más, mint végigjárni annak az egyházi tapasztalatnak az útját, amellyel találkoztunk, amennyiben ez a tapasztalat megfelel az egyháziasság feltételeinek. Az Egyház egészének való engedelmesség, a tőle való függés, a beletagozódás, a keresztény élet többi összetevőjének elismerése ezért olyan tényezők, amelyek meghatározzák összetartozásunk értékét. Ha nem így van, akkor nem a történelemre és a világra megnyíló Jézus Krisztus az ok, amely értéket ad egybetartozásunknak, hanem olyasvalami, amely leszűkíti látókörét. Egyébiránt a teljes Egyház a valóságban csakis átmeneti helyzetben juthat szerephez, egy meghatározott helyen és meghatározott körülmények között. Hogyan lehetne tanúságot tenni Jézus Krisztusról egy adott környezetben, ha nem olyan keresztények révén, akik tudatában vannak hiteles Egyházhoz tartozásuknak? Ónélkülük az Egyház egésze nem is létezhetne abban a környezetben. A helyi egyház értékét az adja, hogy az egész Egyház megjelenési formája, amely viszont a helyi egyház nélkül híjával volna a történelmi kézzelfoghatóságnak.”⁸¹

Ez az elemzés rámutat egy jellemző magatartásformára azokban, akik részei az egyháznak, mégpedig az egység iránti szeretetre, ami a követésből táplálkozik: a pápa felhívja a figyelmünket a pásztoroknak

⁸¹ L. Giussani, *Miért az Egyház?*, idézett mű, 129.o.

való engedelmeskedésre, és arra, hogy „készségesen és hűségesen működjenek együtt azokkal, akik a mozgalom vezetésére hivatottak. Csak ez a folyamatosan újra felfedezett és táplált engedelmesség biztosíthatja köztetek a keresztény élet egyre gazdagabb megélését és a világban való jelenlétetek megújulását, az egész Egyház javára”.⁸² Don Giussani elbeszéli, hogy a mozgalom abban a pillanatban kezdődött, amikor berobbant az egység azzal a pár diákkal, akikkel a gimnázium bejáratánál találkozott, és hogy ő nem azokat a diákokat követte, hanem a velük való egységet, vagyis azt, Aki ebben az egységben megmutatkozott. „A mozgalom volt mindennek a kiindulópontja, mert megkövetelte az odartartozásomat. Vagyis azzal, hogy elkezdtem a mozgalmat, elsősorban én magam játszottam élesben. Így aztán, mikor a Berchet Gimnáziumban az első tanítási nap után az utcán beszéltem azzal a három diákkal, nagy kérdőjelekkel mentem haza: milyen felelősséggel, milyen öntudattal, mi-féle elköteleződéssel kellett felelnem és megfelelnem annak, amit velük beszélve elkezdtem megsejteni! Azt megértettem, hogy nem tudok másnap ismét találkozni velük anélkül, hogy állást foglalnék a kérdés tágabb dimenzióba kerülésének kapcsán: én ahhoz a három fiatalhoz tartozom; nem hozzájuk tartozom, hanem a velük való egységhez. Valami megtörtént.”⁸³

A követés, vagyis Krisztus koldulása – tegnap este mondtuk, hogy a követés olyan, mint a koldulás, vagyis amikor az embernek nincs mit színelnie, nincs mit megvédenie –, egy út. Ez eltölt minket azzal a *naiv merészséggel*, ami tanúságtévökké tesz minket; erőt ad nekünk a tanúságtételre, s ugyanakkor megszabadít az elvárásoktól, képessé tesz arra, hogy befogadjuk az igazság legkisebb árnyalatát is mindenkiiben, akivel csak találkozunk, hogy Őt, Jézust, mindenki megismerje és szeresse, és hogy üdvözíthessen minket és a világot. Pégyuszavaival, arra vagyunk hivatva, hogy „tápláljuk [...] / testünkkel és vérünkkel, / szívünkkel, / a testi Szavakat, / az örök Szavakat, melyek időben, testben hangoznak el [...] az időben megtartani élőnek / azokat az időben élőként kimondott szavakat”.⁸⁴

⁸² Ferenc pápa, Levél Davide Prosperinek, idézett mű, 1. o.

⁸³ L. Giussani, A lakhelyhez tartozás, mint az élet egysége felé tartó mozgás, *Litterae Communio-nis-Tracce*, 1/1997, III. o. Ez egy igen érdekes szöveg, melyben don Giussani elmondja, hogyan kezdődött el benne a mozgalom.

⁸⁴ C. Pégyus, *I misteri (A titkok)*, idézett mű, 211. o.

„Élő forrás, melytől reményük épül”: Mária és az egyház

Lezárásképpen szeretnék szólni a szent hagyomány által is megerősített analógiáról az egyház (a mi társaságunk) és a Szűzanya között. Azzal kezdem, amit Péguy jelent ki Máriáról. 2021-ben az *Encuentro Madrid* alatt egy interjúban (melyet Rafael Gerez barátunk vezetett) Fabrice Hadjadj így értelmezi ezt: „Teológiai szempontból a remény az az erény, ami akkor születik meg, amikor összekapcsolódik a hit és a szeretet, az ég és a föld, a bűnös és a szent, a test és a tisztaság. Ezért a reményről szóló gondolkodásai mögött Péguy csodálatra méltó elmélkedést szőtt a testi és tiszta Szűzanyáról. Ugyanis ez az, ami nehéz. Nagyon könnyű csak az égben vagy csak a földön lenni. A nehéz az, hogy mind a két helyen legyünk egyszerre; és úgy fordulni az ég felé, hogy nem menekülünk el a földről, különben a vallás a nép ópiuma lesz. De ne legyünk csak a földön sem, mert akkor például egy puszta emberi igazságosság nevében minden elpusztítunk, mindent kitépünk, a búzát és a konkolyt egyaránt; helyet kell hagyni a végítéletnek.”⁸⁵

Péguy ezt írja: „Minden teremtményből hiányzik valami. [...] / A testiekből a tisztaság hiányzik. [...] / de a tisztákból pontosan a testiség hiányzik. [...]// Ezzel szemben Máriából nem hiányzik semmi. / Ha nem az, hogy maga Isten legyen. [...] / (De ez a dolgok rendjében van.) // Mert ő testi létezőként tiszta. / De mivel tiszta, ezért testi is.”⁸⁶

Péguy ebben az ellentmondásos egységben látja Mária szerepét, ami a „reményünk biztonsága”. De ha érvényes a Mária-Egyház analógia, akkor úgy az egyházban, mint a mi társaságunkban megvalósul a tisztaság és a testiség ellentmondó együttélése. Mint Luca della Robbia szobra, Mária látogatása Erzsébetnél, 1445-ben készült, a világ első ismert mázas kerámia szobra. Az idős asszony Mária lába elé veti magát, Mária olyan fiatal, szinte csak gyerek, mert eltölti őt a kegyelem, a kegyelem, ami már most betölti őt; Krisztus jelenléte megmutatkozik ebben a gyermekes és érett szépséges fiatalságban, melyet eltölt a Misztérium tudatossága: ő az a kislány, aki a remény. Kegyelemmel teljes: valóban az egyház képe, a mi képmásunk, a mozgalmunké. A mozgalom 50. évfordulóján a loretoi zarándoklat alkalmából Giussani ezzel az emlékezetes

⁸⁵ Fabrice Hadjadj. *Una vida en clave de esperanza. Diálogo con Rafael Gerez Kraemer*, Carmen Giussani gondozásában, Bookman, Madrid 2021, 65. o.

⁸⁶ C. Péguy, *I misteri (A titkok)*, idézett mű, 200. o.

imával szólt hozzánk: „Ó Szűzanya, te vagy reményünk biztonsága!« Ez a legfontosabb mondat az egyház történelme számára; ez foglalja össze a kereszténységet. »Te vagy reményünk biztonsága« a dolgok kibontakozását jelenti. A Szűzanya nélkül nem lehetnénk biztosak a jövőben, mert a jövő bizonyosságát Krisztustól kapjuk, Istennek emberré lett Misztériumától. [...] Ezért számunkra a Krisztushoz forduló ima egyre inkább azonosul a Máriához szóló imával.”⁸⁷

Azzal az üdvözléssel zárom, amelyet don Giussani intézett a Rimini Meeting résztvevőihez 2002-ben – életének vége felé, amikor minden alkalommal Máriáról beszélt⁸⁸ –: „Élő forrás vagy, melytől reményük épül: a remény az egyetlen állomás, ahol az örökkévalóság vonata megáll egy pillanatra. Élő forrás vagy, melytől reményük épül. Remény nélkül nem lehetséges az élet. [...] A reménynek ez az élő forrása legyen minden reggel – minden reggel – az élet legmakacsabb, leginkább húsbavágó értelme. Ezért vagyunk barátok. Maradjunk barátok; mi az, hogy maradjunk barátok? [...] Élő forrás vagy, melytől reményük épül. Azt kívánom, hogy társak legyünk, egymás barátainak érezzük a szívünk mélyén akkor is, ha közvetlenül nem ismerjük egymást. Közvetetten ismerjük egymást, de ez több annál, mintha közvetlen lenne. Élő forrás, Szűz Anya, ős célja az örök határozatnak. Ezt hetven év elteltével kimondani valóban lenyűgöző. Nyilvánvaló, hogy csak ebben létezhet bármi, ami biztos a világon. Szervuszok és elnézést a tolkodásért”.⁸⁹ Az enyéért is!

Regina coeli

⁸⁷ L. Giussani, Zarándoklat Loretóba, 2004. október 16. A Comunione e Liberazione születésének ötvenedik évfordulóján, *Tracce*, n. 10/2004.

⁸⁸ *A Miért az Egyház?* 2003-as új kiadásában don Giussani hozzáadott egy zárófejezetet Máriáról, aki az egyháznak és a mi társaságunknak is eredete és mintája. Ebben olvashatjuk: „A Szűzanya bevezet bennünket mindennapjaink misztériumába, vagyis értelmébe, a tovafutó idő jelentésébe, pillantásával vezet minket utunkon. Az ő példája nevel bennünket, az ő alakja adja meg szándékaink irányultságát. Nagylelkű édesanyaként ő adja nekünk Krisztus nagyszerű Jelenlétét. Ez a Jelenlét vigasztal bennünket, megbocsátást nyújt számunkra, táplál minket, gazdagít, boldoggá tesz, s a Szűzanya testéből mindig újjászületik. Ezért kérjük tőle minden nap, hogy tegyen részévé bennünket az ő szabadságának, készségességének, útjának” (L. Giussani, *Miért az Egyház?*, idézett mű, 338. o.).

⁸⁹ L. Giussani, *Fontana vivace* (Élő forrás), *Tracce*, n. 8/2002, 2-3. o.

Április 13. szombat délután

Wolfgang Amadeus Mozart

24., c-moll zongoraverseny, K 491, zongorán játszik: Clara Haskil
zenekar: Orchestre des Concerts Lamoureux, vezényel: Igor Markevitch,
a Giussani atya kezdeményezéséből született
Spirto Gentil-sorozat 32. darabja (Philips) Universal kiadó

■ MÁSODIK ELMÉLKEDÉS Giovanni Paccosi

A szegény öröme

Ma délután is elővesszük *A reményt hordozzát*, a ma délelőtt már többször idézett Giussani-szöveget. Az utolsó alpontjának címe: A magasztos a hétköznapi életben.

„Van két nagyon pontos tapasztalati tényező, amelyet mindenki megél, aki részt vesz az Egyház közösségében [vagyis abban a helyben, ahol Krisztus jelenvalóvá válik, lehetővé téve reményünket], megélve annak liturgiáját: a *biztonság* és a *munkálkodás*. Ez a biztonság mélységesen alázatos, mert alapja nem bennem van, hanem abban, Aki mindent megtehet. »In spem contra spem. Spes autem non confundit« [A remény ellenére is reménykedve. A remény pedig nem csal meg]. Ez a munkálkodás nem szorítkozik adott időszakokra és nem csak adott tevékenységekkel azonosul, hanem minden pillanatot eláraszt és a legkisebb tettet is megváltja egy nemes feladat hasznosságában. Ez a munkálkodás a magasztost valósítja meg a legalantasabb élet látszólagos sekélyességében.” És itt egy gyönyörű mondat: „A magasztos nem lehet hétköznapi, mint ahogy hétköznapi a bor és a víz?”⁹⁰

Milyen lelkesítő kilátás! Ez előhívja mindazt, amiről ma délelőtt elméltünk, hogy a jövőbe vetett bizonyosságunk alapja ez a közeli kapcsolat a magasztossal, a Misztériummal, amely azonban jelenlétté lett, elárasztja a hétköznapi dolgokat és azokat a *magasztosnak* jelévé teszi,

⁹⁰ L. Giussani, *Porta la speranza (A reményt hordozza)*, idézett mű, 161-162. o.

megszentelve őket. Don Giussani azzal zárja a cikket, hogy emlékeztet a reményre nevelés szükségességére: „Itt a földön csak a reményben tartozunk Krisztushoz. Ezért a reményre való nevelés révén hatolunk bele a megváltás tapasztalatába.”⁹¹ De hogyan neveljük magunkat a reményre?

Mielőtt belevágnék a válaszba, nyitok egy kicsi zárójelet. Amikor megemlítettem a ma délutáni témát, valaki eszembe juttatta, hogy a *Jézus vonzereje* című könyvében don Giussani két dologra hívja fel a figyelmünket.⁹² Az egyik a valóság vonzereje, a dolgokra való rácsodálkozás, ami mozgásba hozza vágyakozásunkat. A másik pedig az áldozathozatal, ami kell a reményünk neveléséhez. Az áldozathozatalt a ma délelőtt említett értelmében használjuk, vagyis hogy az *szenté* tesz mindent, annak jelévé, ami az adott dolognál is jobban vonz minket. Azt mondtam ma délelőtt, hogy gondolatok csak bele, milyen tekintettel nézi a világot az, aki minden dolgot, kapcsolatot, embert szentnek lát, mert felismeri, hogy a Misztérium nyilvánul meg bennük.

Tehát hogyan neveljük a reményre? Vegyük újra kézbe a *Lehet így élni?*-t, hogy felfedezzük, hogy a megváltás tapasztalata hogyan tud a jelen pillanat tudatosságává válni, olyan hétköznapi valóságként, mint a kenyér és a bor.

A reményben élő emberben megszületik a *bizalom*, de – mondja don Giussani – van közben egy átmenet, egy legyőzendő akadály: „A reményből a bizalomhoz vezető utat is gátolhatja, ha a jövőbe vetett bizonyosságunkat olyan dolgoknak tulajdonítjuk, amelyeket már birtoklunk, mint például a pénz, a hajunk, az aranykeretes szemüvegünk, bizonyos barátságok, a nagyok gondoskodása, énektudásunk, izmaink... mindenféle változatban és alakban. Mi az, ami gátolhatja a bizalmat? (...) olyasmi, amit birtokolunk, s amibe ezt a bizalmat helyezzük. Akkor hát az a cél, hogy ne birtokoljunk, legalábbis ne ilyen formában. Az az erény, ami a nem birtoklást részesíti előnyben nem más, mint a szegénység.”⁹³

Lehetséges, hogy egy ennyire alapvető és vitatott téma kapcsán, mint a *szegénység*, don Giussani a megélt bizalom akadályaként ilyen apró, szinte nevetséges tényeket hoz fel? A hajunkhoz, az aranykeretes szemüvegünkhöz, énektudásunkhoz, izmainkhoz való ragaszkodás tényleg

⁹¹ *Ibidem*, 162. o.

⁹² Vö. L. Giussani, *L'attrattiva Gesù*, (*Jézus vonzereje*), BUR, Milano 1999, 34-37. o.

⁹³ L. Giussani, *Lehet így élni?*, II. kötet, idézett mű, 88. o.

akadálya lehet a *reménynek*, és a belőle születő élet-érzésnek, vagyis a *bizalomnak*? Mégis ezeket a példákat hozza. Ezek azok a látszólagosan nevetséges tények, melyek hétköznapi életünket alkotják. Szinte riasztó belegondolni, hogy amikor a jövő felé nézünk, akkor mennyi dologhoz tudunk ragaszkodni és biztonságunkat bizonyos jelenbeli dolgok birtoklásába helyezük, a jelenlévő Úr bizonyossága helyett. Reményünket egy „bizonyos” jelenbeli birtoklásba vetni a remény akadálya: „Itt a »bizonyos« azt jelenti, hogy mi határozzuk meg, azok közül a dolgok közül választva, amelyek kényelmesek a számunkra, amelyek jobban meggyőznek bennünket, amelyek inkább gazdagítanak bennünket, gazdasági értelemben vett biztonságot adnak”⁹⁴ A remény mint a jövő bizonyossága, Krisztus jelenbeli birtoklásából fakad. A hitben felfedezem, hogy Krisztus most jelen van és emiatt vagyok biztos a jövőben. Az akadályt az jelenti, ha ehelyett bizonyosságomat egy bizonyos birtoklásba, egy bizonyos dolog birtoklásába vetem. Van ezünk vagy azunk, és akkor biztosak vagyunk. Ugyanígy, a jövőt illetően is a reményünk leszűkül arra, hogy ezt vagy azt akarjuk. Ezen a téren nem *et-et* van, (nem mondhatom: „Remélhetek Krisztusban és remélhetek az anyagi jólétben is.” „Remélhetek Krisztusban és remélhetek a sikerben is”), hanem *aut-aut*. Emlékszünk, mit mondott Jézus arról, hogy lehet-e egyszerre szolgálni Istennek és a Mammonnak.⁹⁵ Don Giussani azt is hozzát teszi, hogy ha bizonyosságodat olyasvalamibe helyezed, ami nem a hit, az nem marad meg, az idő elviszi.

Szeretnék itt egy megjegyzést hozzáfűzni arról, hogy ugyanilyen önkényesen leszűkíthetjük az egyházhoz és a karizmához tartozásunkat is. Hiszen a jövőre vonatkozó bizonyosságunkat rábíthatjuk arra az elképzelésre, ami mi alkotunk a társaságunkról, arra, ahogy értelmezzük azt, amivel találkoztunk. Holott Krisztusra kellene, aki objektív módon jelen van a karizma konkrét történelmében, úgy, ahogy az most elér hozzánk, a nyilvánvaló úton, amiről az egyház biztosítja, hogy Krisztus biztos jelenléte. Így erről a történelemről is mondhatunk ítéletet a „hajunk, aranykeretes szemüvegünk, énektudásunk” alapján, vagy az alapján, hogy adott dolgokat érzünk-e vagy nem érzünk, ösztönösen rokonszenvezünk-e velük vagy nem. Bizonyosságunkat olyasvalamire bízunk, amit

⁹⁴ *Ibidem*, 89-90. o.

⁹⁵ Vö. Lk 16,13.

a markunkban szorongatunk, amin uralkodunk, egy „bizonyos dologba”, úgy, ahogy azt mi akarjuk annak birtoklása helyett, amit folyamatosan kapunk, adatik, nem a mi kényünk-kedvünk szerinti. A szegénység a feltétele annak, hogy kiszabaduljunk a hit és a remény leszűkítésének zsarolásából.

Ebből a *külső* megközelítésből, amikor a szegénységet annak feltételének tekintjük, hogy ne szűküljünk le azon dolgok mércéjére, amelyekre rábízzuk magunkat, Giussani leírja a szegénység értékének alapját: „Akkor min alapszik a szegénység értéke? Azon a bizonyosságon, hogy Isten az, aki beteljesíti a dolgokat; Isten tölti be a vágyat, amelyet ad neked: »Aki megkezdte bennetek a jót, Krisztus Jézus napjára be is fejezi.«⁹⁶

A bizonyosság, hogy Ő betartja ígéletét szabaddá tesz minket a dolgoktól: ez a szegénység azonnali gyümölcse: a *szabadság*. „Nem leszel már semminek sem a rabszolgája, nem függesz semmitől, nem vagy semmihez sem odaláncolva [...]: szabad vagy. [...] Nem vagy rabszolgája annak, amit használsz, mert *egyedül* annak vagy rabszolgája, Aki a boldogság bizonyosságát adja neked.”⁹⁷

Davide tegnap este felidézte a gazdag ifjú esetét. Egy kicsit magunkra ismerhetünk az ő drámai helyzetében, hogy el kell döntenie, mihez is ragaszkodik valójában a szíve. S mégis, épp annak felismerése tesz minket szabaddá, hogy egyedül Krisztus a forrása ennek a bizonyosságnak. De milyen drága árat fizetünk ezért a szabadságért! Mindig megpróbáljuk távol tartani magunktól, viszonylagossá téve, hagyva, hogy a dolgokhoz való ragaszkodás rabszolgákká tegyen minket. Így aztán – ahogy az már lenni szokott, amikor engedjük, hogy akár csak egy milliméternyi távolság is beékelődjön közénk és a kapott javaslat közé –, lemaradunk a legjobbról.

A mozgalom februárra Chestertonnak Szent Ferencről írt igen eredeti életrajzát⁹⁸ javasolta hónap könyvének. Ebben a könyvben Chesterton a tőle megszokott paradoxonokkal, de igen hatásosan írja le Szent Ferenc szegénységét.

Azzal a meghatározással kezdi, amit Szent Ferenc mondott magáról, hogy ő „*Isten bohóca*”. És azt írja, hogy az a nézőpontváltás, amellyel

⁹⁶ L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 91. o.

⁹⁷ *Ibidem*, 92.o.

⁹⁸ G.K. Chesterton, *Assisi Szent Ferenc és a Fioretti*, ford. Antal Lukács, Kaposy József; Szent István Társulat, Budapest 1980 (online ppek.hu/szit.pdf)

Ferenc egyszer csak elkezdte a világot nézni ahhoz hasonlítható, ahogy a kezén járó vásári csepűrágó látja a dolgokat. „Bármely látvány, például egy táj – mondja Chesterton – olykor meglepően újszerű arcát mutatja, ha fejjel lefelé látják.”⁹⁹ A Szent Ferenc életében bekövetkezett titokzatos felfordulást, miután jegyesévé fogadta a szegénységet, valóban ahhoz hasonlíthatjuk, amikor valaki fejjel lefelé nézi a világot. Nézzük csak meg, mit jelent ez, mert a vásári komédiás képe talán kicsit meglep minket: „Ha ugyanis valaki egyszer látta már a világot feje tetejére állítva; fák, tornyok mind megfordítva, mint ahogy a víz is tükrözi őket, a látvány egyik hatása, hogy megerősíti az emberben a »függőség« gondolatát. Némi támpontot ad, ha szem előtt tartjuk, hogy a latin szó »függőség« eredeti értelmében csupán tényleges, fizikai értelemben vett »függést« jelent. [...] Mert a lényeg ez: amíg a mindennapi szem számára a mesterkézzel alkotott városfalak, a masszív őrtornyok, a magasba törő fellegvár biztonságosnak, rendíthetetlennek és állandónak látszódnak, – abban a pillanatban, hogy a látvány lefelé fordul, ugyanazon tömeg következtében mindez védtelennek, esendőnek, veszélyeztetettnek tűnik. [...] Ahelyett, hogy egyszerűen büszke lett volna városára, mert erős és elmozdíthatatlan, hálás volt a Mindenhatónak, hogy a várost még nem dobta el, hálás volt Istennek az egész kozmoszért, hogy hatalmas kristályként nem dobta el, nem zúzta szikrázó csillagporrá”. És itt hozzáfűz egy megható megjegyzést: „Szent Péter láthatta így a világot, amikor fejjel lefelé a kereszten függött”.¹⁰⁰

Látni, hogy minden annak szeretetén függ, Aki minden pillanatban nekünk adja a mindenséget. A szegénység az, hogy úgy állunk a világ előtt, hogy hálásan fogadjuk azt, követelőzés nélkül. Ma reggel mondtuk, hogy mindennek az értéke az, hogy az Egyedüli szükségesnek, vagyis Krisztusnak ajándéka és jele. A Chesterton által használt kép nagyon érzékletes: az ember ráébred, hogy az egész valóság – beleértve minket is – ebben a pillanatban is Isten kezéből kerül ki és Tőle függ. A rákövetkező oldalakon Chesterton kifejti ezt a gondolatot, hogy a „misztikus” tekintete látja, ahogy Isten létre hívja a dolgokat. Például ezt írja: „Aki meglátta egyszer, hogy az egész világ az isteni kegyelem hajszáján függ, az látta az igazságot; majdnem azt mondhatnánk: a puszta igazságot. Az,

⁹⁹ *Ibidem*, 68. o.

¹⁰⁰ *Ibidem*, 71-72. o.

akinek látomásaiban megjelent a feje tetejére állított város képe, megismerte azt talpára állított igazi valójában”.¹⁰¹

Chesteron ráérez a ferences öröm gyökerére és meg is mutatja nekünk azt, és ez egybeesik azzal, amit don Giussani is a megélt szegénység legszébb gyümölcseként jellemez: „A misztikus rádöbben, hogy megfizethetetlen, örök adóssága van. Bizonyára paradoxonnak tűnik, ha egy emberről azt állítjuk, hogy örömét leli ebben a felfedezésben [...]. Az örökös hitelező [mert Isten az, akitől mindent kapunk], megosztja örömét az örökös adóssal, mert valójában mindkettő hitelező és adós is egyben. Más szóval: az adósság és függőség örömmé válik a romlatlan szerelemben”.¹⁰²

Ferenc derűje, öröme annak tudásából fakad, hogy minden, ami van Isten szennyezetlen szeretetéből származó kegyelem és ajándék, és habozás nélkül rábízta magát Istenre. Ennek kapcsán jegyzi meg don Giussani: „A dolgoktól való szabadságból, ami a szegénységgel jár, megszületik egy érzés, amelyet csak a szegények birtokolnak, vagyis azok, akik életük reményét nem egy saját maguk által kiválasztott dologba helyezik. [...] A dolgokkal szembeni szabadság, amely abból a bizonyosságból fakad, hogy mindent Isten teljesít be, a szegény lelkületnek egy újabb jellegzetességet kölcsönöz: az örömet, amelynek szinte szimbóluma a kereszténység történetében Szent Ferenc.”¹⁰³

Az, hogy nincs féltékenységnél, hogy mindent az adott pillanatban kapunk és hogy biztosak vagyunk Krisztusban, örömet ad. „A hitből megszületik a remény, és a reményben van az öröm, mivel az örömet csak úgy szerezhetjük meg és élhetjük meg, ha bizonyosság van bennünk a jövőre nézve.”¹⁰⁴ Öröm, mert míg elismerem, hogy minden ajándék – és ennek tudatossága nélkül semminek nem lenne szilárdsága, mert a dolgok szétesnének, hogy nem tudnám, hogy ebben a pillanatban Isten az aki, fenntartja őket és engem –, biztos vagyok abban, hogy a jövő jó, hogy *a java még hátravan*, mert mert a jövő lesz az, ahogy Isten válaszolni fog az engem alkotó vágyakozásra és várakozásra. És a válasza kiszámíthatatlan, mindig új formákat ölt és biztos vagyok, nem félek az elkerülhetetlen áldozathozattól, amely a feltétele az egyre világosabb tudatosságnak, hogy csak Isten elég. „*Quid animo satis?*”

¹⁰¹ *Ibidem*, 75. o.

¹⁰² *Ibidem*, 76-77. o.

¹⁰³ L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 92-93. o.

¹⁰⁴ *Ibidem*, 93. o.

„Ahogy azt már leírtam a közösség iskolájának első könyvében, olvastam egyszer egy könyvet a ferencesekről, amelyben minden fejezet díszes iniciáléval kezdődött. Az egyik fejezet »Quando« kezdőszavának Q betűjében a kis farkincát egy madárkával ábrázolták, a betű belsejében pedig Szent Ferenc volt megrajzolva, aki a felkelő napot figyelte. Szimbóluma volt ez az emberi érzékenységnek a természet legszebb látvány iránt: ez a valódi öröm. A Q betű pedig bevezetett egy mondatot, amelyet Szent Ferenc lábainál lehetett olvasni: »*Quid animo satis?*«, Mi elegendő a léleknek? Valóban, ebben a mondatban foglalható össze a valódi öröm: mi elegendő a léleknek? Szent Ferenc és a természet leggyönyörűbb látványa közötti kapcsolat végtelen perspektívát jelképez, az örökkévalóság perspektíváját és jelét. Akkor hát az igazi szeretetben annyira van jelen az öröm, amennyire hiányzik belőle a birtoklás. Nem véletlenül fogjuk azt mondani, amikor majd a szüzességről beszélünk, hogy az valójában szegénység, a szegénység legfelsőbb foka, és ezért van, hogy ha valaki a szüzességben Istennek adja önmagát, akkor a pénzéről is le kell mondania, mivel szegénység nélkül nem létezik az önátadás tisztasága. A szeretetkapcsolatot, érzelmi kapcsolatot az örökkévalóság perspektívája teszi örömtelivé, s ezzel egyben szabaddá teszi a feltételektől. Minél inkább benne van ez az elszakadás, annál örömtelibb lesz. Ez nem akarja kimeríteni minden momentum leírását, lehet egy kapcsolatban egy kezdeti, elégedettebb szakasz, ami még nem valódi örömet hordoz, hanem elégedettséget. A valódi öröm megmarad.»¹⁰⁵

Amikor valaki szabadon éli meg a szegénységet, annak harmadik jellemzője az, hogy semmi sem hiányzik neki. „*Az a szegény, aki bizonyos néhány nagy dologban*” ezért nem hiányzik neki semmi, sőt, amije van, csak azért birtokolja, hogy odaadhassa. Don Giussani ezt mondja: „Ha kijelentjük, hogy Valaki Más az életünk értelme az nem azt jelenti, hogy bedobunk ötszáz lírát a közös kasszába, hanem azt, hogy odaadunk mindent, egészen odaadjuk magunkat a közösbe.»¹⁰⁶ Ha kijelentjük a Valaki Más, a nagy Jelenlétet, az „teszi lehetővé a szerelmeddel való kapcsolatod nagy építését; ha biztos vagy néhány nagy dologban, az lehetővé teszi, hogy hatással legyél a társadalomra, lehetővé teszi, hogy munkád

¹⁰⁵ *Ibidem*, 95-96. o.

¹⁰⁶ *Ibidem*, 97.-98. o.

szép és hasznos dologként bontakozzon ki szemed előtt”.¹⁰⁷ Mi másért érné meg élni?

Van még egy utolsó megjegyzés, amellyel Giussani elmélyíti azt a témát, hogy a szegénység a bizalom feltétele, ami pedig a remény gyümölcse. Ez a megjegyzés arról szól, hogy a szegénység a feltétele annak a távolságtartásnak is, ami a megismeréshez szükséges.

Úgy vélem, mindannyian emlékszünk *A vallásos érzék* 12. fejezetében felhozott példára, ami arról szól, hogy ha egy képet jól akarunk látni, akkor távolabb kell tőle lépnünk. Ha túl közel hajolunk hozzá, akkor csak foltok halmazának látjuk, viszont a kellő távolságból szemlélve eltelik szépséggel és harmóniával.¹⁰⁸

Giussani itt is visszatér Szent Ferenchez és annak lenyűgöző mondatához: „Isten és az égbolt után, Klára”. Így kommentálja: „Nehéz ennél nagyobb szereteteli felmagasztalást elképzelni. De képzeljétek csak el, mekkora volt a távolság, a megmérhető távolság. Valóban: ez nem mérték kérdése, hanem végsősoron kontextuális társaság kérdése – a tárgy, vagyis Klára, Ferenc szemében a világmindenség vagyis Isten] kontextusában foglalt helyet. Ez nem mérték kérdése, hanem társaságé, végső soron a szereteté, vagyis az önátadásé, az önajándékozásé. Jobb úgy fogalmazni, hogy önátadásról van szó, mert ez világosabbá teszi az ajándék eszméjét. Az ajándékban az ember mindig fenntartja magának a jogot, hogy becsüljék, mert adott valamit, joga van a hálára, és ezért elveszít mindent. Ezzel szemben az önátadásban nem így áll a dolog, az teljesen tiszta. Az önátadásban minél inkább szeret valaki, annál inkább odaadja magát, csak a másikat jelenti ki.”¹⁰⁹ A szegénység elszakadásában lehet megismerni é és szeretni.

Tehát amikor szegény vagy, akkor már nem a saját biztonságod miatt ragaszkodsz a dolgokhoz és az emberekhez, hanem csak a végcéljuk, vagyis a javuk és igazságuk szem előtt tartásával: „Minél inkább szeretünk valakit, annál könnyedebb, könnyebb, szabadabb lesz a kapcsolatunk”,¹¹⁰ elvárások nélkül. Ha szegény vagy, akkor úgy birtokolod és használod az adott dolgot, mintha nem birtokolnád, nem használnád. A

¹⁰⁷ L. Giussani, *Certi di alcune grandi cose (Biztosak néhány nagy dologban) (1979-1981)*, BUR, Milano 2007, 386. o.

¹⁰⁸ Vö. L. Giussani, *A vallásos érzék*, idézett mű, 170. o.

¹⁰⁹ L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 102. o.

¹¹⁰ *Ibidem*, 110. o.

szegénységnek ezt a leírását tartalmazza Szent Pálnak a korintusiakhoz írt levele: „Azt mondom tehát, testvérek: Az idő rövid, azért akinek van felesége, éljen úgy, mintha nem volna, aki sír, mintha nem sírna, aki örül, mintha nem örülne, aki vásárol, mintha meg sem tartaná, s aki felhasználja a világ dolgait, mintha nem élne velük, mert ez a világ elmúlik!”¹¹¹

A bizalom: egy teljességtől függeni

A *Lehet így élni?*-ben ezen a ponton don Giussani egy lenyűgöző képet használ, amiről azonnal eszünkbe jutnak Chesterton imént idézett kifejezései. Úgy tűnik, hogy a szegénységgel járó lemondás miatt egy üresség felett lógunk, anélkül, hogy bármibe is kapaszkodnánk. Ám ehelyett: „A szegénységnek nem azt kell eredményeznie, hogy otthagyjon minket az üresség felett lógvá. A reményből megszülető szegénységnek az a feladata, hogy bizalommal alapozza meg, magasztalja fel, nagyítsa fel, töltse meg az egész világot, ameddig a szem ellát. A reményből megszülető szegénység eredménye a bizalom, amely az ellentéte annak, hogy valaki lóg az üresség felett. A bizalom nem az ürességen lóg, hanem *a teljességen*”¹¹²

A hitben felfedezett Jelenlét fenntartja az életünket most és mindörökké. Ezért tudunk bizalommal nézni a jövőbe, vagyis magunkat valaki Másra bízva, félelem nélkül, egészen a végcélunk beteljesedéséig.

a. A ráhagyatkozás

Don Giussani azzal folytatja, hogy a bizalom egy ráhagyatkozás, ahogy egy gyermek elengedi magát anyja karjai között. Péguy leírása szerint a ráhagyatkozás, ahogy azt Isten látja, a remény jellemzője, és ez az ember ereje: az ember ráhagyatkozik, és ez meghatja Istent. A kislány-remény mindent elér, amit akar, ahogy azt már a gyerekek szokták. „Óh, nagy ravaszok ők, mint aki kettőig nem tud számolni, / A csibészek, / Pontosan tudják, hogy mit csinálnak, / Az ártatlanok. [...] / Ahogy ártatlanul néznek; / Mint aki kettőig nem tud számolni; / Mint aki nem tud semmit.”¹¹³ Paolo Prosperi jegyzi meg a *Mistero dei misteri. La speranza in Péguy*

¹¹¹ 1Kor 7,29-31.

¹¹² L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 112. o.

¹¹³ C. Péguy, *I misteri (A titkok)*, idézett mű, p. 179. o.

(*Misztériumok misztériuma. A remény Peggy műveiben*) című írásában: „A gyerek, aki nem tud semmit, tudja azt, ami annak idején a felnőtt is tudott, csak elfelejtett. Ismeri az ellentmondásos hatalmát a pusztá vára-kozásnak, annak a kérésnek, amely az energiát a saját lendületéből nyeri; nem saját érdemének érzéséből, hanem pusztán abból, hogy rábízta magát egy minden érdemet megelőző szeretet ingyenességére”.¹¹⁴

Ma délelőtt azt mondtuk, hogy Isten örömmel néz ránk, mint egy apa a gyermekére, amikor Rábizzuk magunkat, szinte követelőzve, ami nem követelés, mert nem abból táplálkozik, amit mi elképzelünk, hanem csak a Belé vetett bizalomból. Mint a gyerekek ravaszsága, akik tudják, hogy nem állhatnak elő semmiféle saját érdemmel, csak ráhagyatkozni tudnak. Hallgassuk tovább Péguy-t: „A gyerekek új teremtmények. / Ők is, főképp ők, elsőként ők erővel szerzik meg az eget. / *Rapiunt*, elrabolják. / És milyen kedves erő ez, milyen gyengéd erő. / Egy apa oly szívesen viseli el / Örömmel viseli el ennek az erőnek a támadásait. / Ennek a gyengédségnek az öleléseit. / Ami engem illet, mondja Isten, nem ismerem a világon szebbet annál, / Mint amikor egy ilyen kis csibész a Jóistennel beszélget / A kert egyik zugában. [...] / Egy kicsi ember, aki gondját-baját elmeséli a Jóstennek / a világ legkomolyabb módján”.¹¹⁵ „Áldott gyermekkor. Kicsi testük, kicsi személyük, kicsi mozdulataik túlsordulóan teli vannak reménnyel. [...] / Ti, gyerekek, Jézust utánozzátok. / Nem is utánozzátok. Ti *vagytok* a gyermek Jézus. [...] / Gyerekkorunkban érjük el Jézust.”¹¹⁶

A bizalom ráhagyatkozása az, ahogy Jézus rábízta magát az Atyára. Itt értjük meg, hogy gyermeknek lenni nem infantilizmus, hanem az, hogy Őrá hagyatkozunk, az áldozathozatalban, a szenvedésben, a fájdalomban is, „naiv merészséggel”, a 131. zsoltárban megfogalmazott biztonsággal, „mint anyja ölen a gyermek”.¹¹⁷ Nem tudjuk előre, hogy mit hoz a jövő, de bízunk abban, hogy Krisztussal félelem nélkül elmehetünk a világ végére is. Ilyen bizalmat tapasztalhattak meg az apostolok Jézus társaságában. Don Giussani megjegyzi: „A ráhagyatkozás jele, hogy

¹¹⁴ P. Prosperi, *Mistero dei misteri. La speranza secondo Péguy (Titkok titka. A remény Péguy szerint)*, Scholé-Morcelliana, Brescia 2023, 137. o.

¹¹⁵ C. Péguy, *I misteri*, idézett mű, 388. o.

¹¹⁶ *Ibidem*, 180-181. o.

¹¹⁷ „Uram, nem dölyfös a szívem, szemem nem tekinget gögösen. Nem keresek nagy dolgokat, amelyek meghaladják erőm. (...) Mint anyja ölen a gyermek, mint a gyermek, úgy pihen bennem a lelkem. Remélj, Izrael, az Úrban, most és mindörökké” (131. zsoltár).

valaki úgy érzi, kiszárad gögjiének minden forrása, már semmire sem büszke, szinte lehetetlenné válik, hogy gögös legyen, hiszen semmi sem a sajátja, azaz minden az övé lesz, ha semmi sem sajátja”.¹¹⁸

b. „Mindent elviselek abban, aki erőt ad”¹¹⁹

A bizalomra való ráhagyatkozást nem gyöngíti meg az árulás, amelybe mindig újra beleesünk. „Simon, szeretsz engem?”. Bukásomnál nagyobb az Ő irgalma, ha belenézek a szemébe.

„Ne bonyolítsátok agyon a dolgokat, ne a tökéletességet hajszoljátok, hanem nézzetek szembe Krisztussal [...]. Nem a tökéletességre törekvő terv, hanem szembenézés Krisztussal, szembenézni valakivel! Olyan egyszerű, olyan könnyű! Ugyanakkor nagyon kényelmetlen, hiszen nem teheted meg többé, hogy saját fejed után mész. A boldogságunk abban áll, hogy Valaki Más követünk. Természetesen az, hogy szembenézünk Krisztussal és nem a tökéletesség terveit kovácsoljuk, azt jelenti, hogy úgy nézünk Krisztusra, hogy valóban a jóra vágyunk, valóban vágyakozunk arra, hogy igazabbak legyünk, vágyakozunk arra, hogy szeressünk: »valóban vágyva rád, Uram«”.¹²⁰

„Mindent megtehetek”, de ezt nem azzal a hányavetiséggel, ami miatt azt gondoljuk, hogy nyugodtan hibázzunk csak, úgymint mindig felemelnek – ráadásul ez kérészerű illúzió lenne csak, mert maga a hányavetiségünk azonnal beszippantana minket –, hanem az Őíránta és a Tőle kapott megbocsátás iránti igazi vágyakozással.

Fennáll sorainkban ez a félreértés is, ami miatt azt mondhatjuk, hogy a helyes folyó sodrásában vagyunk, az majd úgymint visz minket. Carras mondta: „Milyen szerencsések vagyunk mi, akik találkoztunk Giussanival!”. Valóban nagy szerencse, hogy találkoztunk Giussanival, a legnagyobb szerencse. De az, hogy csak úszunk az árral, anélkül, hogy valóban szeretnénk megváltozni, mintegy biztonságos távolból követve, hosszú távon kifáraszt, a *naiv merészség* nélkül.

Ez a kockázat számomra Limában lett világos, 2008-ban, amikor meghalt nagy barátunk, Andrea Aziani. Biztos sokan olvastátok a róla

¹¹⁸ L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 116. o.

¹¹⁹ Vö. Fil 4,13.

¹²⁰ L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 117. o.

kiadott könyvet.¹²¹ Mivel Isten mindig konkrét arcokon, ezen a társaságon keresztül mutatja meg nekünk irgalmát, ezért mindannyian, akik naponta tanúi voltunk Andrea valós szentségének, amely teli volt irgalommal és javaslattal, amellyel ő teljesen önmagát adta és amellyel bánt velünk, úgy éreztük, hogy ő visz minket a vállalán, minden hibánkkal együtt is. Órá mindig nézhettünk, sőt, őt nézve újra oda tudtunk nézni, ahova ő nézett, vagyis a mozgalomra és Krisztusra. De olykor ez ürüggyé vált arra, hogy ne vállaljuk fel annak felelősségét, hogy hozzá hasonlóan egyszerűek legyünk és Krisztusra bízunk magunkat. Így amikor meghalt, és hirtelen halt meg, ürüggyünknek nem volt többé mire támaszkodnia. Kicsit elveszettek lettünk. Most mi lesz? Ki fog minket figyelmeztetni hibáinkra? Kit nézzünk? Szép kis kihívás volt, mert el kellett ismernünk, hogy szintet kell lépnünk. Nem a képességeinket illetően, hanem az igazi bizalom egyszerűségében és őszinteségében. Arról a bizalomról beszélek, amellyel Andrea fordult egy konkrét arc felé, a karizma, az egyház, Jézus felé egy olyan gyermeki tisztasággal és teljességgel, amelyet immár ahelyett, hogy irigyelnénk, elkezdhattunk mi magunk is megtapasztalni.

Péguy azt mondja, hogy Isten abban leli örömét, ha a fiak szabadságával és ingyenességével tekintünk Rá, nem pedig rettegő szolgálként. Ezek gyönyörű oldalak, mert megmutatják, milyen emberség virágzik ki a Krisztusba helyezett reményből, a ráhagyatkozással teli bizalomból, az Ő ígéréteinek beteljesedésében való csorbítatlan bizonyosságból.

„Tud örömet okozni a rabszolgák szeretete? [...] / Ha valaki egyszer átélte, hogy milyen az, ha szabadon szeretik, attól kezdve a megalázkodásokban nem talál semmi jót. [...] // Ahogy az ő szabadságuk az én szabadságom tükörképe, / Ugyanúgy tetszik nekem, ha ingyenességet találok bennük, / Ami az én kegyelmem ingyenes voltának visszatükröződése. [...] // Tetszik nekem, hogy egy bizonyos értelemben véve az emberek ne csak szabadon, hanem mintegy ingyenesen imádkozzanak. / Tetszik nekem, hogy amikor letérdelnek, azt ne csak szabadon, hanem mintegy ingyenesen tegyék. [...] / Tetszik nekem, mondja végül Isten, hogy ne csak szabadon, hanem mintegy ingyenesen szeressenek.”¹²²

¹²¹ G. Mereghetti - G.C. Peluso, *Andrea Aziani. Febbre di vita (Andrea Aziani. Életláz)*, Itacalibri, Castel Bolognese 2023.

¹²² C. Péguy, *I misteri (A titkok)*, idézett mű, 322, 327. o.

A Belé vetett remény a ráhagyatkozás örömét adja, nem a saját elképzeléseink szerinti birtoklásét. Ez Szent Ferenc öröme, aki látja, hogyan fakad szüntelenül minden abból a teljességből, ami Isten. Az, hogy Isten szeret bennünket és akarja, hogy létezzünk egy szakadatlan felfedezés, aminek köszönhetően ingyenesen és szabadon hagyatkozunk rá Isten életadó kezeire.

c. A bizalomból ünnep, az ünnepből misszió

Lépünk eggyel tovább. Az, hogy ennyire szeretve, megbocsátva vagyunk egy ünnep. Sőt, az ünnep már akkor elkezdődik, amikor Jézus arcát nézzük: „Ez az ünneplés ad energiát minden ébredésnek, minden reggel, amikor így szólsz: »Ó, Istenem«, minden alkalommal, amikor rátekintesz és ezt mondd: »Ó, Istenem, bocsáss meg nekem!«, mindig ünnep, mindig lakoma. A bizalom olyan lelkiállapot, amely minden alapállásból képes ünnepet varázsolni [ez a tékozló fiú ünnepe]. Ha van benned bizalom, minden gyengeségedből képesség születik a győzelemre Azzal együtt, aki erőt ad neked. Olyan győzelemre való képesség ez, amely annak a hét-nyolc tanítványnak a bátorsága, aki elsőként követte Jézust. Heten-nyolcan voltak, és már tudatában voltak annak, hogy győznek a világ fölött, hogy ők már egy új zsidó nép tagjai, azé, amely legyőzi a világot azért, mert Vele vannak”¹²³.

Úgy vélem, ebből született Anas megérzése, amit a *La festa sta per cominciare* című dalában fejez ki: az ünnep az, hogy Isten tengerének partján vagyunk, vagyis hogy már nem mi vagyunk saját magunk urai, hanem Őrá hagyatkozunk, Őrá és az Ő tervére bizzuk magunkat. „Mindjárt kezdődik az ünnep, / fuss, barátom, ne állj meg. / Ez a bűn véget érésének ünnepe / Isten tengerének partján. [...] / És ahogy közeledünk a tengerhez, / minden egyszerűbb és elkezdődik. / Nem érzek saját fájdalmat, / szeretettől és örömtől szenvedek, mint Isten”¹²⁴ Nincs többé az én fájdalmam, az én áldozatom: Jézus áldozata, Jézus fájdalma van bennem. Ezért ez a szabaddá válásunk ünnepe. Ez az az ünnep, amit a tékozló fiú apja rendezett, amikor fia hazatért.

Akkor az ünnep *misszió*, mert egy új, ünnepi jelenlét lép be a világba. Egy beteljesedett emberség, ami úgy éli meg a körülményeket,

¹²³ L. Giussani, *Lehet így élni?*, idézett mű, II. kötet, 119. o.

¹²⁴ *La festa sta per cominciare* (Kezdődik az ünnep), Antonio Anastasio zenéje és szövege

hogy mindent odaad azért, hogy az emberek megismerjék Istent, hogy a minket lelkesítő remény újra lelket tudjon önteni az emberek reményébe. Emlékeztek a nyitónap lényegére? „A hitből a misszió.”¹²⁵

Találtam egy szöveget 1999-ből, a *Tracce* decemberi számának melléklete volt. A címe „A Jubileum és az élet”, ami szerintem segít nekünk megérteni, hogy miféle misszióra indít minket a remény. Don Giussani ezt mondta: „Guatemalában, az 1983. márciusában zajlott lelkipásztori látogatása alatt II. János Pál azt mondta, hogy Krisztus egy új világ új fegyvere. De ennek a reménynek az alapja nem az én erőforrásaim, és nem is a kivetített énemé, azaz a társadalomé, a vezetőké, az ember által megteremtett dolgoké; ez az új élet, ez a remény ezen a Jelenlétén alapul. Végül is a hit egy Jelenlét felismerése, és ha felismerjük ezt a Jelenlétet, akkor naponta ezerszer kapunk új erőre, bármilyen helyzetben legyünk is, akár még a halálban is, és így képessé tesz arra, hogy tisztán, azaz ingyenesen nyíljunk meg mások felé. Ezért Krisztus, az ember Megváltója nemcsak a túlvilágban érvényes, hanem ebben a világban is, ami a mai nap, ami ez az óra, ami a következő óra, abban a társaságban, amiben vagyok, amiben leszek; ezért ez a remény végtelen, átöleli a világot. Ez a remény természetéből adódóan társadalmi, nincs olyan emberi probléma, vágy vagy helyzet, amely ne rázná meg, ami iránt ne érdeklődne. Szent Pál így fogalmazta meg a keresztény életet: »A remény ellenére reménykedve«. Ezért a keresztény egy olyan ember, aki azért köteleződik el a személyekkel és dolgokkal való kapcsolatban, bármilyen körülményben, még a politikában is, mert ez a Jelenlét felkavarta a mi szörnyű állapotunk vizét, tehetetlenségünk mocsarát. Ez a Jelenlét belépett, minden felkavart és a hullámok a legtávolabbi partig eljutnak, vagyis átölelik az egész világot, annak egészen a végéig. Ezért semmi sem idegen az én konkrét pillanatomtól; az adott pillanatot a szeretetet megkísérelve élem meg. A keresztény szóhasználatban ennek neve a »felajánlás«, az egész világért. A felajánlás arra indít, hogy fájdalmasan sirjak hitványságom miatt, de ugyanakkor egy remény örömevel meg is nyit engem, épp azért, mert nem rám támaszkodik, csak átmegy rajtam, felhasznál engem. Ezért, bár olyan hitvány vagyok, hogy alig tudok valamit adni, azt a keveset odaadom”.¹²⁶ A Krisztusba helyezett remény miatt

¹²⁵ Dalla fede la missione (A hitből születik a misszió), D. Prosperi, F. Cassese, *La fede, compimento della ragione* (Hit, az értelem beteljesedése), melléklet, *Tracce*, n. 10/2023, 14. o.

¹²⁶ L. Giussani, *Il Giubileo e la vita* (A Szentév és az élet), *Tracce*, n. 11/1999, p. XII.

arra vágyunk, hogy az Ő jelenléte mindent eláraszson, hogy megújítsa a világ reményét.

Ennek kapcsán szeretnék egy utolsó idézetet hozni az 1961-es szövegből. Don Giussani azt mondja, hogy „Ez a munkálkodás nem szorítkozik adott időszakokra és nem csak adott tevékenységekkel azonosul, hanem minden pillanatot eláraszt és a legkisebb tettet is megváltja egy nemes feladat hasznosságában. Ez a munkálkodás a magasztost valósítja meg a legalantasabb élet látszólagos sekélyességében”.¹²⁷ Ezt már 1961-ben megmondta! Nem látványos dolgokról van itt szó, hanem arról, hogy mindent Őrá hagyatkozva tegyék. Ez teszi „magasztossá” minden tettet, mintegy felajánlom magam az egész világért. Annak tudatával vagyunk benne a társadalomban, a hétköznapi körülményekben, hogy az, ami minket elárasztott mindenkinek szól.

A misszió az odatartozásban él és valósul meg, vagyis egységünkben, ami segít bennünket, hogy a leghétköznapibb körülménynek kézzelfoghatóságába is belevigyük a hitből születő új tekintetet, amellyel a valóságot nézzük. Ennek az egységnek a tudatosságát (ami nem csak egy belső tudatosság) bevinni a mindennapos „élet banalitásába”. Eredeti jelenlétnek lenni a konkrét élet helyein: nem szavakkal vagy tervekkel felfegyverkezve, hanem ítéletalkotásra képesen és szabadon javasolva az élet új és tudatos módját, amely minden részletre kiterjed, amelyben teljes ömagunkkal benne vagyunk.

Emlékeztek, hogyan ábrázolja a keresztényeket a *Levél Diognétoszhoz*?¹²⁸ Egy másik világ ebben a világban: a keresztények olyanok a világban, mint mindenki más, úgy öltöznek, mint mindenki, de egy másik világ kezdetét jelentik ebben a világban. Nos, ennek egy afféle mai változatát szeretném nektek felolvasni. Egy brazil barátunk tanúságtétele, melyben leírja a mozgalombeli barátaival megélt társaságot: „Magamban és a hitet velem együtt megélt barátaim társaságában látok néhány nyilvánvaló jellemzőt. A barátaim számára minden egyes körülménynek van értelme, emiatt hálásak mindenért, ami megtörténik, még a szenvedésekért is. Figyelmesen és gyöngéden tekintenek a másik emberre, mert ő Krisztus jelenlétének jele. Türelmesek, nem panaszkodnak vagy haragszanak semmiért, mert a dolgok végkimenetele nem az ő képességeikben van, hanem

¹²⁷ L. Giussani, *Porta la speranza (A reményt hordozza)*, idézett mű, 161-162. o.

¹²⁸ *Levél Diognétoszhoz*, 5. fejezet. Magyar nyelven itt: <https://www.katolikus-honlap.hu/1701/vanyo2.htm>

Krisztusban és minden a Vele való kapcsolatot építi. Tudnak megbocsátani, mert tudatában vannak saját bűnöknek és annak, hogy ők is bocsánatot nyernek hibáikért. Él bennük a remény, mert tudják, hogy Ő eljön és minden efelé tart. Felfigyelnek rájuk a munkahelyeiken, mert tanúságot tesznek egy emberibb életről. Az, ahogy élnek, tanúságot tesz Krisztusról”.

Egy Memores-es beszélgetéssorozatban ezt mondja don Giussani: „Aki hisz Jézusban, azt megragadja Krisztus misztériumának ereje, bevonja az Ő személyiségébe, és így szó szerint egy testté lesz vele, és ez a test arra rendeltetett, hogy növekedjék, termékeny legyen”.¹²⁹ Lenyűgöző ezeket olvasni, mert mindennek, amit mond, megadja az okát. Az ok, ahogy hallottátok, Krisztus jelenlétének, megbocsátásának tudata, mert Ő mindennek az értelme. És mindazok, akik hitből élnek és megtapasztalják a reményt, eggyé válnak. Don Giussani hozzáteszi: „A Krisztus és a társaság (amelyben van) közötti kapcsolat teszi ezt a társaságot termékennyé: ez a társaság arra van rendelve, hogy elfoglalja, birtokolja a világot”.¹³⁰

Az évkezdő napon Davide utalt monsignor Paolo Martinelli, Dél-Arábia apostoli vikáriusának szavaira, amikor azt mondta, hogy misszionáriusnak lenni annyit jelent, mint küldöttnek lenni,¹³¹ azzal a *tudatossággal* élni meg egy társaságot a valóságban, hogy *küldöttek vagyunk*.

Don Giussani így beszél erről: „Amikor alig néhányan voltunk a Berchet Gimnáziumban, a mai embereknek sokkal világosabban meg voltunk győződve arról, hogy arra lettünk teremtve, hogy meghódítsuk a világot. Olyannyira, hogy az első érettségizettek két évvel később azt kérték, hogy hadd mehessenek misszióba. És el is mentünk misszióba: az egyetlen misszió, amit ennyire fiatal emberek gondoltak ki és tartottak fenn (anyagi és személyi szempontból). Az egyetlen az egész történelemben, még ha senki sem beszél róla. [...] A Krisztussal való társaság a termékenységre van szánva, vagyis arra, hogy eljusson az egész világra. Ahogy fokozatosan elterjed, úgy lesz egyre nyilvánvalóbb, hogy a társadalmon belül ez a társaság egy népet alkot; hogy másféleképpen érzékeli, fogja fel, ítéli meg, szereti, dönti el és valósítja meg a dolgokat”.¹³²

¹²⁹ L. Giussani, *Una presenza che cambia (Egy jelenlét, ami megváltoztat)*, BUR, Milano 2004., 368. o.

¹³⁰ *Uo.*

¹³¹ Cfr. Dalla fede la missione (A hitből születik a misszió), D. Prosperi, F. Cassese, *La fede, compimento della ragione (Hit, az értelem beteljesedése)*, idézett mű, 14. o.

¹³² L. Giussani, *Una presenza che cambia (Egy jelenlét, ami megváltoztat)*, idézett mű, 368. o.

Egy másik szövegben kiemeli, hogy az abba vetett bizalom, Akivel találkoztunk a megértés és az ítéletalkotás kritériumává és minden tettünk konkrét eszményévé teszi Őt. Ez az életnek és a világnak egy újfajta felfogása: „A fő kérdés az ember felfogása: mivel jár az a gyökeres változás, amit Krisztus vitt be az ember észlelésébe, elképzelésébe, érzésébe? Hogyan változtatta meg azt, ahogy felfogjuk, mi az ész, mi a szív, mi a nép, mi a nép életének felelőse, a nép feje és vezetője? Ha a felszínre kerülnek ezek a dolgok, akkor elkezdünk arra vágyani, hogy ilyen legyen a társadalom, akkor küzdünk a társadalomban. [...] A legfontosabb dolog továbbra is a hit, de ez egy átgondolt hit, amit összevetünk az eseményekkel, az idővel és a térrel és mindazzal, ami bennük beteljesül. Ekkor ebből új képeket nyerünk ahhoz, hogy milyen lesz a jövője a házastársunkkal, a gyerekeinkkel, a városunkban élőkkel vagy a választásokkal való kapcsolatainknak. A hitben kapott üzenet kibontakoztatott tudatoságából születik a remény (a mi erőnk mindig is csak ez volt!)”¹³³

Egy átgondolt hit: segítsük egymást az ítéletalkotásban, nem azért, hogy legyen mivel visszavágni a többieknek, hanem hogy jobban felfedezzük tapasztalatunk eredetiségét, és azt így okkal tudjuk másoknak javasolni. Úgy vélem, mindannyiunk látóhatárát kitágították a *Tracce* legutóbbi számai a mesterséges értelemtől, a szeretetről és az élet értékéről! Úgy nézni ezekre a valóban összetett kérdésekre, hogy a reményt lehetővé tevő Jelenléttel a szemünkben igyekszünk ítéletet alkotni, megmutatja, hogy minden élet méltóságot és szeretetet érdemel; azoknak a tanúságtételére gondolok, akik legszélsőségesebb élethelyzetekben lévőket kísérik. Lenyűgöző és megható látni, mennyire más és emberibb az ebből a reményből születő tekintet. A misszióról szóló tanúságtételekre is gondolok itt. Ne felejtsetek, mit mondott Szent Péter első levelében: „Ki árthat nektek, ha buzgók vagytok a jóban? De még ha szenvedtek is az igazságosságért, boldogok vagytok. *Ne féljetek fenyegetéseiktől és ne engedjétek, hogy megzavarjanak benneteket! Urunkat, Krisztust szentül tiszteljétek* szívetekben, legyenek mindig készen rá, hogy mindenkinek megfeleljetek, aki csak kérdezi, mi az alapja reményeteknek. De ezt szelíden, tiszteletet tanúsítva és jó lelkiismerettel tegyétek, hogy akik Krisztusban való szép életetekért elhíresztelnek benneteket, a rágalmaikkal szégyenben maradjanak.

¹³³ L. Giussani, *Vivendo nella carne (Testben élve)*, BUR, Milano 1998, 273-274. o.

Jobb ugyanis, hogy ha Isten úgy akarja, akkor inkább a jótetteitekért szenvedjétek, mintsem gonoszságaitokért”.¹³⁴

„Szelidség, tisztelet”, melyek a bizonyosságból születnek, melynek igaz voltáról a látszólag leghétköznapibb körülményekről ítéletet mondván bizonyosodunk meg, csatlakozva Krisztushoz, aki mindennek értelme és látóhatára.

A tanúságtételnek és a misszióknak a formája, megvalósulása lehet akár a *vértanúság* is. Peruban többször is volt alkalmam látogatást tenni az Andok hegységben, Ocopában, 3400 méter magasan fekvő ferences rendházban. Azon az eldugott helyen, ott a szédítően magas hegyek között, amelyekben az Amazonas vizét adó folyók erednek, van egy negyvenezer kötetet számláló könyvtár. Mert ott tanultak három évszázadon keresztül azok a ferencesek, akik aztán misszióba indultak az Amazonas esőerdőbe. Főképp pedig van ott egy olyan terem, amelyben a szerzetesek mintegy 90 vértanú emlékét őrzik, akik elindultak lefelé a folyón a csónakjukkal az erdőbe, és soha nem tértek vissza. S mégis, nekik köszönhetően a Peru területére eső Amazonas vidék keresztény. Kettesével indultak el, és vagy találtak egy olyan bennszülött közösséget, amely befogadta őket, vagy pedig fűvócsóval megölték őket. Akkor aztán elindultak más társaikkal. A spanyolok sosem merészkedtek le az erdőbe, miközben a ferencesek erre a kalandra indultak, fegyvertelenül, csak Krisztusba vetett bizonyossággal, Aki minden egyes embert meghívott, s mert Krisztusra volt szükségük azoknak a férfiaknak és nőknek is, akik az Amazonas vidékén éltek és élnek. Meghatódtam, amikor láttam azt a termet, és akkor is, amikor megtudtam, hogy útjuk során, ahogy északnak tartottak a Mantaro, Ucayali, Huallaga és Maranon folyókon, azaz azokon a nagy folyókon, amelyek az Amazonasba ömlenek, egy bizonyos ponton összetalálkoztak a jezsuita szerzetesekkel, akik pedig a kolumbiai Cordillerákból ereszkedtek le. Mi volt az áldozatuk közvetlen gyümölcse? Úgy tűnt, hogy semmi, ám elültették a magot, sőt, talán csak előkészítették a földet, ahogy a nagy jezsuita, Matteo Ricci írta a Kínában végzett missziós tevékenységével kapcsolatban. Azt írja (Marche tartományból származott, ezért egy kicsit marcheai dialektusban írt): „Azzal a kérésével kapcsolatban, hogy szeretnének hírt kapni nagy megtérésekről, amik Kínában történnek, tudja meg, hogy éjjel-nappal másról

¹³⁴ 1Pt 3,13-17.

sem álmodunk én és a többiek [mint hogy történjenek nagy megtérések], ezért hagyjuk el a hazánkat és kedves barátainkat, s már kínai viseletet és lábbelit hordunk, nem beszélünk máshogy, nem eszünk, nem iszunk mást, mint amit Kínában szokás, s a kínai szokások szerinti az otthonunk, de Isten még nem akarja, hogy más gyümölcse legyen mindennek, mint a mi fáradságunk, [...], mert ez az idő, amelyben mi Kínában vagyunk, még nem az aratás ideje, sőt, még csak nem is a vetésé, hanem a vad rengetegekben irtásáé, s a benne élő vadállatokkal és mérgezőkkel vívott küzdelemé. Mások jönnek majd Isten kegyelmével, akik megtérésekről és a keresztények buzgó hitéről fognak írni.”¹³⁵ Mekkora bizonyosság ez, amellyel igent mondtak egy feladatra, mindent feláldozva, kivéve annak az örömét, hogy az életüket adják azért, hogy mások megismerjék Krisztust!

Fel tudjátok ezt fogni? Antonio Sergianni a könyvében idéz egy másik levelet, amelyben Ricci elbeszéli, hogy néhány bűnöző megtámadta az otthonukat, megsebesítette őt és a rendtársait és teljesen kirabolta őket. A rendőrség elfogta a rablókat, és halálra akarták ítélni őket. Akkor Matteo Ricci és a többi jezsuita szerzetes elmentek a bíróságra, hogy megvédjék azokat a bűnösöket, s azt mondták: „Nekünk nem számít, ami történt, ne öljétek meg őket!”. S végül nem ítélték halálra a tetteseket. Amiért aztán mind elmentek és térdre borultak a szerzetesek előtt, s azt mondták: „Soha életünkben nem láttunk senkit, aki miután ilyen súlyos igazságtalanságot szenvedett, mint amiben nektek volt részetek, jót tett volna azokkal, akik vétettek ellene. Mi az a kereszténység?”

Mi talán nem vagyunk meghívva arra, hogy hozzájuk hasonlóan útnak induljunk (bár ki tudja? Én sem gondoltam volna, hogy útnak indulok), de egész biztos meg vagyunk hívva arra, hogy missziós jelenlét legyünk az egységünk által, amelyben egy másfajta emberség él, egy másik világ ezen a világon.

Szent Pál ezt írja a rómaiaknak: „Testvérek, Isten irgalmára kérlek benneteket: Adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen szellemi hódolatotok. Ne hasonuljatok a világhoz, hanem gondolkodásotokban megújulva alakuljatok át, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi a kedves előtte és mi a tökéletes.. [...]

¹³⁵ A. Sergianni, *Cristo fra i cinesi, la figura di padre Matteo Ricci (Krisztus a kínaiak között. Matteo Ricci atya alakja)*, La Conchiglia di Santiago, San Miniato (Pisa) 2023, 57. o.

Mert ahogy egy testben több tagunk van, s minden tagnak más a szerepe, sokan egy test vagyunk Krisztusban, egyenként azonban tagjai vagyunk egymásnak”.¹³⁶

Az Egyház és a társaságunk szerves egységében mindig lehetséges élni a missziót és jelenlét lenni. Szeretnék elmesélni nektek valamit a nagyon kedves barátomról, Paolo Bargigia atyáról, akivel az egész életemet megosztottam 16 éves korunktól kezdve, amikor TI-sek voltunk, és még eszünkbe sem jutott, hogy esetleg papi szemináriumba menjünk. Egykorúak voltunk, és folyton együtt voltunk, mint a három testőr, Andrea Bellandival, aki most Salerno érseke. Mint a három testőr történetében, nálunk is volt egy negyedik, Paolo Milloschi atya, aki néhány évvel később ismerte fel a hivatását és követett minket.

Paolo Bargigia atya 2008-ban követett engem Peruba (én 2001-től kezdve éltem ott). Három nappal Andrea Aziani halála után érkezett. Csodálatosan szép és intenzív éveket követően 2014-ben felfedezte, hogy az amiotrófiás laterálszklerózis nevű betegség támadta meg. Betegsége három évében láttam, ahogy napról napra egyre többet veszített az önállóságából, ám anélkül, hogy a derűjéből bármit veszített volna. Egyszer csak (2016 márciusában jártunk) kénytelen volt visszatérni Olaszországba, ahová aztán én is visszamentem augusztusban, és együtt voltam vele élete utolsó évében egy firenzei plébánián. Immár mozdulatlanul ült a tolószékében, mégis mindig derűs pillantással, szenvedéllyel minden és mindenki iránt, és azzal a bizonyossággal, hogy – ahogy ő szokta mondani – a betegsége „meghívás a hivatásban”, annak módja volt, hogy Jézus azt kérje tőle, legyen még inkább pap és még teljesebben misszionárius. S valóban, az otthonunk ajtaja mindenki számára nyitva állt, és minden nap csodálatos találkozások történtek. Néha épp nálunk volt az az asszony, aki főzött ránk, s ő ment ajtót nyitni, amikor számos híresség érkezett, olyanok is, akiket a tévében látott, és azt mondta: „Olyan, mintha a Porta a porta (Szembeszomszédok) című műsorban lennénk! (*talk show, amelyben Bruno Vespa közéleti, társadalmi, politikai, gazdasági aktuális témákról beszélget egy vendégével, annak egy jóbarátjával és egy ellenfelével – a ford.*)”. Az egész világot lehetett lélegezni abban a két szobában. „Még csak most jön a java”, ismételte sokszor. Több száz ember volt – szó szerint több száz –, aki külön-

¹³⁶ Róm 12,1-2.4-5.

böző turnusokban jött, hogy vele legyen. És valójában senki nem azért jött, hogy segítséget nyújtson neki, hanem azért, hogy segítséget kapjon tőle, az őbenne látott remény által. Két hónappal azután, hogy visszatért Olaszországba – én még Peruban voltam –, Andrea Bellandival elment Ferenc pápához. S amikor az intenzív találkozást követő búcsúzkodás közben Paolo arra kérte Ferenc pápát, hogy imádkozzon azért, hogy minden nap el tudja fogadni Isten akaratát, a pápa azt felelte: „Nem, én nem azért fogok imádkozni, hogy el tudd fogadni minden nap Isten akaratát. Azért imádkozom, hogy boldog legyél Isten akaratát elfogadva minden nap!”. Paolo a szívébe vésve hordozta és élte ezeket a szavakat egészen élete utolsó napjáig. A kis lyuknyi szobáskájában volt misszós pap. S azt hiszem, mindannyian láttunk az övéhez hasonló derűt sok más ember arcán, akik a betegségben vagy a halállal szembenézve a remény tanúi mindenki számára. Ily módon, a rajtunk látszó reménnyel, az egységünkkel, amely ennek a reménynek a legszebb és leghatásosabb megmutatkozása, válaszolunk a Jézustól kapott küldetésre, s veszünk részt az ő missziójában az egész világ javára.

Mert, ahogy don Giussani mondja: „Az újdonság ennek az új szeretet és új emberség eseményének jelenléte, annak az új világ kezdetének jelenléte, ami mi vagyunk”.¹³⁷

Lezárásképp felolvasok két másik részletet abból az emlékezetes 1976-os szövegből az egyetemisták találkozájáról.

„Az újdonság a jelenlét mint annak tudatossága, hogy valami véglegeset hordozunk – egy meghatározó ítéletet a világról, a világ és az emberek igazságát –, ami egységünkben fejeződik ki. Az újdonság a jelenlét mint annak tudatossága, hogy egységünk a világ újjászületésének és szabaddá válásának eszköze”. Valamint: „A keresztényeket háromszáz éven át bebörtönözték, megölték, sötétségbe zárták! A történelem idejét nem mi határozzuk meg. A mi dolgunk a jelenlét megélése: hinni a Végtelennek, ami belépett az életünkbe és azonnal új emberségként, barátságként, közösségként mutatja meg magát. »Ne félj, te kisdéd nyáj, én legyőztem a világot.« »Ez a győzelem a világ fölött a mi hitünk.«”¹³⁸ Ebből fakad a mi reményünk és a világ reménye.

Köszönöm.

¹³⁷ L. Giussani, *Dall'utopia alla presenza (Az utópiától a jelenlétig) (1975-1978)*, BUR, Milano 2006, 65. o.

¹³⁸ *Ibidem*, 65, 68. o.

SZENTMISE

A szentmise olvasmányai: Szombat húsvét második hetében: Apcsel 6,1–7; Zsolt 32 (33); Jn 6,16–21

**ŐSZENTSÉGE KEVIN JOSEPH FARRELL BÍBOROSNAK, A VILÁGIAK,
A CSALÁD ÉS AZ ÉLET DIKASZTÉRIUMA PREFEKTUSÁNAK SZENTBESZÉDE**

Krisztusban kedves testvéreim!

A húsvéti idő örömeiben és a lelkigyakorlatotok napjaiban részesülünk abban az örömben, hogy átéljük az Eucharisziában jelen lévő Úr Jézussal való találkozást. Az evangéliumi rész, amelyet hallottunk, pontosan erről a találkozásról szól.

A kenyérszaporítás csodája után, ami a Tibériás-tó partján történt, Jézus, hogy elmeneküljön a tömeg elől, ami királlyá akarta tenni, visszavonul egyedül a hegyre. (vö. Jn 6,15). Amikor beesteledik, miután sokáig várakoztak, az apostolok úgy döntenek, hogy útra kelnek Jézus nélkül Kafarnaum felé, ahonnan néhányan közülük származnak, s amit Jézus is otthonának tekint. Nem kapnak erre utasítást Jézustól, amint azt Szent Márk evangélista elbeszéli, saját maguk kezdeményezéséből tesznek így.

Azután, hogy együtt voltak a Mesterrel, és segítségükkel jóllakatta a tömeget, elválnak egymástól: Jézus „felmegy” a hegyre, miközben a tanítványok „lemennek” a tengerhez (vö. Jn 6,16). Pontosán ekkor, a hazafelé vezető úton egyedül találják magukat a sötétben, a galileai „tenger” közepén, amely a feltámadt erős szélről háborog.

Magunkra ismerhetünk a tanítványok helyzetét látva. Lelkesítőek a „Tibériás-tavi sikerek”, de nem tartanak örökké! Vissza kell térni utánuk a „kafarnaumi hétköznapi kerékvágásba”, oda, ahol kinek kinek megvan a saját otthona, várják a családtagjai, ahol megvannak a létfeltételei. Ám ennek érdekében újra szembe kell nézni a tengerrel. A bibliai hagyomány szerint a tenger gyakran a gonosz erőket jelképezi, amiket csak Isten képes uralni, hogy megmentse a népét.

Tehát velünk is megeshet – egyénenként és közösségként egyaránt – mindahányszor „visszatérünk a hétköznapi kerékvágásba” a lelki feltöltődés, missziós sikerek, a legintenzívebb örömök után, hogy nemcsak a magányt, a Mestertől való elszakadást tapasztaljuk meg, hanem a gonosz erejének a feltámadását, ami mintha eltörölné a kegyelem korábban átélt pillanatait.

Ebben az evangéliumi részben Jézus megjelenése teofánia, azaz maga Isten jelenlétének a megnyilatkozása. Jézus a vízen járva tűnik fel, s ezt a cselekvést az Ószövetségben sehol sem tulajdonítják egyetlen embernek sem, csak és kizárólag Istennek, ahogy például Jób könyve állítja: „Maga feszítette ki az ég sátorát, tenger magas árját lába alá gyűrte” (Jób 9,8).

Amikor Jézus Isteni mivoltának teljességében mutatkozik meg, a tanítványok „fel akarták venni a hajóra”, mondja az evangélium, „de a hajó egyszeriben odaért a partra”. Míg a tenger a veszélyt jelképezte, most a szárazföld a biztonságot jelenti. Abban a pillanatban, hogy a tanítványok készek befogadni Jézust, a hajó partot ér. Ez azt jelenti, hogy amikor felismerjük Jézust isteni mivoltában, és elsősorban, amikor befogadjuk életünkbe az ő megváltó jelenlétét, rögtön „partot érünk”, a halál uralmából az élet uralmába jutunk.

Mindig ez történik, ha Jézussal találkozunk. Olyan találkozás, ami megváltást hoz, megmenekíti az életünket a kétségbeesés, a rossz, a bűn, az értelmetlenség sötét erejétől. Olyan találkozás, ami visszavisz minket a „szárazföldre”, azaz ahhoz a bizonyossághoz, hogy az élet szilárd alapokon nyugszik, mert Isten teremtő cselekedetéből származik, Isten atyai és gondviselő segítsége kíséri, és egy jó végcél felé tart. A „Kafarnaumba való visszatérés”, azaz a hétköznapi kerékvágásba való visszatérés mind az apostolok számára, mind a mi számunkra rejt magában annak lehetőségét, hogy válságba taszítson, ám a Jézussal való találkozásnak köszönhetően átalakul: már nem a banális hétköznapi, Isten nélkül élt, apró és jelentéktelen cselekvésekben széteső élethez való visszatérésről van szó, hanem a misszió egy új szakaszának a kezdetéről, amely újabb kegyelmekre és kinyilatkoztatásokra nyit meg, ahogyan az evangéliumi rész folytatásában olvasható.

Kedves testvéreim, ez az evangéliumi rész megszilárdítja a reményünket. A Jézussal való találkozás, ami megvilágosította az életünket és értelmet adott neki, nem marad egy csupán múltbeli esemény. Nem! Mindig újra megtörténik. Most is! A lelkigyakorlat e napjaiban is! Talán néhányan sötétséggel és magánnyal a szívükben érkeztek ide, de a Krisztusban újra megtalált közösség világosságával és örömeivel mennek majd haza. Az Egyház, a hívek közössége az az Isten által akart „emberi és isteni” környezet, amelyben a kegyelemnek ez az eseménye mindig megtörténhet. Az Egyházon belül pontosan a Szentlélektől sugallt karizmák azok a kivételes helyek, ahol a Krisztussal való találkozás könnyebben megvalósulhat az emberek számára.

Isten a Comunione e Liberazione karizmáját is azért ajándékozta az Egyháznak, hogy az emberek életük éjszakáiban találkozhasanak Krisztus vigasztaló jelenlétével. A karizmatok feladata, mint a többi régebbi karizmáé, az, hogy Megváltó Krisztusunk feltámadása ne maradjon a múlt fogságában és a feledés homályában, hanem váljon közelivé és megtapasztalhatóvá minden ember számára.

Erre a rendkívül fontos feladatra vagytok mindannyian meghívva, s ezért kaptátok a keresztyén nevelést. Erre ösztönöz titeket a karizmatok. Életbevágóan fontos, hogy megőrizzék a lelki társaság egységét, ami a Szentlélek működése révén született köztetek. Az evangélium úgy ábrázolja a tanítványokat, mint akik együtt, egy testként fogadják be Jézust a hajóba. A vezetőöknek küldött, de mindanniatokhoz szóló legutóbbi levelében a Szentatya is arra figyelmeztetett Titeket, hogy legyen gondotok az egységre. Imádkoznotok kell ezért az ajándékért, és meg kell valósítanotok azt az életetekben, alázatot gyakorolva, háttérbe szorítva az önmagatok és saját látásmódotok felülkerekedésének vágyát, lemondva arról, hogy a saját meggyőződéseitekkel, vagy ami még rosszabb, a saját személyetekkel azonosítsátok a karizmat, hiszen a karizma mindig nagyobb az egyes elképzeléseknél, mindig nagyobb az egyénnél, mindig nagyobb egyetlen generációnál, egyetlen történelmi szakasznál, legyen az bár az első, kezdeti szakasz. A karizma mindig valami nagyobb magánál az alapítónál is, aki befogadta az egész Egyház javára.

Könyörögjünk tehát az Úrhoz, hogy nyerjete vigasztalást ezekben a napokban a feltámadt Krisztussal való újabb találkozás révén, legyenek a béke hirdetői és hordozói a világot sújtó számos konfliktus és feszültség közepette. Imádkozzunk azért, hogy a Comunione e Liberazione Fraternitás társasága maradjon mindig áldott hely, amelyben több ezer ember fedezheti fel a hit szépségét, s maradjon meg az egységben, hogy az Úr által rábízott missziót folytatni tudja. Mindezekért a szándékokért kérjük Szűz Mária segítségét, hiszen ő a Remény Édesanyja, s az Egyház egységének védelmezője. Amen.

AZ ÁLDÁS ELŐTT

Daive Prosperi. Őszentsége, engedje meg, hogy kifejezzem szeretettel teli köszönetünket. Már a tavalyi Fraternitás lelkigyakorlaton való jelenléte és hozzánk intézett szavai is nagy vigaszt és bátorítást nyújtottak

nekünk, s az Egyházon belüli utunk bizonyosságának világos jelei voltak, támaszul szolgáltak felelősségünk tudatának, amelyre meg vagyunk hívva a közös otthonunk építésével kapcsolatban. S az a tény, hogy idén elfogadta a meghívást, hogy újra itt legyen, miközben tudjuk, milyen rengeteg feladata van, és hányféle sürgető ügy merül fel az Egyház életének ebben a pillanatában, további támaszt jelent a reményünk számára, és megerősít minket az utunkban, amelyet járunk, ahogy arra emlékeztetett minket a Szentatya leveléből idézve a prédikációjában. Részünkről, ahogy már tavaly is elmondtuk, rendelkezésre állunk, még egyszer, még inkább, mindazokkal a szükségletekkel kapcsolatban, amelyeket az Egyház sürgetőnek tart ebben a pillanatban. Egyedül ezért létezőnk. Köszönjük, Őszentsége.

Farrell bíboros. Szeretném elsősorban megköszönni mindannyiótoknak, hogy türelmesen meghallgattatok. A lelkigyakorlat részét képezi, hogy kisebb áldozatokat hozzatok. És ma tanúsíthatom az egész Egyház színe előtt, hogy mindannyian óriási áldozatot hoztatok azzal, hogy az én olasz beszédemet hallgattátok!

A Szentatya megkért, hogy adjam át nektek az üdvözlését. A Szent-széknél gyakorolt munkakörömhöz kapcsolódó számos kérdés miatt rendszeresen találkozom vele, és el kell ismernem, hogy mindannyiszor megkérdezi a találkozásaink során: „Hogy mennek a Comunione e Liberazione Fraternitásának dolgai?”. Ez után a veletek töltött nap után Rómába visszatérve elmondhatom neki, hogy idén több, mint húszezren vettek részt a lelkigyakorlaton Riminiben. Tényleg nagyon nagy létszám! Még egyes, szerdánként a Szent Péter téren tartott audienciák résztvevőinek a létszámánál is nagyobb... nem tudom, hogyan fog reagálni, amikor ezt megmondom neki!

Szeretnék szívből köszönetet mondani mindazért, amit tesztek. Azok közé a mozgalmak közé tartoztok (azok közül, amiket ismerek), amelyek képesek húszezer ember hangját hallatni a társadalomban. Valóban hatalmas nép vagytok! Ezért nagyon fontos, hogy mindenki közületek kövesse, ne szűnjön meg követni don Giussani karizmáját, és e szerint a karizma szerint élje az életét a mai világ konkrét helyzetében. Köszönöm nektek mindazt, amit nap mint nap tesztek.

Április 14., vasárnap délelőtt

Ludwig van Beethoven

C-dúr hármaverseny zongorára, hegedűre, csellóra és zenekarra op. 56.

A Beaux Arts Trio és a Gewandhausorchester Leipzig előadásában – vezényel: Kurt Masur

Spirto Gentil 31., (Philips)Universal

Úrangyala

Reggeli dicséret

■ FÓRUM

Davide Prosperi. Nos, elérkeztünk ennek a rendezvénynek a végére, amely minden bizonnyal meghatározó pillanat volt az idei utunkon. Mindazzal az áldozattal, amivel ez együtt járt, ahogy azt már az elején mondtuk – mert az utazás sok esetben valóban fárasztó volt –, megtapasztalhattunk egy, a sajátunknál nagyobb mértéket. Ez láthatóvá vált mindenki számára, és ezt hallhattuk tegnap Farrell bíboros megfogalmazásában is. A vacsoránál pedig megismételte, mennyire meglepődött és elcsodálkozott azon, hogy húszezer embert látott itt összegyűlni, plusz mindazokat, akik otthonról vagy más helyekről követik: azt mondta, hogy nagyon lenyűgözte, hogy húszezren gyűltünk össze a Lelkigyakorlatra, ilyen módon, olyan csenddel, figyelemmel, részvétellel, amely rádöbrent bennünket, hogy a lelkigyakorlat nem csak az elmondottakon múlik – ami persze fontos –, hanem azon, amit mindegyikünk hozzátesz.

Ez az első tény, amely az otthonunkba visszatérve örömmel és bizonyossággal tölti el a szívünket.

Kezdjük a Fórumot, Giovanni atya.

Monsignor Giovanni Paccosi. Nagyon sok kérdést kaptunk. Néhányan közülünk az összeset elolvasták, és összegyűjtötték azokat, amik legtöbbször ismétlődtek vagy a legjellemzőbbek voltak.

„A vágyakozással kapcsolatban kifejtené, mi a különbség az »álom« és a »jel« között? Vajon a mindennapok apró vágyai valóban segítséget nyújtanak ahhoz, hogy felismerjük azt az egyetlen mély vágyat, ami meghatároz bennünket? Nekem úgy tűnik, hogy ezek ellentmondanak egymásnak.”

Paccosi. Eszembe jut egy gyönyörű oldal, amely egy Giussani atya és középiskolások közötti párbeszédéből származik – amelyen a 90-es években Firenzében egy nagy TI csoporttal együtt jelen voltam –, és amely „Az álmok falán túl” címmel jelent meg a *Realtà e giovinezza. La sfida*¹³⁹ című kiadványban. Giussani összehasonlítást tesz az álom és az igazi vágy között, amely a várához vezet. Az „ideális” szóval azonosítja a vágyat mint várához vezető egy nagyobb beteljesülésre. Nem olvasom fel Giussani atya szavait, de javasolom, hogy olvassátok el, mert úgy hiszem, nagyon fontos segítség lehetnek.

Az általam előkészített első előadás szövegében, ahol idéztem azt a kis részletet Dantétól, amit felolvastam, összehasonlítottam a vágy megértésének módját Danténál és Petraracánál. Kicsit hosszú lett volna tegnap erről beszélni, de valamit ma reggel szeretnék elmondani, mert azt hiszem, segít megérteni, hogyan változott át a keresztény reménység a csak az ember képességeibe vetett reménységgé.

A *Spe salviban*, XVI. Benedek a haladásba vetett reményről beszél, amelyben mindannyian találhatjuk magunkat, mert ez az, ami arra készít bennünket, hogy várjuk az új mobiltelefon-modellt, a legújabb generációs terminált, mintha ennek birtoklása lenne a legkívánatosabb. Egyébként például megmosolyogtató, hogy az autóreklámok arról szólnak, hogy hogyan kapcsolódnak a nethez. Egyetértek, de egy autónak mindenekelőtt jó motorral kell rendelkeznie, jó úttartásának kell lenni, keveset kell fogyasztania! Ma azonban a fejlődést az internethez való csatlakozással mérik! XVI. Benedek olyan fejlődésről beszél, amely, ha a jót szolgálja, mindenki számára segítséggé válik. Aztán egy nagyon szép dolgot mond: „az állandóan növekvő haladás csak anyagi téren lehetséges”, a technika és a tudomány területén, ahol mindenki onnan indul ki, ahová az előtte járók elértek. Már a középkorban megmondták:

¹³⁹ L. Giussani, *Realtà e giovinezza (Valóság és ifjúság)*, idézett mű, 57-70.old.

„Törpék vagyunk az óriások vállán, ezért látunk messzebbre”.¹⁴⁰ De az ember, az ember szabadságának a fejlődése nem így megy végbe: „Az erkölcsi tudat és az erkölcsi döntés területén azonban ilyenfajta folyamatosság nincsen, azon egyszerű oknál fogva, hogy az ember szabadsága mindig új, és a döntéseit mindig újra meg kell hoznia.”¹⁴¹ vagyis mindenkinek mindig mindent előlről kell kezdeni.

Az az illúzió, hogy a reményünket abba vetjük, amit saját kezünkkel hozunk létre, amik valójában álmok, már a középkor végén megjelenik. *A Miért az Egyház?* című könyvben, Giussani Dantét és Petrarcát hasonlítja össze, hogy megértesse, hogyan változik az Istennel való kapcsolatunk felfogásának módja épp a vágyak kérdésében. Amikor Peruban voltam és az egyetemen tanítottam, megpróbáltam néhány szöveget összehasonlítani. Például Dante nemcsak a „gyermek lélekről” szóló részben (amit tegnap olvastam fel nektek), hanem *A vendégség* című művében is azt mondja: „Mindennek a legnagyobb és a természettől elsődlegesen kapott vágya az, hogy visszatérjen a kezdetéhez”.¹⁴² Ez azt jelenti, hogy arra a vágyra teremtettünk, hogy visszatérjünk Istenhez, mert Ő teremtett minket, magának teremtett minket. És mint a zarándok – gyönyörű ez a példa – aki egy olyan úton megy, amelyen még soha nem járt, minden házról, amelyet messziről megpillant, azt reméli, hogy szálloda; és amikor odaér, rájön, hogy nem az, aztán meglát egy másik házat, és azt hiszi, hogy az a szálloda. Így jut el házról házra, míg végül tényleg megérkezik a szállodába. Így van ez a lelkünkkel is: amint rálép az élet új és járatlan útjára, felemeli a szemét, és el akarja érni a legfőbb jót, vagyis Istent. De bármit meglát, azt hiszi, hogy ez az a jó, amit keres. És mivel az előzetes ismeretei tökéletlenek – mivel nincs tapasztalata és nem lett nevelve –, a kis javak nagynak tűnnek számára, és elkezd azokra vágni. Mint amikor azt látjuk, hogy a kisgyerek borzasztóan akar egy almát. És aztán növekszik, és egy kismadarat akar. Aztán meg később egy szép ruhát. Utána meg egy lovat – ma inkább azt mondanánk, hogy egy motort vagy egy autót. És aztán egy nőt. Utána egy kis pénzt akar. Aztán gazdag akar lenni. Aztán meg még gazdagabb. És mindez azért történik, mert egyik dologban sem találta meg azt, amit keresett. És azt hiszi, úgy találja meg, ha még messzebbre megy. Mert azt látja – mondja Dante –, hogy

¹⁴⁰ Vö. Chartres-i Bernát (XII. sz.): Salisbury János, *Metalogicon*, III, 4.

¹⁴¹ XVI. Benedek, *Spe salvi enciklika*, 24. pont

¹⁴² Dante Alighieri, *Convivio (A vendégség)*, IV, XII.

minden, amire vágyunk, a másik előtt áll. És a piramis képét használja, ahol a köztes javak az alap felé haladnak, amely Isten. Az első legkisebb jó olyan, mint a piramis csúcsa, de mivel előttünk van, nem látjuk tőle a többit. Aztán továbblépünk egy nagyobbra, egy még nagyobbra, egy még nagyobbra, egy még nagyobbra, egy még nagyobbra, amíg rá nem jövünk, hogy a legvégső kívánatos dolog az Isten, aki mindennek az alapja. Így, amikor a csúcstól az alap felé haladunk, a kívánatos dolgok egyre nagyobbak és nagyobbak tűnnek. Ez az oka annak, hogy ahogyan az élet útját járjuk, a vágyak egyre nagyobbak és nagyobbak, egyik a másik után. De milyen szép ez!

Giussani atya Dantéhoz hasonlóan azt mondja, hogy a vágyakat nem szabad csökkenteni, nem szabad elrejtteni. Meg kell értenünk, hogy ezek jelek, amik az egyetlen hatalmas jóra mutatnak, amire teremtve lettünk, vagyis Istenre. És ez a nagyság. Miközben Anas dalát hallgattuk, ez jutott eszembe – nem tudom, honnan jött –: az apostolok a csónakban halásztak és nem fogtak semmit, de a parton ott van Jézus. És Jézus az, aki betölti a szívüket. A reménységük ott van a parton, Ő az. Mi is ugyanígy vagyunk a tenger közepén, de a reményünk ez a Jelenlét, aki ott van a szemünk előtt: nem veszi el a megteendő utat, de az ünneppé válik, mert a reményünkön belül van. Egyébként már ahogy énekeltük, az is ünnep volt. A köztünk lévő jelenlét felismerésének az ünnepe.

Dante még keresztény módon, jelként értelmezi a vágyat. Petrarca alakja ezzel szemben annak a „széttagolódási” folyamatnak kezdetére kerül, ami megváltoztatja a Nyugat történelmét. Ő úgy értelmezi a vágyat, mint ami eltávolít Istentől. Petrarca a Laura iránti szerelemben az „elszakadást” tapasztalja meg, amiről úgy érzi, teljesen bebörtönzi, az igazság, az Isten keresésének radikális alternatívája. Laura vezeti rá, hogy felfedezze a távolságot az igazság, amelyet elméletileg felismer, és a szenvedély között, amely elvonja őt tőle. Van egy szonett, amit a saját szavaimmal mondok el: Ha nem szerelem az, amit érzek, akkor micsoda? De ha szerelem, és ha jó dolog ez a szerelem, akkor miért rossz, halálos a hatása? És ha gonosz, bűnös dolog, akkor miért olyan édes a szerelem kínja? Ha éget ez a vágy, akkor miért rikat meg aztán, és miért panaszkodom miatta? Ha ártalmas számomra, akkor miért sírok, ha elveszíttem? „Ó élő halál, ó gyönyörteli rossz, / hogyan lehet ekkora hatalmad bennem, ha én nem egyezem bele?” Gyönyörteli rossz! Hogy lehet a rossz gyönyörteli? Ebben van a becsapás, vagyis, hogy azt gondolom, az én

tervem meghaladja a jó és a rossz objektív voltát. És így folytatja: ha a rosszat követem, utána miért panaszkodom? Ha egy törekeny csónakban találok magam a nyílt tengeren, ellenszélben, kormányzás nélkül; ha minden tudás tévedésekkel terhelt, akkor már nem tudom, mit akarok. És remegek a nyár közepén – gondoljatok bele, milyen hihetetlen dolog: remegek nyáron – és égek télen.¹⁴³

Teljes ellentmondás van aközött, amiről azt hiszi, hogy beteljesíti a szíve vágyát, és aközött, ami valóban beteljesíti azt. Egy bizonyos ponton Petrarca odáig megy, hogy valami rettenetést mond: mohón vágyom az igazságra, de mivel nehéz megtalálni, és képtelen vagyok jól keresni, gyakran, magamban bízva, hogy ne hibázzak, inkább a kétséghez ragaszkodom, és azt teszem az igazság helyére. De rájöttem, hogy így lassan én is akadémiássá (azaz értelmiségivé) váltam, és sokak után én is csatlakoztam azoknak a sorához, akik semmit sem tudnak, mert semmi sem biztos, és mindenben kételkednek. Én mindenben kételkedem – mondja –, kivéve azokat a dolgokat, amelyekről tudom, hogy szentségtörés lenne kételkedni bennük.¹⁴⁴

Petrarca jobban szeretne nem vágyakozni, hogy ne érezze magát a tévedés fogságában. Az ember nála látja – a nyugati kultúrában először – a távolságot egy „szellemi” jó, amely felsőbbrendű, de távoli és a „földi” javak között, amelyek hamisak, de vonzóbbak.

Itt úgy tűnik nekem, hogy sokszor így éljük meg a hithez való viszonyunkat, hogy ne kételkedjünk Istenben, mert – kissé moralista módon – Istenben nem kételkedhetünk; de valójában akkor kételkedünk benne, ha az életünktől elszakított, elvont képpé redukáljuk.

¹⁴³ „Ha ez nem szerelem, akkor mi az, amit érzek? / de ha szerelem, istenemre, akkor miféle szerelem? / Ha jó, akkor honnan van benne a halálosan keserű hatás? / Ha gonosz, akkor honnan jön ez a sok édes gyötirelem? // Ha saját akaratomból lángolok, akkor honnan a sírás és panaszkodás? / Ha ellenemre történik, akkor mi haszna panaszkodni? / Ó élő halál, ó gyönyörteli rossz, / hogyan lehet ekkora hatalmad bennem, ha én nem egyezek bele? // Ha pedig beleegyezek, akkor saját hibám, ha fáj. / Ily ellentétes szelek között törekeny csónakban/ vagyok a nyílt tengeren kormány nélkül, // oly kevés tudást hordozok, olyannyira meg vagyok rakva tévedéssel / hogy én magam sem tudom, mit akarok, / és reszketek a nyár közepén, lángolva a télben” (Petrarca, *CXXXII. szonett - saját fordítás*).

¹⁴⁴ Az olasz eredeti: «[Sono] della verità avidissimo; e perché trovarla è difficile, e nel cercarla io son poco destro, soventi volte non fidandomi di me stesso fuggo l'errore, e m'apprendo al dubbio tenendolo in luogo del vero. Così a poco a poco son divenuto accademico, e dopo tanti e tanti altri ultimo giunsi della più umile schiera nulla sapendo, nulla tenendo siccome certo, e dubitando di tutto, da quelle cose in fuori delle quali so che il dubitare è sacrilegio» (Petrarca, *Seniles*, V, 6).

Mario Luzi mondta Firenzében egy előadásában: „Az egyik szempont, ami Dantét kivételessé teszi [...], éppen ez: hogy a követendő irodalmi hős, akit az Isteni színjátékban Danténak hívnak, az életben, a történelemben Danténak nevezett emberi személy leképeződése. Mondhatnánk, hogy valóban csodálatos egybeesés van a kitaláció és a vallomás között”. „Csodálatos egybeesés van az irodalmi alak és a szerző között”¹⁴⁵

Ellenben Petrarca egy olyan álomvilágot kezd belevetíteni az irodalomba, ami a valóságban nem létezik, és ezt a következő érvelés alapján teszi: mivel a valóságban semmiben sem vagyok biztos, legalább egy eszményi világot teremtek, ahol a dolgok úgy mennek, ahogyan szeretném, ha mennének.

Ezt így kommentálta Luzi: „El kell ismerni, hogy az európai irodalom [mondhatnánk, a világirodalom] sokkal inkább Petrarcatól, mint bármely más szerzőtől származik.”¹⁴⁶ Danténak nem voltak követői egészen Eliotig, Ungaretti-ig és éppen Luzi-ig; az ő számukra, ugyanúgy, mint Dante számára, az irodalom nem annak az eszköze, hogy egy álomvilágba meneküljenek a valóságból, hanem annak, hogy megtalálják a valóság értelmét, a végére járjanak, eljussanak egészen a vágy útjának a végéig.

Van egy Ungaretti vers, amit fejből megtanultatott velem Dado Peluso, ami így szól: „Számomra a költészet újraterelemi a világot, az ember lényegét, az életünket. Szépséggel teli csodálat, mely fáradságos módon képes feltárni a rejtett igazságot. Amikor a csendben keresem magamban és rátalálok arra a szóra, ami más szavaknál kifejezőbb, az nagyon mélyen van a bensőmben.”¹⁴⁷ ez számomra azt jelenti: én a valóság értelmét akarom megérteni, és nem jelentéktelenek a szavak, amiket kimondok, hanem azt a vágyat fejezik ki, hogy eljussak a lényeghez, az igazsághoz, a jóhoz, amik felé minden vágyam hívogat.

Íme, megkaptuk a kegyelmet, hogy ebben a helyzetben vagyunk, mert kivetettük a horgonyt az Örökkévaló partjára, mert az Örökkévaló eljött

¹⁴⁵ M. Luzi, *Cantami qualcosa pari alla vita* (Olyasmiről énekelj nekem, ami megegyezik az életünkkel) Nuova Compagnia Editrice, Forlì 1996, 52-53.o.

¹⁴⁶ *Ugyanott*, 54-55.o.

¹⁴⁷ G. Ungaretti, *Commiato* (Útra bocsátás. Az „Il porto sepolto” azaz A mélyben rejlő kikötő c. kötet záróverse, eredeti címe Poesia, Költészet), Locvizza, 1916. október 2. Az olasz eredeti verszők nélküli, egyetlen mondat mindkét strófa: «Gentile Ettore Serra poesia (per me) / è il mondo l'umanità / la nostra vita / fioriti dalla parola / la limpida meraviglia / di un delirante fermento / Quando trovo / in questo mio silenzio / una parola / scavata è nella mia vita / come un abisso»

közénk. Ezért nem szükséges többé álmodozni, elég, ha a valóságban vagyunk és várjuk a beteljesülést, amit egy Másik adhat meg nekünk.

Prosperi. Szeretném én is hangsúlyozni azt, amit az imént mondott don Giovanni. Mert kulturális szempontból egy olyan történet gyermekei vagyunk, mely évszázadokon át tartott és amely gyökeresen átalakította az ember gondolkodásmódját és a valósággal való kapcsolatát. Így már megértjük, hogy miért van ekkora szükségünk a nevelésre. *A vallásos érzékben* don Giussani felteszi a kérdést: mi a jel? „A jel olyan valóság, amelynek az értelme egy másik valóság, olyan megtapasztalható valóság, amely úgy nyeri el értelmét, ha egy másik valósághoz vezet”.¹⁴⁸ Ezért fontos a jellel való kapcsolat és az is, hogy a jelhez mint jelhez ragaszkodjunk, mert így tudjuk a teljes valóságot birtokolni, beleértve azt is, amit nem látunk. A lenyűgöző az, hogy az emberségünk éppen a valósággal mint jellel való kapcsolatban bontakozik ki teljesen. Mert emberségünk nem ott kockáztatja magát teljesen, ahol a dolgokhoz csak az általuk keltett érzelmek miatt ragaszkodunk; emberségünk a jel értelmezésében kockáztatja magát teljesen, vagyis amikor belevág a jel által megmutatott útba. A jel úgy válik fontossá, útitárssá, életünk számára meghatározóvá, ha nem merül ki önmagában a jelentése, hanem úttá válik, amit azért kapok, hogy megismertesse velem magát az, ami máskülönben kifürkészhetetlen misztérium maradna.

A jel akkor válik álommá, amikor kiüresedik, hiányzik belőle a kapcsolat azzal, ami létrehozta és értéket ad neki. Miért mondhatjuk, hogy leszűkül egy álomra? Mert nem valósul meg; mert elkerülhetetlenül csatlódást okoz, mert a valóság több annál, mint amit mi látunk.

„Hogyan reméljük azokban a helyzetekben, ahol az elkerülhetetlen körülmények miatt győzni látszik a bűn és a fájdalom? Hogyan maradunk erősek a reményben, amikor a bűn hatásai maradandó nyomokat hagynak? Valamint, »a remény nem csal meg«: ez hogyan igaz a fájdalommal, a halállal, az élet tragikus helyzeteivel, a háborúval szemben, amelyek még tragikusabbá teszik a világ helyzetét?

¹⁴⁸ L. Giussani, *A vallásos érzék*, idézett mű, 153. o.

Az életben minden másra utal, ugyanakkor semmi sem elégíti ki igazán a beteljesedés iránti vágyunkat. Minél inkább megtapasztalom ezt, annál inkább legyőzi az örömet a szomorúság és a célbaérkezés iránti vágyakozás. Ez egyfajta bánatos remény. Mit jelent igazán örülni?”

Prosperi. Igaz, hogy olykor úgy tűnik, hogy felülkerekedik a rossz és a fájdalom, főképpen amikor az ember benne van és nem látja a kiutat, vagyis amikor megbuknak azok a remények, amelyekbe emberi várakozásunkat helyeztük, amikor összeomlani látszik mindaz, amire általában támaszkodni szoktunk. Miért a rossz és a fájdalom? Ez két összefüggő, de mégis eltérő dimenzió, mert van az a rossz, amit elszenvedünk, az igazságtalanság, aminek köze van a fájdalom, az értelmetlenség megtapasztalásához, de van az a rossz is, amit mi csinálunk, a bűn, ami bennünk van. Olyannyira, hogy – ahogy azt az első este mondtuk –, korunk egyik tragikus jellemzője az, hogy az ember képtelen szembenézni a bűnével és elfogadni azt. Korunkban a legnagyobb rossz nem a fizikai betegségek okozta fájdalom; ezek lehetnek nagyon súlyosak, elmondhatatlan fáradtsággal járnak, de mennyi hősiesség tanúságtételt látunk a fizikai szenvedéssel szembenező emberektől! Ma az igazi rossz leginkább az élet-betegség. Mert a fizikai szenvedésben, a legnagyobb fájdalomban is az ember azonnal felismeri, hogy szüksége van a megváltásra, valakire, aki megváltja, aki elfogadja áldozatát.

De amikor elvész ez a remény, amikor kezd eluralkodni bennünk az érzés, hogy a dolgok nem tudnak megváltozni, – hogy a megígért boldogság immár örökre elveszett és nincs visszaút –, amikor az ember magába zárkózik, mert elhibázottnak érzi magát, mert azt gondolja, hogy senki sem tudja őt igazán megmenteni, akkor hogyan lehetséges az öröm? Don Giussanitól megtanultuk, hogy az öröm az az érzés, ami akkor születik meg bennünk, amikor arra támaszkodunk, ami megmarad akkor is, amikor minden elmúlik. Amikor minden elmúlik. Látjuk, ahogy elmúlnak a dolgok, látjuk, ahogy mi magunk is elmúlunk, mert megöregszünk, itt fáj, ott fáj, jönnek a nehézségek, a váratlan események, amelyek nem mindig pozitívak, hanem olykor bajt okoznak, így aztán az életünk, amely korábban teli volt ígérettel, most hirtelen úgy tűnik, hogy a bukás, a vereség, a romlás felé tart.

Amikor ez megtörténik, az első kísértés az, hogy elfordítsuk a tekintetünket attól, ami van, s ami bármilyen törekeny is, mégis az Ő társaságának

jele, Aki akarja, hogy legyél, és aki így szól hozzád: „Még veled vagyok, mindig veled vagyok. Még újrakezdheted, a végcélod jó.” Közben pedig mi egy kételkedő kérdésre figyelünk: „Hogyan lehet ennek jó vége?”. Mindent tragédiának látunk, mert semmi sincs a kezünkben, összeomlottak az általunk épített remények, amelyekkel megpróbáltunk valahogy előrehaladni. De amikor minden remény összedől, pontosan akkor tud megszületni az igazi remény, ha és amikor él bennünk a remény forrása: a hit. A remény akkor születik meg, amikor van hit, ami a remény forrása, nem mint a levegőbe írt kép: „Minden rendben lesz!”, emlékszünk, hogy a covid miatt kijárási tilalom alatt sok ablakban kiakasztották ezt a feliratot. Miért kéne mindennek rendben lennie? A remény talán optimizmus, biztatás? Nem, a remény valami más: egy bizonyos szempontból éppen az optimizmus ellentéte. Optimizmus az, amikor bizalmunkat egy olyan jövőbe helyezzük, ami végső soron még mindig tőlünk függ: „Nehéz lesz, de megcsináljuk”; vagy egy fatalizmusban, amely elszakad a kapott próbatételtől. Hiányzik belőle a várakozás a Te-re, aki képes megmenteni, üdvözíteni az életemet, megadva nekem az elveszetteknek hitt jót. Ezzel szemben a remény az, hogy teljes lényeddel arra támaszkodsz, ami most neked adatik, mert mérget vehetsz arra, hogy Ő, aki adja, be fogja teljesíteni az ígéretet, titokzatos módon, nem a te mércéd szerint, sokkal többet adva neked, mint amennyid eredetileg volt. Mert ez az ígéret, amely egy másfajta mérce szerint valósul meg: a százszorosa annak, amiről azt gondolod, hogy elveszítetted!

Emlékszem, amikor meghalt apám; kicsi voltam, hat éves. Ketten voltunk testvérek, anyám nem milánói volt, hanem Pavia környékéről származott, apám pedig toszkán volt, így Milánóban gyakorlatilag senkit sem ismertünk. De most visszanézve elmondhatom, hogy az életet sosem láttam negatívnak. Egész életembe sok sebet hordoztam magamban, de létezésemet sosem éreztem negatívnak, mert láttam magam előtt anyámat, akinek számára a valóság pozitív, mégpedig a hit miatt. Apám halála után anyámnak munkába kellett állnia. Egy iskolában talált állást, az a Zolla nevű iskola volt az első iskola, amit Milánóban a mozgalomhoz tartozó felnőttek hoztak létre. Ennek köszönhetően találkoztunk a mozgalommal. Biztos, hogy ma nem lennék itt a tények ezen láncolata nélkül. Mondhatom azt, hogy apám halála jó dolog volt? Nem, a sebek még most is bennem vannak. Ahogy az elején énekeltük, még Istennek is kijutott a szenvedésből. De azt kimondhatom, hogy egy örömet szol-

gált, egy százszorost, olyasvalamit, amit el sem tudtam volna korábban képzeln.

A mi dolgunk az, hogy elfogadjuk ezt az ígéretet. Nem vaktában fogadunk, hanem arra támaszkodva, amit kaptunk. Maradj meg annál, amit kaptál.

Paccosi. Szeretnék valamit hozzátenni, mert szerintem a második kérdésben van egy kis becsapás. Azt mondja: „Minél inkább megtapasztalom ezt [hogyminden valami másra utal], annál inkább legyőzi az örömet a szomorúság és a célbaérkezés iránti vágyakozás. Ez egyfajta bánatos remény”. Én megfordítanám ezt a mondatot és azt mondanám, hogy ez egyfajta reménytelen, örvendező szomorúság. Mert az nyilvánvaló, hogy vannak korlátok, van a törekenység. De ebben van egy ígéret, ahogy azt az elején mondtuk, létünk mintájába belebélyegezve, és ez eltölt minket örömmel, mert az ígéret létezik.

Gondoljatok Ábrahámra, hitünk atyjára. Persze nem volt igazán elégedett, amikor felfelé ment a hegyre Izsákkal, de teli volt reménnyel. „Van fáánk, késünk, tűzünk az áldozat bemutatásához, de hol az áldozat?”, kérdezi tőle a fia. Ábrahám így válaszol: „Isten majd gondoskodik róla”, mert már semmije sincs, ami az övé volna. És mekkora örömmel töltötte el később az, hogy Isten nem akarta azt az áldozatot, amit annak a kornak kultúrájában sajnos sokan bemutatnak.

Vagyis a mi életünkben is van szomorúság, de ez egy örömteli szomorúság, mert van egy Jelenlét, ahogy Davide mondta. Elmesélek valamit, amire azóta is emlékszem, hogy megtörtént. A plébánián, ahova fiatal papként kerültem – 30 éves voltam –, volt egy házaspár. Olyanok voltak, mint két ifjú szerelmes, holott már a negyvenes éveikben jártak. Mindig együtt sétáltak, együtt bicikliztek. Egyszer a férjet biciklizés közben elütötte egy autó és meghalt. Valóban szörnyű tragédia volt. Néhány hónappal később a feleség odajött hozzám és így szólt: „Nézze, Giovanni atya, van valami, amit szeretnék önnek elmondani, amit senkinek nem mondhatok el, de talán ön megérti.” A következőket mondta: „Igazából én hálás vagyok Istennek, hogy elvette a férjemet. Ön érti, mit akarok mondani, ön tudja, hogy számomra az ő szerelme volt minden. De amíg a férjem élt, az életem minden felelősségét az ő vállára raktam, mindenről ő gondoskodott. Én semmiért nem voltam felelős, álomvilágban éltem. Ám amióta meghalt, azóta felelőssé kellett válnom önmagamért, a csa-

ládó mért, a dolgokért és látom, hogy ez érettebb személylé tette”. Majd hozzátette: „Tehát szenvedek amiatt, hogy meghalt a férjem, de megérttem azt is, hogy ez valami jót szolgál, egy nagyobb terv része. Ő már az örökkévalóságban van, én pedig jobban önmagammá váltam”. És ezzel zárta: „De ezt csak magának mondom el!”. Teljesen igaza van. Persze nem lehet általánosítani, de ahhoz, hogy megértsük, hogy lehet így élni elegendő azok arcát nézni, akik hitben élnek meg a fájdalmas helyzeteket. Hitben élve ők mindenki számára a remény jeleivé válnak.

Akkor pedig, amikor ebben a szomorúságban találjuk magunkat, talán érdemes feltenni magunknak a kérdést: mihez ragaszkodom igazán?

„Mit jelent a reményre nevelés?”

Paccosi. Ez a három nap pontosan arra kísérelt meg útmutatást adni, hogy hogyan lehet a reményre nevelni don Giussanit követve. Péntek este láttuk, hogy a kiindulópont az, hogy komolyan vesszük a minket alkotó vágyat, „az önmegvalósítás megfélékezhetetlen lendületét”, mondja don Giussani abban a szövegben, ami ezekben a napokban híressé vált, bár már régóta ott van a *A reményt hordozza* kötetben. De aztán mi könnyen elszakadunk ettől a minket alkotó vágytól és azt a „duzzadó ösztönösségekkel” azonosítjuk, elengedjük magunkat a „kényelmes terjeszkedések sekélyességében”, vagy a sztoicizmusban, ahogy don Giussani mondta.

A szombat délelőtti előadás megmutatta nekünk, hogy az életünkben történt valami, ami erősebb ennél: a találkozás azzal, Aki a kegyelem, ami lehetővé teszi a reményt, de már nem törekeny, emberi módon, hanem sziklára építve, az Ő jelenlétének horgonyával biztosítva. A reményre nevelni tehát azt jelenti, hogy Krisztust nézzük. A reményben való növekedésnek nincs más útja.

A szombat délutáni előadásban feltettük magunknak a kérdést, hogy hogyan válik a remény az életünk alkotóelemévé, vagyis azzá a bizalom-má, amivel mindent megélünk. A szegénységen keresztül. A szegénység itt nem lemondás, hanem annak felfedezése, hogy a dolgok jelek, hogy minden jel, ezért minden szent. Tegnap, amikor azt magyaráztam, hogy az emberiség történelmében a *szent* eszméje pontosan abból a vágyból fakad, hogy minden anyagi valóságot, a legkisebbet is a Misztériummal való kapcsolatnak lássunk, ezt mondtam és most elismétlem: gondolja-

tok bele, mit jelent minden dologra és emberre úgy nézni, hogy *szentnek* ismered el, vagyis a Krisztussal való kapcsolat közvetítőjének. Minden megváltozik! Akkor tudunk élni a ráhagyatkozással való bizalomban, akkor tudunk mindent ajándékként érzékelni, amely a minden pillanatban ajándékozó Isten végtelen kegyelmének szálán függ, akkor leszünk szabadok, nem rabszolgák.

Ezért arra a kérdésre, hogy mit jelent a reményre nevelés, a válasz az, hogy éljük meg Krisztushoz tartozásunkat abban a történetben, ami elért minket. Az ígéret az, hogy a körülményeket könnyűvé tevő bizalomban élhetünk, ami – és ezzel zártuk tegnap – felébreszti bennünk a vágyat, hogy mindenkinek továbbadjuk: egy ünnep, ami misszióvá változik.

„Azt hallottuk, hogy ne hanyagoljuk el a valóság egyik részletét sem (a munkát, a szeretetkapcsolatokat, a barátainkat), de ugyanakkor legyünk szegények. Mi a helyes kapcsolat a dolgokkal? Hol a helye a munkának, a szeretetkapcsolatoknak, a barátoknak stb.?”

Prosperi. Kapcsolódom ahhoz, amit az imént mondott Giovanni atya. Legalábbis nekem a szegénység igazi kihívása az, hogy küzdök önmagam birtoklásának ellenállhatatlan kísértésével. Mert a dolgok birtoklása, a dolgokhoz való öncélú ragaszkodás, a javak halmozása alapvetően mind annak a szándéknak a visszfényei, hogy én legyek a magam ura, én irányítsam magamat. A gondot nem az anyagi javak jelentik, azok csak egy vonása ennek, de szerintem nem ez zár minket igazán börtönbe. Igazi börtönünk a terveink, vagy az, hogy mit érzünk jónak vagy rossznak, vagyis a mód, ahogyan kizárjuk Istent az életünkől, az igazi, kézzelfogható életünkől és legfeljebb pár vallásos ihletettségu pillanatban szorítunk neki helyet.

Így értjük meg, hogy mi a kapcsolat a bizalom és az áldozat között (ez a kérdés is sűrűn előfordult a beküldöttek között). Előadásában Giovanni atya ezt a kérdést a reményre nevelés témájával kötötte össze. Mert ahhoz, hogy önmagam birtoklásában megéljem a szegénységet, kell hogy bízzak valaki másban, hogy másba helyezzem a bizalmam. Persze egy nagybetűs Másba, azon a módon, amellyel jelenlevővé és életem társává válik, valódi jelenlétté, nem gondolattá, mert egyedül nem győzzük le az autonómia kísértését.

Persze ez áldozathozatallal jár. De jól tudjuk, hogy ez nem annyiban áldozat, hogy valamiről le kell mondanunk, hanem amennyiben meglátjuk, mit nyerünk általa, ahogy az tegnap elhangzott: hogy mindenről felismerjük, hogy szent, mert Krisztussal van kapcsolatban. Mi látjuk, ahogy ez a nyereség megvalósul vagy már megvalósult azokban a barátainkban, akik úgy élnek, ahogy mi is szeretnénk, akik az eszményért élnek, akiken látszik, hogy számukra az eszmény egy konkrét dolog. Miből lehet megérteni, hogy ez egy konkrét dolog? Miben áll ez a nyereség? Mi ez a százszoros, amit Jézus ígér nekünk? A szabadság, a szabadság! Igazán képesek vagyunk szeretni a házastársunkat, a gyerekeinket, a munkánkat, a kedvteléseinket, mindazt, amit leginkább magunkénak érzünk anélkül, hogy a valóság bármelyik részletét is elhanyagolnánk, ahogy az a kérdésben elhangzott. Szabadon. Sajnos gyakran látjuk, hogy még a legfontosabb szeretetek és barátságok is a körülmények változásával kalitkává válnak, vagyis elterelnek, bezárnak, már nem mutatják meg neked a tágasságot, amelyet azon történeten keresztül kapsz meg, amelybe valaki Más helyezett. Míg a kiválasztó szeretet értéke az, hogy megnyit téged a teljességre, megtanít téged mindent szeretni. Egy kicsi részleten keresztül eljutsz oda, hogy úgy szeress mindent, ahogy magadtól nem lennél képes. Máskülönben a kiválasztó szeretet igazságtalanság lenne a többiekkel szemben és főleg igazságtalanság veled szemben, mert fokozatosan börtönbe zárna.

„Szeretnék többet hallani arról, hogy az azokkal való egységhez tartozunk, akikben felismerjük Krisztus jelenlétét. Egzisztenciális szempontból mit jelent az, hogy nem hozzájuk tartozom, hanem a »velük való egységhez«? Az előadás végén azt mondtad, hogy »az egységünk a legszebb és legnagyobb formája ennek a reménynek«. Hogyhogy ez a legszebb és legnagyobb? Ezt azután mondtad, hogy beszéltél nekünk Paolo Bargigia atyáról, Bellandi atyáról és Paolo Milloschi atyáról. A te tapasztalatodban hogyan nyilvánult meg az, hogy az egységetek a legszebb és legnagyobb formája a keresztény reménynek?»

Paccosi. Az utolsó kérdéssel kezdem, mert ez közvetlenebbül vonatkozik rám. Én egy sajátos kegyelmet kaptam: még a teljesen személyes hivatásomat is azonnal a legközelebbi barátaimmal együtt éltem meg.

Igazából teljesen személyes volt; a barátaimnak semmit nem mondtam a hivatásomról. Amikor először mentem el beszélni Pierfrancesco atyával – mert neki már korábban utalgattam arra, hogy szeretném a hivatásomat tisztázni – ott találtam Bargigiát – aki akkor még nem volt Paolo atya –, és megkérdeztem: „Hát te mit keresel itt?”. Mire ő: „Te mit keresel itt?”. Amikor Paolo, Andrea és én találkoztunk don Giussanival, érettségi után, 19 évesen, nem sokkal azelőtt, hogy beléptünk volna a szemináriumba, ő nagyon világosan ezt mondta nekünk: „A szemináriumban ne a CL dolgait csináljátok. Azt kövessétek, amit javasolnak nektek”, már csak azért is, mert tudta, hogy egy tényleg szép, erőteljes közegbe kerültünk. A szeminárium rektora akkor don Gualtiero Bassetti volt, a firenzei püspök pedig Giovanni Benelli bíboros, két rendkívüli ember. Don Giussani azt mondta nekünk: „Kövessétek az ott kapott javaslatot. Éljétek meg a köztetek lévő egységet és a következő emberek legyenek a hivatkozási pontotok”, és megadta a neveket: Cristiana Maraviglia, aki akkor a TI-t vezette Firenzében, Lele Tiscar, aki az egyetemisták felelőse volt és don Silvano Seghi, aki a mozgalom felelőse volt. Mi úgy tettünk, ahogy mondta nekünk. Így a mozgalomnak egy nagyon erős tapasztalatát éltük meg, bár nem vettünk részt a mozgalom életében. A sors iróniája, hogy a mozgalom irodája pont a szeminárium épületében volt; emlékszem, egy nap néztem ki az ablakon és lent az utcán ott voltak az egyetemisták – az összes barátom, akikkel együtt voltam TI-s –, akik kirajzottak az irodából ezeregy tennivalóval. Mi pedig bent voltunk a szemináriumban. Egy kicsit elérékenyültem, amikor arra gondoltam, de jó is lenne velük lenni, de ezt nem sajnálkozással, hanem arra gondolva, hogy a szemináriumban levés volt annak módja, ahogy mi ugyanazt építettük. Így nőtt közöttünk a tudatosság, hogy az egységünk célja az, hogy a kölcsönös engedelmisségben figyelmeztessen minket a Krisztusnak való engedelmisségre ebben a történetben.

Már régóta papok voltunk, mikor egyszer szerveztünk egy nyaralást a firenzei papoknak. Eljött Ciccio Ventorino atya is, aki akkoriban a firenzei és toszkánai közösségeket segítette. A tábor végén ezt mondta: „Ti nem veszítétek észre, de egy sajátos erényt éltek meg: az engedelmisség erényét. Mindig készek vagytok egymásnak engedelmeskedni”. Ez engem nagyon meglepett. De aztán jobban belegondoltam és azt mondtam: így igaz, mi engedelmeskedünk egymásnak. Miért? Nem azért engedelmeskedünk valakinek, mert ő a főnök. Annak engedelmeskedünk, amiről ő tanúskodik, vagyis Jézusnak engedelmeskedünk. De ahhoz, hogy Jé-

zusnak engedelmeskedjünk, szükségünk van erre a kézzelfogható társaságra, ami egy kicsit olyan, mint egy Fraternitás-csoport: nem akarja magát az egyház és a mozgalom tekintélye objektivitásának alternatívájaként állítani, hanem kölcsönös segítségül szolgál ahhoz, hogy kövessük azt, akit ebben az adott pillanatban az Úr a történetünk vezetésére kijelöl.

Ezért, minden nehézség ellenére, én semmiért el nem cserélném azt az egységet, ami a történetünkben van. Amikor don Giussani a tiszteletünket és bizalmunkat kiérdemelt, számunkra tekintéllyel bíró emberek és a hivatalosan felelősséggel felruházott tekintély közötti kapcsolatról beszél, elmagyarázza, hogy a számunkra tekintéllyel bíró emberek az a hétköznapi társaság, amely révén azok, akikkel együtt vagyunk, az eszményre emlékeztetnek minket; van olyan ember, aki egészen kivételes módon emlékeztet az eszményre, ezért követem őt. De azért őt követem, mert az egységet, a tekintély objektív voltát akarom követni. Nincs értelme kizárásos alapon gondolkodni a számunkra kivételes tekintéllyel rendelkező emberekről és a hivatalos tekintélyről, mert Krisztus ebben az egységben van jelen.

A köztünk, papok között lévő barátság engem mindig is segített Krisztus követésében, és ez most is így van, bár most nem találkozunk annyit a hétköznapiakban, mint annak idején, de az értéke változatlan, mert lehet, hogy évente csak egyszer találkozunk, például elmegyünk együtt nyaralni, és azok a napok éppolyan intenzitással bírnak, mint amikor sülve-főve együtt voltunk, mert a látóhatár ugyanaz. És azt, amit megélünk az egységünkben, azt éljük meg az azokkal való egységben, akiket Isten nekünk ad.

Tudom, hogy ezen a hétvégén fél Olaszország üzeneteket ír a barátainak: „Jaj, segíts nekünk felvenni a kapcsolatot Giovanni atyával, meg akarjuk hívni a nyári táborunkba”. Nem megyek el! Azért nem megyek el, mert nem tudok elmenni. Van egy egyházmegyém, amelyért felelős vagyok, és amelyett nem hanyagolhatok el. De azt akarom mondani, hogy a karizma él és mindig új és teljes módon közli magát egységünkben. Ezért a társaságunk kézzelfogható szervezése szerinti követésben már benne van minden, ami ahhoz kell, hogy teljes és mindig meglepő módon tapasztaljuk meg. De nem tudok elmenni a mozgalom összes táborába, még akkor sem, ha most „divatba jöttem” és érdekes lettem, mert én tartottam a lelkigyakorlatot! Jó nagy kockázatot vállaltak azzal, hogy engem kértek meg rá.

Prosperi. De jól sikerült!

Paccosi. A köztünk lévő egység az, ami épít. Segítsünk tehát egymásnak azt nézni és követni, amit a Szentatya mondott legutóbbi levelében, az úton, amin járunk. Ebben az értelemben szerintem a pápa levele után tartott találkozó alapvető dolgokat tartalmaz a jelen körülmények számára. A követés nem azt jelenti, hogy a pillanatnyi divat után megyünk. A reményt az egység adja, az ehhez az egységhez, ehhez a nagy történethez való odatartozás, amelynek láttán tegnap Farrell bíboros elámult, és mi is meghatódtunk. Ez az a nagy történet, amelybe az Úr belehelyezett bennünket.

„Nem látom a kapcsolatot a remény és az egység között. Tudnál segíteni?”

Prosperi. Alapvetően ez volt nekem fontos: megfigyelni az egységét az elmúlt évben megtett útnak, a tavalyi lelkigyakorlattól az évkezdő napig, a pápa levelén át a mostani lelkigyakorlatig. Nem értjük meg a kapcsolatot egység és remény között, ha nem a hitből indulunk ki. Kiemelten szeretném az egység és a hit-remény út közötti kapcsolat egy bizonyos vonását elmélyíteni, amely nélkül nem tudunk igazolni semmit az itt elhangzottakból. Pontosításom egy, az elmúlt hónapokban gyakran felmerült kérdésre vonatkozik, és amire te, Giovanni atya, utaltál az egyik előadásban, amikor azt mondtad, hogy az egység egy ajándék. Ez igaz, mindannyian látjuk és tudjuk, hogy önerőből lehetetlen. De akkor a Szentatya miért figyelmeztetett bennünket arra, hogy gondozzuk az egységet, miben áll az egység gondozása, és mi köze van s hithez és a reményhez? Ehhez szeretnék felolvasni egy rövid részletet Szent Pálnak az efezusiaknak írt leveléből: „Ő némelyeket apostollá, másokat prófétává, ismét másokat evangélistává, pásztorrá és tanítóvá tett, hogy szolgálatuk betöltésére neveljék a szenteket, és fölépítsék Krisztus testét, amíg mindnyájan el nem jutunk az Isten Fia hitének és megismerésének egységére, és meglett emberré nem leszünk, elérve Krisztus teljessége életkorának mértékére. Akkor majd nem leszünk éretlenek, akiket a megtévesztő emberi tanítás és a tévedésbe ejtő álnokság minden szele magával sodor. Inkább igazságban kell élnünk és szeretetben, hogy egyre inkább ösz-

szeforrjunk a Fővel: Krisztussal”. Figyeljük meg, hogyan folytatja Szent Pál: „Ő az, aki az egész testet egybefogja és összetartja [ez az egység leírása], a különféle izületek segítségével, hogy a tagok betöltsék az erejükhez szabott feladatkört. Így növekszik a test, és építi fel saját magát a szeretetben”¹⁴⁹.

Nos, ez összefoglalja az elmúlt évben megtett utat, mert csak egy érett hit tud valóban gondoskodni a közöttünk lévő egységről, ami az egész testet egybefogja és összetartja az összes izület segítségével. De Szent Pál azt is hozzáteszi, hogy nem elég a „hitről” beszélni ahhoz, hogy az érett legyen. A hit érettségével szembeállítja az éretlen, gyerekes hitet, melyet az emberi álnokság minden szele magával sodor. Mi is jól látjuk, hogy naponta ki vagyunk téve annak, amit Giussani „hatalomnak” nevezett. A hatalom minden korban cselekszik, ma talán jobban, mint valaha, bizonyos szempontból, mert csöndesebben, észrevehetetlenül csinálja, vonzóvá téve magát. Az ördög nem pofonokkal kényszerít, hanem vonzó alakban jelenik meg előtted, bőkezű ajándékokat kínálva neked, de cserébe azt kéri, hogy legyél hűséges az ő hatalmához és dogmáihoz, egészen odáig, hogy magadéként ismerd el azt, ahogy ő látja a dolgokat.

Én úgy vélem, hogy manapság ez a legégetőbb kérdés minden szinten, az egyház számára is, így a mi számunkra is. Szeretnék felolvasni nektek egy levelet, amit don Giussani írt a CL-és csoportoknak II. János Pál pápával való első audiencia után, 1979-ben, vagyis amikor még nem volt meg a Fraternitás szentszéki elismerése: „Kedves barátaim, ahogy azt valószínűleg már hallottátok, abban a nagy ajándékban volt részem, hogy hosszasan beszélgettem a pápával életünkről és arról, amik szeretnénk lenni a mi szeretett egyházunkban és a mi szeretett földünkön. Ahogy ott ültem vele szemben, azt kérdeztem magamtól: az életem milyen okot ad a pápának arra, hogy ezt megengedje nekem? Az ok a ti éleletek, barátaim és társaim az úton, mindannyiótok élete, a hitetek, tevékeny elköteleződésetek, nagylelkűségetek, áldozatkészségeitek. Igazából emiatt fogadott engem a pápa. És eltöltött a csodálkozás, az önmagam miatti szégyenkezés, a hála a pápa iránt és irántatok.

Szeretném összefoglalni nektek, hogy milyen üzenetet kaptunk abból, ami a pápának fontos és ahogy ő hozzááll a dolgokhoz: 1. Jézus Krisztus a teljes ember igazsága, a hit pedig a teljes életnek és annak

¹⁴⁹ Ef 4,11-16.

tevékenységének formája.” Ahogy tavaly hallottuk: a hit ad formát az életnek. „2. Tehát nem úgy van, hogy egyik oldalon áll a hit, a másikon pedig az, ami az életet érdekli, amiben az élet elköteleződik, a munka. Nem. A hitből fakadnak a kritériumok, amelyekkel szembenézünk a lét valamennyi kérdésével, és a hitben kell gyökereznie annak, ahogy a környezetünkben viselkedünk, ami mintegy a termőföld, amelyben kifejlődnek a kérdések.” Az elmúlt hónapokban vizsgáltuk a kapcsolatot a hit és a környezetünkben való jelenlét között. „3. Különösen szükséges az, hogy a hit kutúraként fejezze ki magát. Hiszen a kultúra határozza meg egy nép arcát és fejezi ki történetét. A hitünknek ne legyen »kisebbrendűségi komplexusa« az uralkodó kultúrával szemben.”

Ezért el kell gondolkodnunk azon, hogy hogyan állunk oda az uralkodó kultúra elé, amit Giussani gyakran nevezett úgy, hogy „a hatalom”. Az, amit a *Traccé*val csinálunk – tegnap Giovanni atya is utalt rá –, a kulturális központok és a rimini Meeting tevékenységei néhány példa a hit kultúráként való kifejezésére, és ilyen szemmel nézve kell támogatni őket. Így folytatja Giussani: „Mindig is azt mondtuk, hogy ahhoz, hogy hitünk igazságáról meggyőződjunk és hitünket éretté tegyük [ide akartunk kilyukadni!], el kell köteleződnünk egy olyan eseménnyel, amelyben a hitünk úgy él, hogy mi abból kedvet, világosságot és bátorságot kapunk a követéshez”. És ezzel zárja: „Barátaim, abban a világban, ahol a hit ennyire elveszett, az igazságtalanság pedig ily nagy, rázzuk le magunkról a tehetetlenséget, törjük szét önzésünket, döntsük le kispolgáriságunkat”¹⁵⁰

Akkor tehát milyen az érett hit? Az imént hallottuk don Giussani szavait: egy hit, mely elköteleződött „egy eseménnyel, amelyben él”. Akkor összefoglaló módon, átgondolva a megtett utat, így mondhatnánk: az érett hit mélyen a Krisztussal való barátságban gyökerezik. Ez a barátság nyit meg minket mindenre, nyit meg minket az igazságra, az igazság ismeretére, és a hamisság ismeretére is, vagyis felismerjük a becsapást, hogy ne sodorjon minket magával mindenféle emberi tanítás szele. Ezt megírtam a TI-seknek küldött üzenetemben is: Jézus barátságának, amiből a köztünk lévő barátság születik, két alapvető ismertetőjegye van. Az első az, hogy megosztja velünk azt, amit Ő ismer: „Mindent elmondtam

¹⁵⁰ L. Giussani, „Szolgáljuk Krisztus ebben a nagy emberben”, *Litterae Communionis CL*, n. 2/1979, 2-3. o.

nektek”. Semmit sem ismernénk ebből a kifürkészhetetlen Misztériumból, ha nem lett volna nekünk kinyilatkoztatva, ha nem lenne ma, most kinyilatkoztatva. Ki által? Jelenléte által. Ezzel az ismerettel együtt megajándékoz bennünket teljes bizalmával is. „Mindent elmondtam nektek”, ahogy egy barátunk nincsenek titkai a barátja előtt. Tudjuk, hogy a Biblia nyelvezetében az ismeret: kapcsolat. Krisztus megajándékoz minket azzal, ahogy Ő ismeri az Atyát, vagyis bevezet bennünket az Atya és a Fiú között fennálló közösségbe. Ezt saját erőfeszítésünkkel sosem érhetjük el, bármennyire is vágyunk rá, csak az Ő kezdeményezése teszi lehetővé. Ez az igazi barátság. A második pedig *idem velle, idem nolle*, vagyis ugyanazokra a dolgokra vágyani, amire megéri vágyani és nem vágyani azokra, amelyekre nem éri meg vágyani. Ez a barátság: osztolni az Ő akaratában. Itt jön be a mi szabadságunk, és gyakran itt derül ki teljes törekenységünk is. De még itt is, amikor szabadságunk túl törekeny ahhoz, hogy csatlakozzon Istennek az életünkről szóló tervéhez, Krisztus itt is kezdeményezett felénk, és ugyanazt teszi ma is, amit azon az éjszakán az Olajfák hegyén: „Ne az én akaratom legyen meg [Ő teljesen azonosult a mi emberségünkkel], hanem a tied”¹⁵¹ így tanúskodva arról, hogy akarat teljesen egybeesik az Atyáéval.

Az új élet, amit Krisztus követésében kapunk az, hogy megmaradunk a Vele való barátságban, amely kézzelfogható módunk a közösségünk révén ér el minket ebben a történetben. Ezért ragaszkodtunk ennyi időn át a közösség központi szerepéhez. A közösség nem pusztán járulékos támasz a hit szubjektív tapasztalatában, hanem sarkalatos tartalma magának a hitnek ahhoz, hogy érett legyen.

„Nagyon megragadott engem a komédiás képe, aki fejfelé állva észre tudja venni, hogy a valóság Istentől függ, aki az adott pillanatban alkotja. Hogyan tudjuk magunkat arra »edzeni«, hogy mindig megmaradjunk ebben a látásmódban?”

Prosperi. Ez egyben nagyon szép lezárása a megtett útnak. Lesz majd módunk és időnk feldolgozni a javaslatként kapott tartalom minden részletét. Engem leginkább az nyuggözött le, hogy láttam, mi a remény abban,

¹⁵¹ Vö. Mt 26,42; Mk 14,36; Lk 22,42.

aki minket vezetett az elmúlt napok elmélkedéseiben. A remény az úton járás erénye. Nem célpont, nem annak elképzelése, hogy hogyan fog az ígéret beteljesülni, hanem látni valakit, aki úton van, biztos léptekkel, emelt fővel, az élet fáradsága és nehézségei közepette is. Amikor úton jársz, két eset lehetséges: vagy vaktában mégy előre, vagy követsz valakit.

Tehát hogyan eddzük magunkat annak a látásmódnak a megtartására, amelyben felsimerjük, hogy a valóság Istentől függ? Ez a tudatosság az engedelmisség, a követés tapasztalata révén válik éretté, ami nem fegyelmi kérdés. Nagycsütörtökön Szent János evangéliuma emlékeztetett minket: „Amint engem szeret az Atya, úgy szeretlek én is titeket. Maradjatok meg szeretetemben. Ha teljesítitek parancsaimat, megmaradtok szeretetemben, amint én is megtartottam Atyám parancsait, és megmaradok szeretetében. Ezeket azért mondom nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek is, és teljes legyen az örömötök”.¹⁵²

Januári levele végén a Szentatya az engedelmisségre emlékeztetett bennünket. A közösségeket látogatva úgy láttam, hogy nem mindenki értette meg teljesen ezt a részt, esetleg erkölcsi kérdésre szűkítették le. Holott éppen arról szólt, hogy mi kell ahhoz, hogy megvalósulhasson a Szent János evangéliumában megígért teljes öröm. Így folytatódik: „Az az én parancsom [parancsom!], hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek benneteket. Senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja barátaiért. Ha megteszitek, amit parancsolok nektek, a barátaim vagytok [Krisztussal való barátság]. Nem nevezlek többé szolgának benneteket, mert a szolga nem tudja, mit tesz ura. Barátainak mondalak benneteket, mert amit hallottam Atyámtól, azt mind tudtul adtam nektek.”¹⁵³

Így értjük meg, mi forog igazán kockán a követés és az engedelmisség kérdésében: ha Jézus megosztja velünk azt, amit az Atyától hall, hogy így mi megismerhessük a Lét kifürkészhetetlen misztériumát, akkor itt jön elő a különbség a szolga engedelmissége és a barát engedelmissége között. „Barátainak mondalak benneteket.” Ki mond minket barátainak? Isten Fia!

Ez a különbség a szolga engedelmissége és a barát engedelmissége között, mert a szolga nem ismeri urának célját és tulajdonát, csak azért

¹⁵² Jn 15,9-11.

¹⁵³ Jn 15,12-15.

engedelmeskedik, mert muszáj, mert nem akar büntetést, nem akarja, hogy elzavarják, mert jobban jár így, de az ura tulajdona nem az övé. Míg a fiú örökös is, ezért az, amit az apa mond, valamiképpen már az övé is, még ha nem is birtokolja még teljesen, az övé, de még nem teljesen az övé. A fiú azért engedelmeskedik, hogy birtokba vegye az értékét, vagyis a jelentését annak, amit az apa átad neki.

Ezért mondjuk, hogy az engedelmeskedés azt jelenti, hogy belép az apa életébe, teljes lényével azonosul az apát mozgató mély okokkal. De a fiú csak akkor szabad az apával való kapcsolatban, amikor felismeri, hogy az apa szereti őt. Ez a személyünket nemző apa-gyermek kapcsolat hozza bennünk létre a szabadságot. Az igazi, mely szabadság az Egyház és a barátságunk tekintélyének való engedelmisségben valósul meg. Mert az ember a szabadságot teljesen a tekintéllyel való kapcsolatban gyakorolja, máskülönben csak megpróbál a tekintély kedvére tenni, de alapjában véve a szeretete máshol van, mert nem hiszi ezt. Vagy pedig lemond önmagáról és passzív módon ráheveredik arra, amit követ, anélkül, hogy valóban kockáztatná saját magát. Ennek eredménye az, hogy nem növekszik, hite nem válik éretté, mindig infantilis, kamaszos marad, csak az tölti be, amivel törődik, de alapjában véve sosem vállalja fel a felnőttet jellemző felelősséget, hogy életet adjon, hiszen az életet nem mi adjuk önmagunknak. Ez a szabadság akkor lehetséges, ha fiakhoz illő engedelmisséget élünk meg, egy olyan úton járva, amiben az, amit megígérték, már a miénk, az örökségünk.

Emiatt a bizonyosság miatt követünk örömmel és biztonságban akkor is, amikor esetleg még nem látjuk be az egész utat vagy ha vannak olyan dolgok, amiket fáradságosan élünk meg. Ismétlem, ennek az engedelmisségnek egyetlen indítéka van: hogy felnőjünk, hogy mi magunk is szülőkké váljunk, ahogy azt az évnnyitó napon mondtuk, Giussani szavait idézve. Itt látjuk, hányszor születnek meg bennünk ellenvetések: „Igen, de én nem vagyok képes, hitvány vagyok, nem értek semmihez, nem értem, nem értek egyet, te megbántottál engem, nincs bennem semmi jó.” Bátorság, barátom, bátorság! A valóságot nem te alkotod, nem én alkotom, nem én teremtem a dolgokat. Még saját magamat sem én teremtem olyannak, amilyen vagyok. Vagyok, amilyen vagyok. A valóságot már megalkotta Valaki Más!

Akkor nincs kifogás. Elestél? Kelj fel! Fáradt vagy? Mi is! Nem bírod a pillantásodat felemelni a lábaidról? Nézz magad elé, az jár ott, Aki örök

szeretettel szeretett téged és szent az ő neve! Gyere velünk, menjünk meghalni Vele!¹⁵⁴ Mert a régi embernek meg kell halnia, gőgünknek meg kell halnia, önelégültségünknek meg kell halnia, türelmetlenségünknek meg kell halnia, ha azt akarjuk, hogy megszülessen bennünk az új élet, amit csak Krisztus tud megadni nekünk.

* * *

Most egy fontos hírt osztok meg. Ezt a hírt az imént tette közzé a milánói egyházmegye a médiában.

Május 9-én, csütörtökön 17 órakor a Szent Ambrus-bazilikában monsignore Mario Delpini milánói érsek megtartja Luigi Giussani, Isten szolgálója boldoggá és szentté avatásának ügyében a tanúmeghallgatási szakasz első nyilvános ülését. Kitörő örömmel fogadjuk ezt a régóta várt hírt. Ez egy alapvető lépés a mi drága Giussani atyánk boldoggá avatási folyamatában.

A folyamat első szakasza, az úgynevezett dokumentációs szakasz 2012-ben kezdődött. Ez egy pozitívan zárult teológiai vizsgálatból, és egy történelmi vizsgálatból állt. A kiterjedt és összetett történelmi vizsgálat, mostanra előrehaladott állapotba jutott.

Amikor a május 9-én kezdődő tanúságtételi szakasz befejeződik, az összegyűjtött dokumentációt elküldik a Vatikánba, a Szentek Ügyeinek Dikasztériumához, ahol a milánói főegyházmegyében végzett munkát ellenőrizni fogják, és a többi, a Vatikán által előírt lépést is meg fogják tenni, amíg a Szentatya meghozhatja a döntést, hogy tiszteletreméltóvá nyilvánítja Isten szolgálóját, Giussani atyát.

Ahogy az egyházmegye szentek ügyeiért felelős papja, Monsignor Ennio Apeciti ma reggel, a tanúmeghallgatási szakasz végén közölte: „a gondos vizsgálat nyomán egy Isten szolgájának közbenjárása által nyújtott csoda teszi majd lehetővé a Szentatyának, hogy Mons. Luigi Giussanit boldoggá nyilvánítsa, és egy másik csoda, a későbbiekben, a boldoggá avatás után, hogy az Egyház szentjévé nyilvánítsa őt”.

Mint az egyházmegye kifejtette, a szempontok a május 9-i dátum és a helyszín, a bazilika kiválasztása, a Szent Ambrus-bazilika, a tanúságtétel első nyilvános ülésének megtartására, a következők voltak. Az az érsek

¹⁵⁴ V.ö. „Menjünk mi is, haljunk meg vele együtt!!!” (Jn 11,16).

úr magának Giussani atyának a személyével kapcsolatos okok alapján választotta az időpontot és a helyszent: „áldozósütörtök, a mennybe-menetel ünnepe, május 9-re esik”, mondta Mons. Apeciti, „különösen kedves volt a Giussani atya számára, és a Szent Ambrus-bazilika tűnt a legmegfelelőbbnek, ami kifejezi az ambroziánus pap kötődését »legnagyobb patrónusához«. Végül, a bazilika és a Szent Szív Katolikus Egyetem közelsége is adja magát, hogy emlékeztessen a helyre, ahol Isten szolgálja hosszú éveken át fiatalok nemzedékeit formálta, közvetítve számukra az Egyház iránti szenvedélyes szeretetét”.

Mély hálával tartozunk Delpini érseknek, Monsignor Apecitinek, Chiara Minelli professzor asszonynak és mindazoknak, akik részt vettek az ügyben, hogy lehetővé tették ennek az új szakasznak a megnyitását. És természetesen nagyon hálásak vagyunk Ferenc pápának a figyelemért és megbecsülésért, amelyet többször nyilvánosan is kifejezett, Giussani atya alakja iránt, és az útért, amelyet a mozgalom ebben az időszakban jár.

Mostantól kezdve az Egyház kezébe helyezzük azt a fékezhetetlen vágyat, amelyet a szívünkben hordozunk, hogy Giussani atyát hamarosan az Úr boldogjai és szentjei között lássuk. A feladatunk az, hogy fokozzuk imáinkat, az ügy javára, azokért, akik részt vesznek és részt fognak venni a folyamatnak ebben a szakaszában, és kérjük még erőteljesebben Luigi Giussani, Isten szolgálja közbenjárását.

SZENTMISE

A szentmise olvasmányai: Apcsel 3,13–15.17–19, Zsolt 4; 1Jn 2,1–5; Lk 24,35–48

ŐSZENTSÉGE FILIPPO SANTORO PÜSPÖK ÚRNAK,
A TARANTOI EGYHÁZMEGYE NYUGALMAZOTT ÉRSEKÉNEK
ÉS A MEMORES DOMINI SZÁMÁRA KIJELÖLT FELELŐSNEK A SZENTBESZÉDE

Húsvét harmadik vasárnapjának az olvasmányjaival kapcsolatos prédikációval készültem, de az imént hallott hír mindent új megvilágításba helyez. Az öröm, amit az apostolok a Feltámadt Jézust meglátva éreznek, a mi örömünk is volt, amellyel azt a hírt fogadtuk, hogy megnyílt a tanúságtételek szakasza, ami fontos lépés Isten szolgájának, Giussani atyának a boldoggá, majd szentté avatása felé vezető úton. Ez a hatalmas öröm abból fakad, hogy az Egyház elismeri, hogy ez a gyermeke az Úr jelenlétében élte a hétköznapi életét, mert megérintette őt az Úr szeretete, a testté lett Ige, a világegyetem és a történelem középpontja, a feltámadt és köztünk élő Krisztus megtapasztalása. Az Egyház elismeri azt a módszert is, amellyel Giussani atya mindezt átadta az első diákjainak a Berchet Gimnáziumban, s aztán nekünk mindannyiunknak.

Amikor az Egyház megnyit egy boldoggá, illetve szentté avatási eljárást, egy konkrét ember áll a szeme előtt. Ám az egyes embernek adott kegyelem kiterjed az egész művére, ezért ragyogunk ettől a rendkívüli örömtől. Azok után a világos jelek után, amelyeket az Egyház a Fraternitás, majd a Memores Domini elismerésével adott 1982-ben és 1988-ban, most újabb jelet kaptunk, amely arra ösztönöz, hogy adjuk egész életünket Istennek, azt az utat és a tanításnak azt a formáját követve, amelyre rendeltettünk.

A mai evangélium segít megértenünk, milyen okai vannak az örömünknek. Először ijednek és félelemmel telinek látjuk az apostolokat, mert azt hiszik, szellemet látnak. Ijedtek és félelemmel teliek az étellel szemben és az Úr megjelenésekor egyaránt. Jézus három dolgot tesz: mindenekelőtt megmutatja a kezét és a lábát, és azt mondja: „Nézzétek meg a kezem és a lábam!”. Ez az első ige, amit használ: „Nézzétek!”. Mindannyiunkat arra hív, hogy nézzük meg, mi történt velünk, az Ő jelenlétének a jeleit. „Nézzétek meg a kezem és a lábam! Én vagyok!” Aztán van egy másik ige: „Tapogassatok meg!” A Misztérium megragadott minket a karizmával és Giussani atyával, azaz a Szentlélek erejéből Giussani atyától született ka-

rizmával való találkozásunkon keresztül, s az életünk nem ugyanaz, mint előtte volt. Ránk tekintettek. Úgy tekintettek ránk, ahogyan egy édesanya tekint a gyermekére, ahogyan egy apuka tekint a gyermekére: hatalmas szeretettel, úgy, ahogy Jézus tekint ránk. Egy konkrét tapasztalat érintett meg minket, valakinek a hangja, egy találkozás, egy kapcsolat, s aztán megérintett minket az egység jele, amit az a találkozás közvetített számunkra. Az én tapasztalatom az, hogy sokakkal találkoztam Brazíliában, de Olaszországban is, akik azt mondták: „Mi nem ismertük személyesen Giussani atyát, de azáltal a tanúságtétel által, amit töletek kapunk, olyan, mintha itt lenne közöttünk”. Egy Jelenlétről van szó, a karizma termékeny voltáról. „De örömben még mindig nem mertek hinni [annak ellenére, hogy örömben törtek ki] és csodálkoztak. Ezért így szólt hozzájuk: »Van itt valami ennivalótok?«. Adtak neki egy darab sült halat. Fogta és a szemük láttára evett belőle.” Íme egy másik ige: „Evelt”. Ennek a közösségnek, egységnek, ennek a vacsorának, ennek az életnek lettünk részei. Nézni, megtapogatni, enni. Azzal a Jelenléttel táplálkoztunk, amely az Eucharisziában éri el a csúcspontját.

A mi húsvétunk az a találkozás volt, ami történt velünk. Az életünk nem volt többé ugyanaz. Nézni, megtapogatni, táplálkozni. Folytonosság áll fenn az apostoloknak a feltámadt Jézussal való találkozása és a mi Giussani atyával történt találkozásunk között. Most, hogy hallottuk a hírt, azt mondom: most már nem azért kell imádkoznunk, hogy megnyissák a boldoggá avatás ügyét, hanem azt kell kérnünk az Atyától Giussani atya közbenjárására, hogy egyre igazabb legyen a tapasztalatunk, hogy mi is megélhessük azt, amit ő megélt, hogy a teljességében élhessünk meg az ő tapasztalatát az életünk konkrét körülményeiben, az evésben és az ivásban, a családban, életünket teljesen az Úrnak ajándékozva. Azt kell kérnünk Giussani atyától, hogy járjon közben értünk, a tapasztalatunkért, azért a feladatért, amit a Szentatya ránk bízott: hogy szolgáljuk és őrizzük meg az egységet, hogy az a világ minden végső határáig elvigyen minket. Amikor arra kapunk meghívást, mint ahogy ma reggel újra hallhattuk, hogy misszióba menjünk – ahogy velem is történt –, az a legnagyobb kegyelem, ami az életünkben megadathat. Ezért imádkoznunk kell az Úrhoz az Úr szolgájának, Giussani atyának közbenjárásával, hogy velünk legyen az utunkon, a jelenünkben.

Giussani atyán keresztül jött létre ez a titokzatos test az Egyházban, az Egyház közösségében. Giovanni Paccosi atya tanúságtétele által mi is

újra tapinthatuk, megtapasztalhattuk, itt, ezekben a közösséggel eltöltött napokban, mert a húsvét most van, a húsvét itt van a mi jelenünkben, az utunkon. Farrell bíboros úr teljesen megdöbbsent a húszezer ember láttán, a tegnapi vacsorán is elismételte nekünk: megdöbbsentette az együttlétünk módja, a csendünk, az összeszedettségünk, az egységünk. Ez a test, amelyet sok ember, sok személy alkot, nem egy arctalan, névtelen tömeg, hanem mi mindannyiunk alkotjuk, ez a test egyetlen dolog, egyetlen szív és egyetlen lélek.

Mélyen meghatott, amikor Giovanni atya az életéről, a hivatásáról, a történetéről, a missziójáról, a püspökségéről és a Dél-Amerikában betöltött szerepéről beszélt, vagy amikor Andrea Aziánira és Paolo Bargigia atyára emlékezett: mind annak a jelei, ami a történetünk, a közösségünk számos pontján történik. Aztán beszélt a ferences misszionáriusok csodálatos történetéről, akik az Andok-hegység perui részéről, Ocopából haladtak lefelé csónakjaikkal az Amazonast alkotó folyókon, mert felismerték Jézus feltámadását és mindenkinek hírül akarták adni Jézust. Miközben róluk mesélt, éreztük, hogy mindez most történik, velünk mindannyiunkkal is történik. Éppen ez a húsvét legnagyobb gyümölcse. Giussani atya számára a húsvét csúcspontja Szent Péter igenjében valósult meg a Tiberiás-tó partján, ahol a legelső találkozásuk is történt: Jézus ránéz Péterre, és azt kérdezi tőle: „Simon, szeretsz engem?”. Ez a húsvét csúcspontja: a kérdés, amit Jézus mindannyiunkhoz intéz: „Látátok mindezt a sok szép és nagy dolgot. De te szeretsz engem?”. És mi megtanultuk Giussani atyától azt válaszolni, amit ő, a Szentlélek indítatására: „Igen, te tudod, hogy szeretlek”. Ez ébreszt reményt, s ezáltal hordozzuk a reményt a világban.

ELKÜLDÖTT TÁVIRATOK

Őszentségének, Ferenc pápának

Szentatya!

Az elmúlt napokban tartottuk a *Comunione e Liberazione* Fraternitá-sának lelkigyakorlatát. Mintegy 21.000 fő vett részt rajta, Olaszország-ban összegyűlve, valamint 21 országból online becsatlakozva, továbbá körülbelül háromezer olyan résztvevő, akik otthonukból csatlakoztak be, mert akadályoztatva voltak.

A lelkigyakorlat címe „*A remény az, ami meglep engem, mondja Is-ten*” (C. Péguy) volt és Mons. Giovanni Paccosi, Vescovo di San Mini-ato püspöke tartotta. Szentatya, számunkra ez alkalmat adott arra, hogy felfedezzük, hogy szükségünk van arra, hogy felismerjük Krisztust az életünkben, hogy felismerjük, hogy csak azért remélhetünk, mert Ő jelen van.

Mons. Paccosi bevezetett minket a felismerésnek ebbe az útjába, és ráébresztett bennünket, hogy csak az Egyház ölelésében, a don Giussani karizmája által létrehozott közösség formáján keresztül, amelyben elme-rültünk, maradhatunk a feltámadt Krisztus objektív jelenlétéhez kötve. Őeminenciája Farrell bíboros jelenléte egyértelmű megerősítés volt a hitünk útján az egy Egyházhoz való tartozásban, amely által élünk, és amely nélkül nem léteznénk. Krisztus a mi reményünket használja fel arra, hogy mindenkinek megmutassa az Ő arcát és mi pusztán „szolgái lehetünk ennek a reménynek”. Kérjük a Szűzanyát, hogy kísérjen min-ket ezen az úton, hiszen biztosak vagyunk abban, amire don Giussani emlékeztetett bennünket: „A Szűzanya nélkül nem lehetnénk biztosak a jövőben, mert a jövő bizonyosságát Krisztustól kapjuk”.

Hálásan fogadjuk nekünk küldött áldását és kérjük Krisztust, hogy minden nap ragadjon meg bennünket. Továbbra is imádkozunk Önért.

Davide Prosperi

*S.E.R. Matteo Zuppi bíborosnak
Az Olasz Püspöki Kar elnökének*

Excellenciás és Főtisztelendő Püspök Úr!

Az elmúlt napokban tartottuk a *Comunione e Liberazione Fraternitásának* lelkigyakorlatát. Mintegy 21.000 fő vett részt rajta, Olaszországban összegyűlve, valamint 21 országból online becsatlakozva, továbbá körülbelül háromezer olyan résztvevő, akik otthonukból csatlakoztak be, mert akadályoztatva voltak.

A lelkigyakorlat címe *„A remény az, ami meglep engem, mondja Isten”* (C. Péguy) volt és Mons. Giovanni Paccosi, Vescovo di San Miniato püspöke tartotta.

Mons. Paccosi bevezetett minket a felismerésnek ebbe az útjába, és ráébresztett bennünket, hogy csak az Egyház ölelésében, a don Giussani karizmája által létrehozott közösség formáján keresztül, amelyben elmerrültünk, tapasztalhatjuk meg az igazi reményt. Isten Anyja által kísérve akarunk az Egyháznak szolgálni, hiszen biztosak vagyunk abban, amire don Giussani emlékeztetett bennünket: *„A Szűzanya nélkül nem lehetnénk biztosak a jövőben, mert a jövő bizonyosságát Krisztustól kapjuk”*.

Köszönjük, hogy közel áll hozzánk és kérjük áldását. Szívélyes üdvözléssel

Davide Prosperi

*S.E.R. monsignor Nicolò Anselmi,
Rimini püspöke részére*

Excellenciás és Főtisztelendő Püspök Úr!

Ismét köszönjük felénk mutatott atyai jóságát és a személyesen hozzánk intézett köszöntését. Azért írok, hogy tájékoztassam: a *Comunione e Liberazione Fraternitásának* lelkigyakorlatán – melynek címe *„A remény az, ami meglep engem, mondja Isten”* (C. Péguy) – mintegy 21.000 fő vett részt Olaszországban összegyűlve, valamint 21 országból online becsatlakozva, továbbá körülbelül háromezer olyan résztvevő, akik otthonukból csatlakoztak be, mert akadályoztatva voltak.

Monsignor Paccosinak, San Miniato püspökének előadása segített bennünket hogy felismerjük: vágyunk a reményre és bizonyosak va-

gyunk benne, hogy csak Krisztus válaszol és teszi biztossá ezt a vágyat. A felismerés ezen útján kérjük a Szűzanya kíséretét, hiszen biztosak vagyunk abban, amire don Giussani emlékeztetett bennünket: „A Szűzanya nélkül nem lehetnénk biztosak a jövőben, mert a jövő bizonyosságát Krisztustól kapjuk”.

Áldását kérve Fraternitásunk útjára, szívélyesen üdvözlöm.

Davide Prosperi

MŰVÉSZET A TÁRSASÁGUNKBAN

Sandro Chierici gondozásában

SZENT FERENC TÖRTÉNETEI AZ ASSISI FELSŐ BAZILIKÁBAN

Az Assisi Felső Bazilikában látható, Giotto és műhelye által festett freskókon Ferenc történetei a szentet megváltozott emberként mutatják be, akit a Krisztussal való találkozás örömtelivé és teljessé tett, teljesen beillesztett a történelembe. Olyan emberként, aki az idő és a tér konkrétságában cselekszik, akit önmaga tudatossága és saját végcélja mozgat. Az életszentséget az ember számára minden körülmények között lehetséges tapasztalatként tárják elénk.

1. Egy egyszerű ember hódolata
2. Ferenc a köpönyegét ajándékozza egy szegény embernek.
3. A palota látomása a keresztes hadsereg fegyverzetével
4. A San Damiano feszület beszél Ferenchez
5. Ferenc lemond a javairól
6. III. Ince pápa álma
7. A szabályzat megerősítése
8. Ferenc megjelenik tűzsekéren
9. A mennyei trónok látomása
10. Az ördögök kiűzése Arezzóból
11. A szultán előtti tűzpróba
12. Ferenc elragadtatása
13. A Greccio-i betlehem
14. A forrás csodája
15. Ferenc a madaraknak prédikál
16. A celanói lovag halála
17. A prédikáció III. Honorius előtt
18. Ferenc megjelenése az arles-i káptalannak
19. Ferenc megkapja a stigmákat
20. Ferenc halála
21. A stigmák megállapítása

22. Szent Klára búcsúja
23. Ferenc megjelenése IX. Gergelynek
24. Ylerdai János gyógyulása
25. A feltámasztott asszony gyónása
26. A bűnbánó eretnek megszabadítása

Tartalomjegyzék

FERENC PÁPA ÜZENETE	3
---------------------	---

Április 12., péntek este

BEVEZETŐ KÖSZÖNTÉS	4
--------------------	---

BEVEZETŐ ELŐADÁS – <i>Az önmegvalósítás megfékezhetetlen lendülete, velük született boldogságvágy</i>	10
---	----

SZENTMISE – MAURO-GIUSEPPE LEPORI ATYÁNAK, A CISZTERCI REND GENERÁLISÁNAK SZENTBESZÉDE	22
---	----

Április 13., szombat délelőtt

ELSŐ ELMÉLKEDÉS – <i>A vágytól a keresztény reményig</i>	25
--	----

Április 13., szombat délután

MÁSODIK ELMÉLKEDÉS – <i>A szegény öröme</i>	50
---	----

SZENTMISE – <i>ŐSZENTSÉGE KEVIN JOSEPH FARRELL BÍBOROS SZENTBESZÉDE</i>	71
---	----

Április 14., vasárnap délelőtt

FÓRUM	75
-------	----

SZENTMISE – <i>ŐSZENTSÉGE FILIPPO SANTORO PÜSPÖK ÚR SZENTBESZÉDE</i>	98
--	----

ELKÜLDÖTT TÁVIRATOK	101
---------------------	-----

MŰVÉSZET A TÁRSASÁGUNKBAN	104
---------------------------	-----

Fordítók: Kisdí Ágnes, Vakarcs Mónika

© 2024 Fraternità di Comunione e Liberazione L. Giussani, D. Prosperi e G. Paccosi szövegeivel kapcsolatban

